

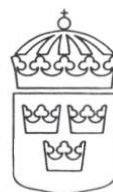
Riksdagens protokoll

1993/94:33

Tisdagen den 30 november

Kl. 14.00 – 16.51

18.00 – 20.34

Protokoll
1993/94:33

1 § Meddelande om muntliga frågor till regeringen den 2 december

Anf. 1 TALMANNEN:

Vid frågestunden torsdagen den 2 december kl. 14.30 kommer följande statsråd att närvara:

Vice statsminister Bengt Westerberg (fp), statsrådet Görel Thurdin (c), justitieminister Gun Hellsvik (m), finansminister Anne Wibble (fp) och civilminister Inger Davidson (kds).

Vice statsministern besvarar såväl allmänpolitiska frågor som frågor inom sitt eget ansvarsområde inom regeringen. Frågorna till övriga statsråd förutsetts beröra deras ansvarsområden inom regeringen.

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 24 november.

3 § Meddelande om ändring i kammarens sammanträdesplan, m.m.

Anf. 2 TALMANNEN:

Jag får meddela att inget arbetsplenum kommer att anordnas fredagen den 10 december. Kammaren sammanträder i stället för interpellationssvar kl. 9.00.

Vidare får jag anmäla att det på grund av förseningar i utskottens arbete kan bli aktuellt med arbetsplenum den 17 december efter partiledardebatten. Det kan inte heller uteslutas att ytterligare dagar kan behöva tas i anspråk för arbetsplenum.

4 § Meddelande om svar på interpellation

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelse:

Interpellation 1993/94:58

Till riksdagen

Beträffande interpellation 1993/94:58 av Lars Stjernkvist (s) Bostadsmarknaden får jag meddela att jag inte kan besvara denna inom föreskrivna fyra veckor.

Skälet härtill är att en debattdag som passar både interpellanten och mig inte stått att finna under denna tidsperiod på grund av arbetsbelastning och tjänsteresor.

Jag kommer att besvara interpellationen under januari 1994.

Stockholm den 29 oktober 1993

Bo Lundgren

5 § Svar på fråga 1993/94:191 om byggbranschen

Anf. 3 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Hans Gustafsson har mot bakgrund av byggbranschens prognoser beträffande bostadsbyggandet frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att förhindra denna allvarliga situation för bostadsbyggandet och för byggbranschen.

Lösningen på problemen för bostadsbyggandet, liksom för andra sektorer av näringslivet, ligger i en ekonomisk politik som leder till tillväxt. Samtidigt måste bostadsbyggande och fastighetsäggande ges sådana villkor att producenter och ägare stimuleras att hålla sina kostnader låga, så att hushållen kan efterfråga bostäder utan omfattande kostnadsdöljande subventioner. En grundläggande förutsättning för en positiv utveckling inom bostadsmarknaden är också en låg ränta.

Regeringen har genom det förändrings- och förenklingsarbete som pågått sedan hösten 1991 inom bl.a. bostads- och byggnadsväsendet lagt grunden för en sådan ordning. Regeringen har också framlagt förslag om åtgärder för att stabilisera bostadskreditmarknaden och underlätta finansieringen av bostadsbyggandet under de närmaste åren och förslag om fastighetsskattesänkningar.

Min bedömning är att åtgärderna sammantaget nu ger förutsättningar för byggare och fastighetsägare att bygga de bostäder som hushållen efterfrågar med utgångspunkt i hushållens egna ekonomiska villkor.

Anf. 4 HANS GUSTAFSSON (s):

Fru talman! Jag tackar statsrådet Bo Lundgren för svaret på min fråga. Jag har i min fråga utgått från att statsrådet delar uppfattningen att läget är ytterst allvarligt både för byggnadsindustrin och för sysselsättningen i denna.

Enligt byggentreprenörerna sjunker produktionen av bostäder med 75 % på två år. Detta kraftiga ras i bostadsbyggandet motsvarar ett BNP-bortfall

på 1,5 % i år och på 2,5 % nästa år. Vi har nu det lägsta bostadsbyggandet inom hela OECD. Vi bygger för närvarande cirka en och en halv lägenhet per tusen innevånare, medan man i OECD bygger mellan sex och sju lägenheter beräknat på samma antal innevånare.

Även på andra sektorer inom byggandet kan ett kraftigt ras konstateras. Byggnadsarbetareförbundet räknar med att arbetslösheten under vintern och första halvåret 1994 kommer att vara ca 40 %.

Denna utslagning av byggsektorn kommer obönhörligen att leda till att det vid minsta lilla uppgång i byggandet kommer att uppstå flaskhalsar och kostnadsstegringar. Jag vill för min del hävda att det knappast går att få fart på Sverige, om vi inte har fart på byggsektorn.

I den nuvarande lågkonjunkturen finns det lägenheter som inte utnyttjas. De är egentligen inte fler än som behövs för att avlasta de flyktingläger som finns. Men dessutom är lägenheterna väldigt ojämnt fördelade. I Stockholm är bara 0,2 % av lägenheterna lediga. Det räcker inte ens för normal omflyttning. I hela länet är 1,5 % av lägenheterna lediga. Detta kommer mycket snart att leda till en ny bostadsbrist om tiderna förbättras.

Vi bygger inte våra bostäder för ett eller två år framåt i tiden, utan de skall stå i kanske 50–100 år. Man måste därför göra långsiktiga överväganden när det gäller att dimensionera byggandet. Alla seriösa undersökningar visar att vi behöver bygga 35–40 tusen lägenheter om året. Om vi inte litar på prognoser, kan vi själva konstatera att vi har 4 miljoner bostäder. Om vi skall ersätta dem på 100 år, måste vi bygga 40 000 lägenheter om året.

Jag tycker att de åtgärder som statsrådet redovisar är bra, men de gäller i första hand beståndet och inte nyproduktionen.

Anf. 5 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Jag tror att vi i grunden kan vara överens – kanske inte i alla ansvarsfrågor, men dem kan vi lämna därhän. Men vi är nog överens om att vi har ett problem i dag på grund av överhettningen i slutet på 1980-talet, eftersom vi då fick en våldsam uppgång. Den ledde både till kostnadsökningar och till en väldigt kraftig produktion. Det påverkar situationen nu. Jag tror också att vi är överens om att man inte kan bibehålla den höga subventionsgrad för bostäder som fanns då och som dolde kostnadsutvecklingen.

Sammantaget innebär detta att vi nu har hamnat i en situation, där efterfrågan från hushållen med deras utgångspunkter på nya bostäder inte är sådan att det går att upprätthålla en nyproduktion av den omfattning för de närmaste åren som Hans Gustafsson talar om – i alla fall inte med artificiella metoder. Det skulle vara fel och kontraproduktivt.

Vad vi måste göra för att skapa förutsättningar för nyproduktion är att se till att vi har en sjunkande produktionskostnad i förhållande till de toppar som vi upplevde för några år sedan och att vi kan hålla en stabilt låg ränta i Sverige. Det torde vi vara överens om. Då skapas förutsättningar för en sådan produktion som är möjlig att efterfråga för hushållen.

För att undvika att få det här våldsamma fallet är det nödvändigt att vi nu i första hand går in för ombyggnad och underhåll av de bostäder som finns.

Även den uppfattningen borde vi vara förhållandevis överens om, såvitt jag förstår.

När det gäller nyproduktionen är, som sagt, framför allt en låg ränta och låga produktionskostnader avgörande. Jag vet inte vilken annan inriktning Hans Gustafsson skulle ha. Jag antar att Hans Gustafsson inte skulle vilja återinföra subventioner i den omfattning som gällde tidigare.

Anf. 6 HANS GUSTAFSSON (s):

Fru talman! Vi behöver inte sådana subventioner som vi hade tidigare. De var en konsekvens av den höga räntan. Räntan går ner, och skulle vi få ner räntan ytterligare ett par procent, behöver vi knappast några bostadssubventioner. De är till för att utjämna kostnaderna under tiden, och de är nödvändiga så länge vi har en varierande ränta.

Jag delar uppfattningen att vi i slutet av 1980-talet och i början av 1990-talet byggde litet mer än vad som var rimligt, att byggsektorn behöver bantas och att vi inte behöver bygga 40 000 lägenheter just nu. Men det är en väldig skillnad mellan 12 000 och 40 000 lägenheter. Det skulle vara utomordentligt klokt i dag att öka bostadsbyggandet i form av nyproduktion av åtminstone 10 000 lägenheter. Det är billigt att bygga i dag. Arbetskraften kostar egentligen ingenting. Det kostar lika mycket att ha byggnadsarbetarna arbetslösa som det kostar att ha dem i produktion.

Det finns många andra saker som vi behövde diskutera och vara överens om att göra. Det finns i dag goda och sunda projekt, som ligger färdiga men som man inte kan få krediter till. Vi borde diskutera hur vi skall kunna komma till rätta med sådana problem.

Anf. 7 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Det gläder mig att vi är överens på en del punkter. Det skulle inte vara fruktbart att i dag diskutera ett återinförande eller höjning av subventioner. Det gläder mig också att vi är helt överens om räntans betydelse i detta avseende.

En del av hindren på bostadsproduktionssidan beror inte på efterfrågan på bostäder och inte på möjligheterna att få rimliga produktionskostnader och rimliga villkor utan på att bostadskreditmarknaden inte fungerar. Det är då självklart viktigt att vi vidtar sådana åtgärder att vi får en ökad smidighet på marknaden.

Det går inte att kommendera fram räntesättningar – det tror jag att vi kan vara överens om. Det gäller att försöka skapa förutsättningar för kreditinstituten att fungera på ett bra sätt.

Ett sätt kan rimligen vara att försöka få en ännu bättre konkurrens till stånd vad gäller bostadsfinansieringen, för att på det viset öka utbudet av krediter.

Detta är ett problemområde som det finns anledning att ta upp med instituten, vilket jag också har gjort vid flera tillfällen. Det kan vi vara överens om.

Anf. 8 HANS GUSTAFSSON (s):

Fru talman! Jag skall gärna medverka till att få till stånd en bättre konkurrens när det gäller finansieringen av bostäderna.

I dagens situation finns det åtminstone två hinder som vi skulle kunna göra någonting åt. Det ena hindret skulle vi komma runt genom att skapa finansiering för sunda projekt. Det andra hindret är att det i dag råder en betydande politisk osäkerhet som gör att man inte vågar sätta i gång att bygga hus. Det är den största investering folk gör. Den är långsiktig. De måste veta vilka regler som kommer att gälla framöver. I dag frågar sig de som skall bygga, om bostadssubventionerna kommer att vara kvar eller om de kommer att avskaffas.

Ett besked på den punkten skulle i väsentlig grad hjälpa till att få fart på byggandet. Det skulle i sin tur, Bo Lundgren, vara det bästa sättet att få fart på tillväxten i Sverige. Det finns igen sektor som har sådana multiplikatoreffekter som byggsektorn har. Om vi med gemensamma krafter kunde dra i gång ett förnuftigt byggande – jag anser att det går – skulle vi också göra väldigt mycket för att förbättra tillväxten och för att få hjulen att rulla i landet.

Anf. 9 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Det finns naturligtvis en mängd sektorer som har stor betydelse för tillväxten på lång sikt. Vi skall inte direkt ägna oss åt den diskussionen.

Jag har också hört resonemanget om osäkerheten vad gäller räntebidrag för nyproduktion. Det har bl.a. använts som alibi av en del kreditinstitut för att inte ge krediter. Resonemanget har egentligen gällt osäkerheten vad gäller räntebidragen för det redan existerande beståndet. Det har jag naturligtvis förståelse för med tanke på de uppgörelser vi har tvingats göra för att hantera budgetunderskottsproblematiken.

Det har sedan riksdagen beslutade om de nya reglerna inte funnits någon som helst tanke på eller aktualitet för att ändra dessa regler. De innebär ju en förändring över tiden som är förutsebar. Det finns inga som helst planer från min eller regeringens sida på att förändra reglerna i riktning mot minskad förutsebarhet. Detta besked kan jag ge rakt upp och ned, här och nu.

Anf. 10 HANS GUSTAFSSON (s):

Fru talman! Det är när det gäller att få i gång byggandet viktigt att göra klart att det inte kommer att ske några väsentliga förändringar i bostadssubventionssystemet framöver. Man skall kunna räkna med att de villkor som gäller nu skall gälla framöver. Det är viktigt att minska osäkerheten på denna punkt.

Det är fel att tro att det inte behövs bostadssubventioner. Skälet är att kostnaderna för bostäderna måste utjämnas över tiden. Det går inte att med dagens inkomster finansiera dagens byggkostnader. De måste slås ut och omfördelas. Det var meningen med bostadssubventionerna.

När räntorna är höga och inflationen är hög blir det väldiga belopp. Om vi får en bättre räntenivå kommer byggandet att klara sig på ett helt annat sätt än vad det gör för närvarande.

Jag vet att banker som skall lämna kredit till vanliga sunda och vettiga villabyggen räknar på vad huset kostar utan bostadssubventioner. Bo Lundgren och jag vet att det i dag kostar minst 1 000 kr per kvadratmeter att bygga

utan bostadssubventioner. Det går inte att sätta i gång husbyggen på de villkoren.

Anf. 11 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! De regler som gäller beträffande räntebidrag till nyproduktion är fastlagda av riksdagen och kommer inte på mitt eller regeringens initiativ att ändras. Reglerna innebär en successiv nedtrappning av bidragen. Det ligger fast genom riksdagsbeslutet.

Jag har en känsla av att det inte finns någon som helst anledning att göra förändringar. Jag hoppas att inte heller Socialdemokraterna tänker göra det.

Det väsentligaste är att vi ser till att dra ned räntan. Vi har nu de lägsta räntorna på många år. Det innebär mycket bättre förutsättningar för bostadssektorn. Vi har, också till följd av fastighetsskattesänkningen, fått de lägsta hyresökningarna på många år. Det är väsentligt och bra, men det gäller att föra en politik som gör att räntan kan hållas på en nivå där folk vill gå över från de gamla reglerna till de nya, som är mer förmånliga. Det visar ju just det Hans Gustafsson själv säger.

Ingen skulle vara gladare än jag om vi kan vara överens om att riksdagens beslut om nyproduktion ligger fast och om att man skall rätta sig efter det, och t.o.m. om en ekonomisk politik som leder till stabilt låga räntor.

Anf. 12 HANS GUSTAFSSON (s):

Fru talman! En av de bästa metoderna för att få ned räntorna, vilket vi båda är intresserade av och vilket är väldigt bra för bostadssektorn, är för närvarande att skapa tillväxt genom att använda de resurser i form av ledig arbetskraft inom byggindustrin som vi har.

Om vi inte behöver den utjämnningseffekt som jag nyss talade om och som tiden inte medger att jag går in närmare på, utgör inte bostadssubventionerna något problem. Problemet är ju att vi i dag, när det beroende på lågkonjunktur och andra omständigheter finns en massa återhållande faktorer, skall göra ytterligare reduceringar. Jag håller alltså inte med om att den reducering på 3 miljarder kronor som har diskuterats bör göras nu. Den är i sig ett återhållande faktor.

Jag har inte sagt att den inte bör göras, men situationen gör att det inte är rätt tidpunkt. Det är väldigt oklokt och ett gigantiskt slöseri att inte utnyttja så mycket som möjligt av byggsektorns resurser som vi med gemensamma ansträngningar skulle kunna göra. Det skulle vara av stor nytta för landet.

Anf. 13 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! I många avseenden har Hans Gustafsson och jag varit förhållandevis nära varandra i bedömningarna, och det tycker jag är ganska positivt. Men det är viktigt att klara ut några saker.

De neddragningar av subventionerna som Hans Gustafsson tog upp – 3 miljarder – gäller det i dag existerande beståndet. Det är besparingar som, till skillnad från den omedelbara besparingseffekt vi ursprungligen var överens om för ett drygt år sedan, är utlagda över tre år.

Nyproduktionen påverkas inte av förändringarna för det i dag existerande beståndet. Där ligger systemet fast. Jag vill återigen betona att det inte finns

några som helst tankar på att förändra regelsystemet vad gäller nyproduktionen.

När det gäller behovet av att få ned räntan och behålla en stabil och låg räntenivå kan Hans Gustafsson bidra med en sak. Det gäller inte bara korträntorna utan också de långa räntorna, därför att det är de som är viktiga i just bostadsproduktionen. Han kan se till att riksdagen i enlighet med planen för budgetsanering inte beslutar om ofinansierade skattesänkningar eller ens om tillfälliga momssänkningar eller ofinansierade utgiftsökningar. Då kan vi få ned räntorna. Sammantaget får vi då också bra förutsättningar för ökad nyproduktion.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1993/94:33
30 november 1993

Svar på frågor

6 § Svar på fråga 1993/94:205 om momsen och EU

Anf. 14 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Carl Fredrik Graf har frågat mig på vilket sätt jag avser att behandla frågan om momsen i ett EU-perspektiv.

Inom regeringskansliet bedrivs ett omfattande förberedelsearbete när det gäller vårt tänkta EU-medlemskap per den 1 januari 1995. Beträffande mervärdesskattefrågorna gäller, förutom den av Riksskatteverket nyligen lämnade rapporten om formerna för och organisationen av mervärdesskatten inför ett svenskt inträde i EU, att det under första kvartalet kommer att redovisas resultat av det särskilda utredningsuppdrag rörande mervärdesskattens materiella anpassningsbehov som lämnats till en särskild utredare.

Inom parentes kan jag säga att detta måste vara en av de längsta meningar som någon har läst upp i ett frågesvar. Det kanske kan noteras i protokollet.

Riksskatteverkets rapport bereds för närvarande i Finansdepartementet. Som Carl Fredrik Graf påpekar så är tidsaspekten synnerligen viktig och styrande för det fortsatta arbetet med frågorna. Det kommer att bli nödvändigt att göra vissa avvikelser beträffande bl.a. mervärdesskatten från den sedvanliga beredningsordningen för att det över huvud taget skall vara möjligt att tillämpa en EU-harmoniserad ordning om Sverige blir medlem i EU den 1 januari 1995. Ett ganska omfattande förberedelsearbete måste bedrivas utan att för den sakens skull föregripa vare sig medlemskapsprövningen eller det slutliga EU-beslutet. Det kommer därför att bli nödvändigt att snart lämna ytterligare mer preciserade uppdrag beträffande mervärdesskatten till Riksskatteverket rörande bl.a. det praktiska förfarandet. Beredningen av mervärdesskattefrågorna har emellertid ännu inte kommit så långt att jag redan i dag kan ange exakt hur dessa frågor framöver skall behandlas.

Anf. 15 CARL FREDRIK GRAF (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Vi är överens i ett viktigt avseende, nämligen vad beträffar tiden för hanterandet av frågan. Jag var nyfiken på att få en ytterligare precisering när det gäller frågorna om organisation, ändringar av lagstiftningen, eventuella resurser osv., men nu säger statsrådet att han inte är beredd att ge någon sådan.

Då frågar jag i stället vilka ytterligare frågor statsrådet vill ha utredda. Det sägs i svaret att ytterligare direktiv kommer att lämnas till Riksskatteverket. Den rapport som har lämnats är ganska omfattande och klarlägger en hel del. Vad är det ytterligare som kan behöva utredas?

Anf. 16 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Vi håller på med beredningen av den rapport som har lämnats. Vi kommer att bereda den rapport som lämnas senare. Jag är inte beredd att nu exakt gå in på i vilka avseenden jag skall precisera ytterligare utredningsuppdrag. Det får göras när beredningsarbetet har kommit så långt.

Anf. 17 CARL FREDRIK GRAF (m):

Fru talman! Jag har en annan följdfråga till statsrådet. Det sägs här att det kan vara nödvändigt att gå vid sidan av den sedvanliga beredningsordningen, vilket jag kan förstå. På vilket sätt kan man hantera detta rent praktiskt? Om en myndighet föregriper ett beslut från riksdagen får man kritik för detta. Men i det här fallet är det nästan nödvändigt att föregripa riksdagens beslut. Vilka utrymmen ges i lagen för den här typen av beslut?

Anf. 18 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Man kan självfallet inte hantera ärenden efter en viss ordning utan underlag för att kunna göra det. Men på det här området, liksom på så många andra områden, gäller det att finna alternativa möjligheter. Det gäller exempelvis i militär verksamhet. Man kan inte utgå ifrån att saker och ting utvecklas precis så som man har tänkt sig. Också på skatteområdet måste man i god tid förbereda sig för alternativa utvecklingar. Det är det som man kan och skall göra.

Anf. 19 CARL FREDRIK GRAF (m):

Fru talman! Jag vill bara göra en slutlig kommentar. Jag delar den senast nämnda uppfattningen att det är viktigt att statsrådet efter hand anger viljeinriktningar i de olika frågorna, så att man kan förbereda sig för olika handläggningsalternativ.

Jag vill påpeka något som nämndes i utredningen när det gäller de ytterligare direktiven. Det gäller bl.a. en månadsredovisning av moms. Det är ungefär 50 000 företag som berörs av det förfarande som utredningen föreslår. Detta är ett område som jag tycker att statsrådet bör uppdra åt Riksskatteverket att utreda närmare, därför att det kommer att ställa till med ganska stora problem i den praktiska hanteringen för företagen. När sådana här utredningar görs är företagsperspektivet över huvud taget viktigt, och inte bara myndighetsperspektivet.

Anf. 20 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Det är självklart.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 21 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Lennart Hedquist har frågat mig vilka initiativ jag är beredd att ta avseende beskattningen av föräldrakooperativ barnomsorg.

Lennart Hedquist vill – om jag uppfattat honom rätt – att ekonomiska föreningar (föräldrakooperativ) som bedriver verksamhet avseende barnomsorg skall undantas från beskattning.

Likartade skatteregler bör gälla för all verksamhet som konkurrerar med annan näringsverksamhet. Det går inte att behandla föräldrakooperativa daghem annorlunda än daghem som bedrivs i annan form med mer eller mindre uttalat vinstsyfte. I föräldrakooperativen kan vinstsyftet sägas bestå i att organisera barnomsorgen på bästa möjliga sätt till en rimlig kostnad. Därmed främjas föräldrarnas egna intressen genom ekonomisk verksamhet.

I den mån föräldrakooperativen gör en vinst är de således skyldiga att betala skatt på det beloppet. Tilläggas kan att kooperativa föreningar har rätt att med avdragsrätt dela ut vinst på den kooperativa verksamheten i form av rabatt eller återbäring.

Jag är således inte beredd att ta några initiativ i fråga om beskattningen av föräldrakooperativ barnomsorg.

Anf. 22 LENNART HEDQUIST (m):

Fru talman! Jag vill tacka statsrådet Lundgren för svaret.

Jag vill nämna bakgrunden till min fråga. Ganska många föräldrakooperativ och andra ideella föreningar bedriver barnomsorg i landet – det har blivit en ganska omfattande verksamhet under det senaste året. De befinner sig nu plötsligt i situationen att de måste betala skatt på ett överskott som de kanske hade räknat med skulle kunna föras över till nästkommande år.

Jag är medveten om att ekonomiska föreningar har möjligheter att göra avsättningar till en skatteutjämningsreserv. Driver man ett daghem som aktiebolag går det också bra att överföra överskottet framåt. Men väldigt många har av olika omständigheter kommit att driva denna verksamhet som en rent ideell förening. De drabbas nu av en skattesmäll vid ett överskott på 50 000–100 000 kronor, vilket helt och hållet är hänförligt till föräldraavgifter eller kommunala bidrag. Överskottet skulle kunna utgöra en ekonomisk buffert inför kommande år. Menar Bo Lundgren att det är rimligt att dessa pengar beskattas?

Anf. 23 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Jag tror att Lennart Hedquist och jag kan vara överens om att det gäller att inte skapa regler som kan kringgås genom användande av andra former för att driva en sådan här verksamhet när det egentligen är fråga om näringsverksamhet som syftar till att ge dem som driver verksamheten ett överskott, vilket i normalfallet beskattas. Det är detta som gör att vi inte fullt ut från beskattning kan undanta exempelvis den kioskrörelse som en idrottsförening bedriver och som konkurrerar med andra kiosker. Jag medger att det inte är samma verksamhet som bedrivs, men det rör sig om

samma princip. Detta är alltså ett besvärligt område att hantera, eftersom man vill undvika att slå ut företag som också skall tillåtas på marknaden. Det jag vill peka på är möjligheten att justera den här typen av underskott genom att tillämpa återbäring eller rabatter med avdragsrätt för en kooperativ förening. Det finns alltså möjligheter i dag.

Skatteutjämningsreserven som togs upp i ett tidigare frågesvar är inte aktuell med tanke på att det har föreslagits att den skall avskaffas. Men det finns andra avsättningsmöjligheter.

I den mån det är fråga om speciella förhållanden som möjliggör olika åtgärder, vilka inte innebär konkurrenssnedvridningar, kan sådana naturligtvis övervägas. Men den övergripande problemställningen är just risken för snedvridning.

Anf. 24 LENNART HEDQUIST (m):

Fru talman! Jag förstår att man inte kan tillämpa ett mer generellt betraktelsesätt i fråga om ideella föreningars beskattning. Men samtidigt tycker jag att man måste laga efter omständigheterna. Just nu är det väldigt många föreningar som bedriver barnomsorgsverksamhet vilka kanske inte har haft förstånd, om jag får uttrycka mig så, att från början bilda en ekonomisk förening. Vad som inträffar är att en sådan förening vid ett överskott på 50 000, 100 000 eller 150 000 kr som är tänkta att användas som en ekonomisk buffert för att täcka behov under nästkommande år – investeringar och löneökningar – inte kan föra överskottet framåt utan beskattning. Detta är ett stort problem, därför att i det avseendet skiljer sig ekonomiska föreningar från kommunala resultatenheter. I den kommunala verksamheten kan de få behålla pengarna för att användas nästföljande år. Detta problem kan lösas genom att de kooperativa föreningarna medges ett fribelopp.

Anf. 25 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Det finns ytterligare ett problem, nämligen bristen på konkurrensneutralitet mellan privata vård- och omsorgsgivare och den kommunala sektorn. Detta är något som bereds vad gäller momsfrågan. Det förekommer en hel del snedvridningar som det finns all anledning att rätta till.

I den mån det finns problem för just en specifik form av barnomsorg som skulle kunna lösas utan att man hamnar i konflikt med behovet av konkurrensneutrala regler, kan man givetvis fundera kring detta. Men utgångspunkten måste vara att de som bedriver likartad verksamhet skall ha likartade skatteregler. Det tror jag att Lennart Hedquist och jag i grunden kan vara överens om. Det som skapar problem är just det som Lennart Hedquist tog upp i sin mycket öppna frågeställning.

Anf. 26 LENNART HEDQUIST (m):

Fru talman! Jag är helt medveten om vikten av enkla skatteregler och att inte möjligheter till särbestämmelser skapas, vilka i förlängningen kan leda till exempelvis skatteplanering. Det är också viktigt att åstadkomma konkurrensneutralitet.

Daghemsverksamhet som bedrivs i större skala är självfallet mest lämpad som aktiebolag eller ekonomisk förening. Men föräldrar som sluter sig sam-

man i ett kooperativ, vilket man har gjort runt om i landet, hamnar i en orimlig situation, om de inte får ta med sig minsta lilla överskott över årsskiftet utan beskattning. Det blir konstigt att skicka tillbaka pengarna som en rabatt vid årsskiftet.

Prot. 1993/94:33
30 november 1993

Svar på frågor

Anf. 27 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Det senast nämnda tycker jag i och för sig inte känns så konstigt. Om det är en liten organisation med ett begränsat antal föräldrar måste denna teknik kunna användas för att lösa problemen. Det är det allra smidigaste sättet, därför att då undviker man att göra fribelopp som skulle kunna skapa problem.

Anf. 28 LENNART HEDQUIST (m):

Fru talman! Tyvärr får man då börja på ny kula i januari månad igen. Varje förening som bedriver en sådan här verksamhet, och som har en omsättning på 1 à 2 miljoner kronor, behöver en ekonomisk buffert. Den har inte kunnat byggas upp, eller alternativt har den byggts upp men måste direkt beskattas med 30 %.

Anf. 29 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Den bufferten finns rimligen i de ekonomiska resurser vilka de föräldrar som är delägare i kooperativet har. Detta är ett praktiskt sätt att lösa problemet.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på fråga 1993/94:211 om Landshypotek

Anf. 30 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Roland Lében har frågat mig om jag är beredd att snarast lämna förslag om ombildning av Landshypotek till en ekonomisk förening.

Varken enligt nuvarande lagstiftning på det finansiella området eller enligt den lagstiftning som kommer att gälla när EES-avtalet trätt i kraft, är det möjligt att bedriva finansieringsverksamhet i ekonomisk förening. Regeringen har emellertid gett Betaltjänstutredningen i uppdrag att göra en översyn av den verksamhet inom det finansiella området som bedrivs av föreningar och att överväga om det behövs särskild lagstiftning för dessa institut. Utredningen har möjlighet att inom ramen för sitt uppdrag lägga fram förslag som skulle möjliggöra för Landshypotek att ombildas till en ekonomisk förening. Denna del av utredningsuppgiften skall behandlas med förtur och uppdraget redovisas senast våren 1994.

Jag hyser respekt för åsikten att det är värdefullt att ha en mångfald av företagsformer på marknaden. Emellertid har det visat sig vara svårt att tillföra externt kapital inom associationsformen ekonomisk förening. Det är inte osannolikt att det kan uppstå ett kapitalförsörjningsproblem för Landshypotek i tiden närmast efter en ombildning. Av det skälet och därför att det är av vikt att frågan om finansieringsverksamhet i ekonomisk förening löses

genom generell lagstiftning, är jag inte beredd att vidta några åtgärder innan utredningsuppdraget redovisas.

Anf. 31 ROLAND LÉBEN (kds):

Fru talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret.

Först måste jag uttrycka min förvåning över att de lagar som vi under begreppet EG-anpassning ändrat har fått en sådan utformning att de i vissa fall strider mot EG-lagstiftningen. Det gäller, om jag är rätt underrättad, just den nu aktuella lagstiftningen.

Den kooperativa bankrörelsen inom EU är en av de ledande bankrörelserna i Europa, och det är förvånande att det inte skulle vara förenligt med den lagstiftningen att bedriva verksamheten i kooperativ form eller att finna en smidig övergång.

Det är inte heller någon väl bevarad hemlighet att det inom departementet har arbetats på ett förslag till lösning, ett tjänstemannaförslag. Det är oron kring det som har drivit mig att ställa frågan. Förslaget innebär nämligen tidsförlust, avbrott i tempo för marknadsföring, flerårig övergångstid med osäkerhet och frågetecken hos kunder och kreditgivare och t.o.m. problem om kapitaltillskott skulle behövas under övergångstiden. Det känns som att gå över ån efter vatten, kanske t.o.m. dåligt vatten. Det torde inte vara nödvändigt att först gå omvägen över kreditaktiebolag för att landa i en föreningslösning – en väg som kräver omfattande ändringar.

Eftersom det finns andra tänkbara möjligheter vill jag fråga: Är statsrådet beredd att i samråd med Landshypotek diskutera möjligheterna att hitta en smidigare väg att skapa ett starkt och från staten självständigt Landshypotek?

Anf. 32 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Det är ingen hemlighet att det under relativt lång tid har pågått diskussioner mellan intressenterna i Landshypotek och Finansdepartementet. Min utgångspunkt i varje sådan överläggning har varit att ta till vara låntagarnas intressen, se till att det inte finns några risker för att kapitaltillskott inte kan tillföras, i den mån det till äventyrs skulle behövas, och att man därför har en bra situation och trygghet för låntagarna, med så låga kostnader som möjligt. Det är vad som vägleder mig.

Det finns en del problem, som vi har identifierat i departementet och som det naturligtvis är mitt ansvar att se till att man kan hantera. Vi har haft och har diskussioner om hur den här frågeställningen skall lösas. Jag hoppas att kunna göra det inom en inte alltför avlägsen framtid. Mycket mer än så har jag svårt att gå in på och redovisa i dagsläget.

Anf. 33 ROLAND LÉBEN (kds):

Fru talman! Näringsutskottet har haft frågan bordlagd en viss tid, och nu är den bordlagd i väntan på regeringens initiativ. Den osäkerhet som råder om vilken lösning det kan bli ger också en viss påverkan på kreditvärdigheten – "rating" – för Landshypotek. Tempoförlusten är inte bra.

Dessutom är själva principen om ett bevarande av en miljö som främjar

de olika företagsformerna viktig, som ett slags bevarande av en arternas mångfald inom företagsamheten.

Jag vill ändå fråga: Är statsrådet fast besluten att arbeta för att Landshypotek i framtiden kan fortleva i kooperativ form?

Prot. 1993/94:33
30 november 1993

Svar på frågor

Anf. 34 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Jag är fast besluten att verka för en lösning på de problem som finns, en lösning som är i låntagarnas intresse – det är det väsentligaste – och att se till att det finns en stabilitet och trygghet i det avseendet. Det är det som har väglett mig hittills och kommer att vägleda mig också i fortsättningen.

Ett problem som vi har identifierat, som också framgick av vad Roland Lében sade, är just frågan om kapitaltillskott. Det är skälet till att exempelvis Föreningsbanken ombildades till aktiebolag, dvs. för att lättare kunna hantera situationen. Det innebär inte att man för all framtid behöver ha den formen – om man nu i vissa lägen skall välja att ha en aktiebolagsform.

Frågan är alltså under diskussion, och jag hoppas att vi inom en inte alltför avlägsen framtid skall komma till en lösning, som faktiskt är bra för dem som är beroende av Landshypotek för att hålla nere lånekostnader.

Anf. 35 ROLAND LÉBEN (kds):

Fru talman! Statsrådet sade att han vill verka för en lösning som är i låntagarnas intresse. Det är bra, och det är viktigt för oss. Men det verkar ändå som om förslaget att gå via aktiebolagsform till föreningsform är en omväg.

Jag vill precisera frågan: Om det är möjligt att skapa nya villkor för Landshypotek, utan att bryta den kooperativa linjen, är statsrådet beredd att arbeta för en sådan lösning?

Anf. 36 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Jag tänker inte gå in på frågan mer än att konstatera att just föreningsformen ibland kan skapa problem vid behov av externt kapitaltillskott. Jag tror att Roland Lében och jag är överens om det. Det är mot den bakgrunden man måste fundera hur man bär sig åt för att hitta en stabil, långsiktigt bra lösning, som garanterar stabiliteten i ett speciellt övergångsskede, när den statliga garantin försvinner.

Detta är ett problem som departementet och regeringen har ett ansvar för att lösa till låntagarnas bästa. Eftersom vi har diskussioner på gång vill jag inte här låsa mig för vare sig den ena eller den andra lösningen.

Anf. 37 ROLAND LÉBEN (kds):

Fru talman! Vi är båda medvetna om kapitaltillskottsproblemen. Vi vet också att kapitaltäckningsgraden har stigit och nu är över 10 %.

Jag frågade ändå om det är möjligt att hitta en väg som tillgodoser departementets krav och Landshypoteks önskemål. Är då statsrådet beredd att arbeta för en sådan lösning, utan att bryta den kooperativa verksamhetslinjen?

Anf. 38 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Jag är beredd att sträva efter en lösning som kan nås i samförstånd med Landshypoteks olika intressenter, som innebär att man uppnår den här stabiliteten. Hur detaljerna i en sådan lösning skall se ut får vi återkomma till när den presenteras för riksdagen.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på fråga 1993/94:220 om färgmärkningen av dieselolja

Anf. 39 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Tage Pålsson har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder så att maskinskötare, skogsarbetare m.fl. skall kunna använda den omärkta oljan utan att betala skatt i avvaktan på att märkningssystemet utreds.

Det av riksdagen behandlade förslaget i proposition 1993/94:79 om ändringar i beskattningen av vissa oljeprodukter, som Tage Pålsson hänvisat till, är av ett helt annat slag än det som Tage Pålsson nu efterlyser. För den oljan gällde att den redan var skattebefriad från energi- och koldioxidskatt, eftersom den skulle användas som råmaterial och inte som bränsle. Lagändringen innebar endast att den skattefrihet som redan tidigare var beslutad för sådan användning av olja också skulle kunna tillämpas beträffande dieseloljeskatten utan att kravet på märkning var uppfyllt. Anledningen är att det vid t.ex. färgtillverkning inte går att använda den lågbeskattade grönfärgade oljan.

Dieselolja som används för drift av traktorer, motorredskap m.m. skall däremot beskattas med energi- och koldioxidskatt. I likhet med vad som gäller i vår omvärld har man valt att märka den olja som inte skall drabbas av den särskilda dieseloljeskatten. Med betydande skatteskillnader mellan lätt eldningsolja och dieselolja för fordonsdrift, som tekniskt sett är likvärdiga oljeprodukter, måste givetvis skatteundandragande hindras genom ett effektivt kontroll- och sanktionssystem. Detta system förutsätter att oljorna kan skiljas åt under hela förbrukningstiden.

Som redan miljöministern påpekade i sitt frågesvar förra tisdagen finns inga belägg för att den märkta oljan skulle medföra några hälsoproblem. Märkämnen som tillförs oljan i en synnerligen låg koncentration har dessutom använts under lång tid i andra länder utan att några negativa effekter rapporterats. Trots detta är regeringen beredd att tillsätta en utredare, vars uppgift blir att utvärdera märkningssystemet och följa utvecklingen på området.

Mot nu angiven bakgrund är jag inte beredd att ta initiativ till en sådan lagändring som Tage Pålsson efterfrågat. En så omfattande ändring som undergräver syftet med märkningen kan inte genomföras utan att hela systemet med märkningen måste ifrågasättas.

Anf. 40 TAGE PÅHLSSON (c):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Jag hade kanske hoppats på ett litet mera positivt bemötande. Uppenbarligen är vi litet till mans ute på

okänt vatten. Jag är medveten om att den proposition som häromdagen antogs av riksdagen behandlar annan typ av användning av olja. Men jag menar att man eventuellt skulle kunna tillämpa samma princip för skattebefrielse. Det är en stor yrkesgrupp som drabbas av de effekter som uppkommer vid användandet av den färgade dieseln.

I svaret säger statsrådet att det inte finns några belägg för att den märkta oljan skulle medföra hälsoproblem. Det är i och för sig riktigt. Det finns inga belägg som pekar vare sig i den ena eller den andra riktningen. Kemikalieinspektionen och Arbetarskyddsstyrelsen har genomfört sökningar i toxikologiska databaser och inte funnit någonting om hälsofarlighet. Det är en sak. Man har alltså inte undersökt denna blandning.

Vidare står det i svaret att detta färgämne används i andra länder. Det är en sanning med stor modifikation. Ingen annanstans används den blandning som används i Sverige. Man använder ämnet Solvent-Yellow 124 i flera andra länder, bl.a. i Tyskland och Irland. Detta ämne används nu i Sverige tillsammans med ett märkämne. Det är möjligt att det är någonting i processen och upphettningen som åstadkommer problemet. Jag vill fråga statsrådet om det kanske finns anledning att ta till extraordinära åtgärder och fundera över vilken kompensation som kan ges. Det är staten som har ställt till detta problem genom att man så att säga har beordrat denna märkning.

Anf. 41 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! I mitt skriftliga svar har jag redovisat bakgrunden till detta. Det har gjorts en beredning med vederbörliga myndigheter och departement inblandade. Dessutom har vi sagt att vi är beredda att tillsätta en utredare som skall följa och utvärdera systemet. Därmed har vi, enligt mitt sätt att se det hela, vidtagit de åtgärder som är rimliga att vidta i detta sammanhang.

Anf. 42 TAGE PÅHLSSON (c):

Fru talman! Jag har fått en PM från Miljö- och naturresursdepartementet, i vilken man säger att av RSV:s rapport liksom av Naturvårdsverkets generalinspektions remissvar framgår det att de föreslagna tillsatserna ur bl.a. miljöaspekter inte kan anses fullständigt utredda. Man har tillsatt en utredning som har prioriterats. Men detta är en stor fråga. De berörda får betydande merkostnader om de skall gå över till den ofärgade dieseloljan. Ett enkelt sätt vore att denna kategori vid köpet fick deklarera att oljekvantiteten skall användas för drivmedel till maskinerna, i avvaktan på utredningens resultat som förmodligen kommer ganska snart.

Anf. 43 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Som jag sade är denna fråga beredd hos Miljö- och naturresursdepartementet. Den är hanterad på det sätt som den skall hanteras. Som miljöministern påpekade finns det inga belägg för att den märkta oljan skulle medföra några hälsoproblem. Vi skall ändå se till att frågan utvärderas. Jag upprepar än en gång samma slutsats som jag tidigare drog: Det finns därför ingen anledning att genomföra en lagändring som rubbar hela systemet, vilket, som sagt, har införts efter sedvanlig beredning.

Anf. 44 TAGE PÅHLSSON (c):

Fru talman! Jag vill bara påpeka för statsrådet att det har förekommit en hel del tidningsartiklar om denna olja. Framför allt i mina hemtrakter, som ligger norrut, har man talat mycket om problemet i bl.a. radio och TV. Det finns mycket vederhäftiga uppgifter som säger att detta är ett starkt cancerogent ämne, vilket också påtalades i Naturvårdsverkets yttrande när det var aktuellt att införa den färgade dieseln.

Det står alltså klart att det finns någonting som inte är bra med denna blandning. Frågan är huruvida det finns något intresse av att vara litet obyråkratisk och på ett enkelt sätt försöka kompensera denna yrkeskategori.

Anf. 45 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Efter en beredning som utgår ifrån att det inte finns några miljö- och hälsoproblem ifrågasätter man ändå detta. Man kan inte alltid vara övertygad om att allt som står i tidningarna är korrekt. Det finns ändå anledning att klargöra vad som har hänt. Miljöministern har för riksdagen deklarerat att det skall tillsättas en särskild utredare som skall studera just den här frågan. Det är rimligt och bra. Men jag är inte beredd att riva upp grunden för det skattesystem som vi har på detta område.

Anf. 46 TAGE PÅHLSSON (c):

Fru talman! Jag noterar att jag inte kommer någon vart. Jag beklagar att skatteministern har denna benhårda inställning. Jag tror att det hade varit på sin plats att åtminstone försöka göra en enkel insats för en mycket hårt drabbad kategori, vilken kommer att få kostnadsökningar. Det kan t.o.m. i vissa sammanhang uppstå problem med att få verksamheten att ekonomiskt gå ihop, även om det inte blir fråga om att gå från hus och hem. Det är ju faktiskt staten som har ställt till dessa problem genom att man har beordrat den här typen av märkning utan att man tillräckligt har utrett det hela.

Jag konstaterar att jag inte kan få positivare svar än så. Jag får tacka för svaret.

Anf. 47 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Jag ber att få fästa uppmärksamheten på vad miljöministern anförde i ett frågesvar förra tisdagen, nämligen att det inte finns några belägg för några hälsoproblem. Jag tycker inte att man skall överdriva och skrämma upp människor i onödan.

Det finns anledning att varje gång en fråga av den här typen tas upp göra en rejäl djupdykning i problemställningen. Det är oerhört väsentligt. Miljöministern har också aviserat att vi skall göra en sådan djupdykning. Sedan är det inte fråga om en enkel åtgärd, som Tage Pahlsson föreslår. Det är fråga om att bryta upp ett system som inte bara gäller detta specifika område. Det är fråga om en omfattande åtgärd som inte bör vidtas utan särskild anledning. Det finns ingen anledning att i dagsläget genomföra en sådan åtgärd.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 48 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Kaj Larsson har frågat vad jag tänker vidta för åtgärder för att ge konsumenterna en korrekt information om farligheten eller ofarligheten i att äta Östersjöfisk och för att kompensera yrkesfisket längs Östersjökusten för det inkomstbortfall som det onekligen blir efter sådana larmrapporter.

Inledningsvis vill jag erinra om att HELCOM har beslutat om ett åtgärdsprogram riktat mot de största föroreningskällorna runt Östersjön i syfte att förbättra miljösituationen i havet. Sverige har hittills satsat 250 miljoner kronor i programmet.

Livsmedelsverket tog år 1992 fram informationsmaterial med råd beträffande fiskkonsumtion. Informationen, som i första hand riktas till kvinnor som tänker skaffa barn snart, är gravida eller ammar, distribueras gratis till bl.a. mödravårdscentraler och barnavårdscentraler. Verket har uppdragit åt SCB att utvärdera om informationen har nått fram till målgrupperna och hur den har mottagits. Utvärderingen väntas vara klar inom de närmaste veckorna. Livsmedelsverket kommer då att ta ställning till behovet av åtgärder i syfte att ytterligare förbättra informationen till allmänheten om vad fiskkonsumtion betyder för hälsan – både positiva effekter och eventuella risker.

Inom ramen för prisregleringen på fisk finns det avsatt 30 miljoner kronor som skall användas för långsiktig informationsverksamhet till förmån för fiskkonsumtion. Fiskeriverket har nyligen lämnat förslag till hur medlen skall användas. Bl.a. föreslås att pengarna används till information i samband med situationer liknande den som nu har inträffat. Frågan om hur verksamheten skall organiseras och genomföras bereds för närvarande inom Jordbruksdepartementet.

Vad gäller frågan om att kompensera yrkesfisket för inkomstbortfall vill jag erinra om att regeringen för drygt en månad sedan beslutade att förlänga det tillfälliga stödet till vissa yrkesfiskare ända till utgången av år 1994.

Anf. 49 KAJ LARSSON (s):

Fru talman! Bakgrunden till min fråga är den senaste tidens larmrapporter. Överläkare Lennart Hardell från regionsjukhuset i Örebro skriver i pressen: Ät aldrig mer Östersjöfisk! Mäns könsorgan kan missbildas.

Visst är detta oroande för konsumenterna och läsarna. Samtidigt kan man också läsa att enligt Livsmedelsverket är detta inte så farligt. Det finns en forskare i Lund, Bengt-Göran Svensson, som säger att det är bra att äta fisk trots PCB och annat elände. I gårdagens Dagens Nyheter säger samme man att Syd- och Ostkustfiskare löper 60 % större risk att få magcancer än deras kolleger på Västkusten.

Allt detta matas Sveriges konsumenter med. Här står man som ett frågetecken: Vågar vi äta fisk?

I svaret säger jordbruksministern att Livsmedelsverkets informationsmaterial från 1992 nu har skickats ut och att man har uppdragit åt SCB att utvärdera om det har nått fram. Det är dagens händelser. Vad är rätt och vad är fel?

Jag vill inte ta ställning till förmån för vare sig Lennart Hardell eller Livs-

Svar på frågor

medelsverkets forskare, men det är oerhört viktigt för konsumenterna att få veta vilken forskare som har rätt. Har Hardell rätt, skall informationen naturligtvis ut till allmänheten, till konsumenterna. Har Livsmedelsverket rätt i att det inte är farligt att äta Östersjöfisk, är det viktigt att gå ut med den informationen till konsumenterna. Men det är också viktigt för yrkesfiskare som bedriver fiske i Östersjön.

Anf. 50 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Det är rätt som Kaj Larsson säger, att det är svårt att bedöma vem som har rätt av de forskare som går ut i debatten. Som ofta i den offentliga debatten tar man till överord, och det kan jag tänka mig har skett i det här fallet. Men varken Kaj Larsson eller jag är beredd att döma i den här frågan nu.

Det är naturligtvis viktigt att gå vidare och undersöka hur det är. Men det är också viktigt att se till att det från samhällets sida finns resurser att sätta in i sådana här sammanhang. Som jag sade i svaret och som jag nu vill understryka är det möjligt att av de 30 miljoner som är avsatta för information till förmån för fiskkonsumtionen använda pengar i just den här situationen. Jag utgår från att man kommer att göra det. På Jordbruksdepartementet undersöker vi nu hur detta skall kunna ske.

Anf. 51 KAJ LARSSON (s):

Fru talman! Frågan är vilken information man skall gå ut med. Jag tycker att jordbruksministern har ett oerhört stort ansvar för att ta reda på hur det förhåller sig. Jag vill inte på något sätt döma ut någon. Jag har stor respekt för alla forskare på Livsmedelsverket som jag känner mycket väl. Jag tycker att det där finns en duktig personal. Men jag har också respekt för andra forskare, som stöder sig på utredningar och forskningsrapporter från England. Även amerikanska forskningsrapporter pekar i samma riktning.

Därför tycker jag att det är jordbruksministerns sak att ta reda på vilken forskare som har rätt och gå ut till allmänheten, till Sveriges konsumenter, med information om vem som har rätt. Annars blir följden – det vet vi i dag – att t.ex. fiskaffärer slutar att sälja Östersjöfisk. Vi har kunnat läsa att en fiskare på Gotland har 6 ton lax som ingen vill äta, fiskaren blir inte av med den. Det innebär en katastrof för det svenska yrkesfisket i Östersjön, om vi inte kan få ett tillrättaläggande och få veta vad som är rätt och riktigt.

Anf. 52 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Jag tror inte att man nödvändigtvis måste dra den slutsatsen att det är regeringen som måste döma i en forskartvist. Det är inte självklart att vi på den politiska nivån har resurser till det. Däremot håller jag med Kaj Larsson om att jag, Jordbruksdepartementet och regeringen har ansvaret gentemot såväl konsumenter som fiskare. Därför är det angeläget för oss att utnyttja de resurser som står till buds för att kunna ge saklig information. Det kräver konsumenterna, och det har de också rätt att få. Att det innebär att man kan säga att den ena forskaren har fel och den andra har rätt tror jag inte, men en så saklig information som möjligt är vi beredda att försöka få fram.

Sedan är det också viktigt att klara ut fiskarnas situation. Vi får se vad som händer. Vi har arbetat positivt med denna fråga och har förlängt det tillfälliga stödet. Skulle det här innebära ytterligare problem, får vi göra erforderliga bedömningar.

Prot. 1993/94:33
30 november 1993

Svar på frågor

Anf. 53 KAJ LARSSON (s):

Fru talman! Jag kan inte låta bli att dra en parallell. Den sjukdom som laxen i Östersjön har gör att laxen i dag till 80–90 % inte kan fortplanta sig. När man som lekman, som konsument, får veta detta frågar man sig verkligen: Är det rätt? Kan vi äta fisk från Östersjön?

Jag vill inte på något sätt att jordbruksministern skall vara domare. Men jordbruksministern har ändå den rollen att han måste avsätta resurser för att snabbt klara ut det här, så att konsumenterna kan få ett besked. Ju längre tiden går, desto mer lider yrkesfiskarna. Ännu värre är det kanske att svenska konsumenter äter någonting farligt. Detta är det stora problemet.

Anf. 54 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! I själva sakfrågan – behovet från konsumenternas sida av saklig information – har vi inga delade meningar, såvitt jag kan förstå. Det är nödvändigt att få fram saklig information i det här läget.

Jag kan bara säga att varje larmrapport som kommer gör mig oroad. Jag vet att miljöministern – och för den delen hela regeringen – också är oroad över situationen i Östersjön. Vi måste gå vidare för att få en bättre situation. Problemen har vi känt till ganska länge, men effekterna på livsmedlet fisk har vi kanske inte alltid tagit tillräcklig hänsyn till.

Anf. 55 KAJ LARSSON (s):

Fru talman! Vad tänker jordbruksministern göra konkret i det här fallet, i stället för att bara falla tillbaka på Livsmedelsverkets informationsmaterial från 1992 som nu SCB skall undersöka för att se om informationen har trängts fram? Man säger löst att man skall följa frågan, osv.

Till sist vill jag varna: Var försiktig med de 30 miljoner som ministern har flaggat för. Det är konsumenternas pengar. Använd inte dem i det här fallet.

Anf. 56 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Såvitt jag förstår anser Kaj Larsson att det är ett starkt konsumentintresse att få reda på saken. Då tror jag inte det är orimligt att man i detta sammanhang då det gäller fiskeinformation kan se kopplingen till dessa 30 miljoner som var avsatta för fiskeinformation. Det är ett ganska betydande belopp. Jag tycker inte att man skall utesluta att en viss del kan utnyttjas till fromma för konsumenterna i just det här sammanhanget.

De konkreta åtgärderna håller vi på att se på i departementet. Det är naturligtvis våra myndigheter, i det här fallet framför allt Livsmedelsverket, som sitter inne med den erforderliga kunskapen. Den har inte vi i detalj på departementet. Livsmedelsverket arbetar med frågan, och vi försöker se vad vi kan göra konkret. Det kommer resultat så småningom.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på fråga 1993/94:195 om fiskberedningsindustrins arbetssituation

Anf. 57 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Kaj Larsson har frågat vad jag tänker vidta för åtgärder för att ge beredningsindustrin och dess personal en jämnare och tryggare arbetssituation så att risken för nedläggning uteblir.

Fiskeriverket har enligt gällande regler möjlighet att diskutera avskrivningar och/eller nedskrivningar av de lånegarantier och fiskberedningslån som finns utestående. Verket har gjort nedskrivningar med 2,7 miljoner kronor i riktade ackord till beredningsindustrin och förstahandsmottagarna.

Jag har av Fiskeriverket fått veta att man med fiskets organisationer diskuterar hur eventuella framtida fiskestopp skall förläggas så att mesta möjliga hänsyn tas till yrkesfiskets och beredningsindustrins behov. I stället för att som i dag stoppa fisket totalt under en del av året diskuteras förslag om att under hela fiskeåret begränsa antalet fiskedagar per vecka. Syftet är bl.a. att säkra leveranserna av råvaror till industrin.

Anf. 58 KAJ LARSSON (s):

Fru talman! Det sista jordbruksministern säger i svaret tycker jag är bra.

Problemet, och bakgrunden till min fråga, är situationen för förstahandsmottagarna, som får skicka hem människor från sin industri därför att det är fiskestopp. Kvoterna är slut på både torsk och lax. Då inträffar detta att permitteringslöner måste betalas ut av företaget med ca 450 kr per anställd och dag. Vi vet att det under de dåliga år som industrin har bakom sig inte har kunnat byggas upp några reservfonder. Det finns inga övervinster i företagen. Risken är naturligtvis att vi får bevittna att företagen slår igen sina dörrar. Vad kommer det i så fall att innebära för yrkesfiskarnas del att man måste göra det på andra ställen?

Det är detta som oroar mig. Situationen kommer naturligtvis att bli likadan nästa år. Visserligen har torskkvoten höjts från 40 000 till 60 000 ton i Östersjön för svensk del. Den kvoten kommer kanske ändå att fiskas upp under det första halvåret.

Ministern säger i sitt svar att man skall kunna fördela kvoten på hela året. Men den situation som råder i dag innebär att industrin lever äventyrligt.

Anf. 59 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Det finns två delar i denna frågeställning. Det gäller dels den dagsaktuella situationen som tyvärr är svår att göra någonting åt, beroende på rådande situation, dels hur vi skall agera i framtiden. Det är min övertygelse att de förändringar vi hoppas kunna vidta genom att så att säga minska fiskeansträngningarna under hela året kan hjälpa till att åstadkomma en jämn tillförsel. Det innebär dock inte att man löser hela problemet. Det blir ändå en för liten tillförsel av fisk. Det beror på att det sker en biologisk förändring i Östersjön som vi inte råder över, i varje fall inte omedelbart.

När det gäller att bedöma såväl fiskeflottans som beredningsindustrins storlek vill jag hävda att vi inte har någon strukturell överkapacitet. Vi har bara en biologisk överkapacitet. Det är min förhoppning att vi skall få en

bättre balans när vi får möjlighet att fiska mer igen i Östersjön. Min och departementets ambition är nu att försöka finna former som fungerar bättre när det gäller att sprida fångsten över året och även, tyvärr, sprida ut den tid då man inte fiskar.

Prot. 1993/94:33
30 november 1993

Svar på frågor

Anf. 60 KAJ LARSSON (s):

Fru talman! Jag vet att jordbruksministern har blivit uppvaktad med brev från industrin. Bakom det står naturligtvis många oroliga anställda. Jag vill då fråga jordbruksministern: Är ministern beredd att gå in och hjälpa till med någon form av stöd via Fiskeriverket?

Jag tycker att vi kan vara överens om den andra delen, att man försöker finna former för att fördela fisket över hela året. På så vis bereds också samsättning under hela året. Vissa dagar kan bli fria, men det blir inga långa perioder då man får skicka hem folk.

Anf. 61 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Det är dessa och liknande problem som har lett till att vi har givit möjlighet att skriva av eller skriva ner lån. Fiskeriverket har fått möjlighet att gå vidare med det. Det är den åtgärd som vi för närvarande kan se som möjlig. Den åtgärden används redan. Det är min förhoppning att det skall kunna lösa de mest akuta problemen. Om det gör det vet vi inte. Vi har stora problem på många håll i samhället som vi tyvärr inte kan lösa på en gång.

Anf. 62 KAJ LARSSON (s):

Fru talman! Det finns en viss snedvridning här. Det finns företag som har både utbildningsbidrag och statsbidrag. Bilden blir litet sned i konkurrenshänseende. Jag tycker att jordbruksministern skall se över detta. Han bör även diskutera med Fiskeriverket, så att man bevakar att denna industri, i Blekinge och vid södra Skånes kuster, inte försvinner, och att man är beredd att ge någon form av hjälp om så behövs.

Anf. 63 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Kaj Larsson påpekar att det skulle finnas en ojämlikhet mellan olika delar av fiskberedningsindustrin på grund av statliga stöd. Det är en sak som jag personligen inte känner till. Jag kan gärna se över om det är så och om det finns någon möjlighet att åtgärda det.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på frågorna 1993/94:202 och 203 om vattenkvaliteten och djurhållningen på Öland

Anf. 64 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Lars Moquist har frågat miljöministern om han har för avsikt att närmare utreda och också föreslå åtgärder för en ytterligare begränsning – kanske halvering – av djurbeståndet på Öland för att därigenom

bryta miljöförstörelsen av närmiljön på Öland. Lars Moquist har vidare frågat om miljöministern ämnar vidta åtgärder för att lägga fakta om vattenkvaliteten på bordet och därigenom möjliggöra åtgärder från samhällets sida för att åstadkomma tjänligt vatten för djur och människor. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågorna. Jag besvarar dem i ett sammanhang.

Problemet med nitratföroreningar av yt- och grundvatten samt föroreningar av kust- och havsvatten är ett sedan länge uppmärksammat miljöproblem särskilt inom jordbruksintensiva områden. Vattenkvaliteten är negativt påverkad i många jordbruksbygder bl.a. i Skåne, Västergötland och även på Öland. De geologiska förhållandena på Öland gör dessutom att grundvattnet är mer utsatt än i andra områden. Det särskilda program för miljöförbättrande åtgärder som vidtagits i jordbruket syftar just till att minska de problem som uppstått med bl.a. vattenkvalitet genom bestämmelser om begränsningar i djurtäthet, tider för spridning av stallgödsel, lagringskapacitet för gödsel samt rådgivning. I livsmedelslagstiftningen ställs krav på kvaliteten hos kommunalt dricksvatten. I foderlagstiftningen finns krav på vattenkvaliteten för livsmedelsproducerande djur. Däremot finns det i princip inga regler för vattenkvaliteten i enskilda brunnar. Miljö- och hälso-skyddsnämnden kan dock kräva att åtgärder vidtas om vattnet är så otjänligt att barn och djur kan komma till skada.

Regeringen har nyligen tillsatt en särskild utredning med uppgift att se på hur hushållningen med grundvatten kan förbättras, och i detta arbete kommer även frågor om vattenkvaliteten att tas upp.

Inom ramen för de miljöförbättrande åtgärderna i jordbruket har omfattande insatser gjorts på Öland, bl.a. utbyggnad av gödselvårdsanläggningar och rådgivning. Djurtätheten på Öland är inte bland de högsta i södra Sverige, och totalt sett kommer djurantalet heller inte att behöva ändras då reglerna om viss högsta djurtäthet träder i kraft i januari 1995. På enskilda företag kan det däremot komma att behövas förändringar. Länsstyrelsen skall se till att bestämmelserna i detta avseende följs.

Enligt Arla ställs inga specifika krav på vattenkvaliteten på mjölkproducerande gårdar, i form av exempelvis gränsvärden för nitrat- och nitritkväve, utöver de allmänna krav som finns i livsmedels- och foderlagstiftningen. Arla har stränga krav på kvaliteten på mjölken, och dessa krav kommer i några fall att förstärkas genom införlivandet av EG:s bestämmelser. I EG:s bestämmelser på området, som är en del av tilläggsavtalet till EES-avtalet, ställs det krav på god mikrobiologisk status på vattnet. Dock finns inga gränsvärden för nitrat- och nitritkväve.

Det är riktigt att ett privat bolag har erbjudit mjölkproducerande bönder kostnadsfria analyser av konsumtionsvattnet. Dessa analyser har alltså inte utförts i offentlig regi, och någon offentlighetsprincip vad avser analysresultaten är sålunda inte tillämplig. Det ligger självklart i den mjölkproducerande bondens intresse att vattnet är av en god kvalitet.

Mitt svar till Lars Moquist är därför att vi i första hand bör se till att genomföra de åtgärder för att minska näringsläckage från jordbruksmarken som riksdagen beslutat om och utvärdera hur effektiva de är. Om det från

miljöskyddssynpunkt skulle krävas särskilda bestämmelser för Öland finns det enligt miljöskyddslagen möjlighet att utfärda lokala föreskrifter.

Som jag tidigare nämnt är vattenförsörjningen ett kommunalt ansvar. Jag har fått veta att tekniska nämnden i Mörbylånga kommun på Öland håller på att projektera en utbyggnad av den kommunala vattenförsörjningen i syfte att förbättra vattenkvaliteten i områden, särskilt på östra Öland, där det finns problem med vattenkvaliteten.

Prot. 1993/94:33
30 november 1993

Svar på frågor

Anf. 65 LARS MOQUIST (nyd):

Fru talman! Till att börja med får jag beklaga att jordbruksministern har slagit samman dessa båda frågor. Det gör att min taletid blir halverad. Det är inte så mycket att göra åt det. Sådan är tydligen ordningen.

Jordbruksministern bekräftar mina farhågor och de farhågor som har angivits i Ölandsbladet och Barometern om vattenkvaliteten och förhållandena på Öland. Bakgrunden till min fråga är de artiklar som har publicerats i bl.a. tidningen Ölandsbladet om vattnets tjänlighet och om det finns anledning att åtgärda denna situation. Märkligt nog har vare sig representanter för jordbrukets organisationer eller enskilda jordbrukare reagerat på dessa artiklar. Många är dock oroade.

Ingen bestrider att Öland har en av de högsta djurtätheterna i Sverige. Ingen bestrider heller att befintligt jordlager på stora delar av ön är mycket tunt och medför svårigheter att filtrera vattnet på ett bra sätt. Men grundvattnet påverkas också av annat, exempelvis luftföroreningar från Baltikum, där Ny demokrati vill åtgärda mycket vad gäller miljön.

Länsstyrelsen i Kalmar har ingen förståelse för detta problem och hävdar, enligt pressen, att man vill ha fler djur för att bl.a. förhindra Alvaret från att förbuskas. Det är märkligt att Länsstyrelsen i Kalmar inte reagerar på de fakta som angivits i pressen och som har tagits upp av mig. Varför vill man inte publicera resultaten från de 235 vattenprover som tagits?

Jag och många andra, både fastlänningar och ölänningar, är oroade över det som framförs i pressen. Att bönder är oroade över sin försörjning inser jag självfallet, men ett än större samhällsintresse måste vara att hålla miljön ren och vattnet rent på Öland. Öland kan ju bli ett framtida semester- och naturparadis för många människor. Bl.a. därför är miljöfrågan viktig.

Jordbruksministern bekräftar de problem som jag pekar på, och en utredning är på gång. Enskilda jordbrukare har för dåligt vatten, och länsstyrelsen skall bevaka detta. Jag hoppas att man nu lyssnar på jordbruksministern.

Tänker jordbruksministern vidta några åtgärder och ge några instruktioner till bl.a. länsstyrelsen i Kalmar i det här fallet?

Anf. 66 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Jag ser inget behov av ytterligare instruktioner utöver dem som redan finns i pågående program. Dessutom ser vi i regeringen, precis som jag inledningsvis sade, inte heller att djurantalet på Öland sammantaget sett skulle vara för stort. Men på Öland, precis som på andra ställen, måste man på enskilda gårdar i viss mån anpassa sig.

Det kan också finnas anledning att när det gäller det som vi i Sverige bedömer som intensivt jämföra med andra delar av övriga Europa. I Sverige har

vi alltså mycket hårdare krav vad gäller djurhållningen. I Sverige tillåts normalt inte mer än 1,5 djurenheter per hektar. Detta är ett tak för Sverige. Exempelvis EG, med sina lösare bestämmelser, har 1,5 djurenheter som gräns för det extensiva jordbruket. Det svenska jordbruket skulle mycket väl falla in i EG:s krav på extensivt jordbruk.

Regeringen vill upprätthålla Sveriges höga krav. Men jag nämner bara detta som ett exempel på att vi i Sverige redan gått förhållandevis långt när det gäller att åtgärda de problem som Lars Moquist tar upp.

Anf. 67 LARS MOQUIST (nyd):

Fru talman! Självfallet bör man inte nödvändigtvis göra förändringar av djurbeståndet på hela Öland, men det hade jag inte heller önskat av en sådan här utredning. Men i pågående utredning kommer naturligtvis även denna fråga att ses över.

Det är rimligt att länsstyrelsen och miljöenheten i Mörbylånga tar reda på resultaten av de 235 vattenproverna och följer upp frågan för att få vattnet tjänligt. Också läkare har nämligen påpekat att värdena vid enskilda provtagningar är alldeles för höga. En läkare i Kalmar har bl.a. talat om riktvärden och sagt att man inte bör ge spädbarn vatten som innehåller mer än 10 mg nitrat per liter. På Öland har värden på 55 mg per liter och högre uppmätts. Det är därför viktigt för människors hälsa att se till att den mjölk som produceras hålls inom gällande värden. Den här frågan bör kanske även Livsmedelsverket kopplas in på.

Anf. 68 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Den provtagning som är gjord är helt privat gjord, av jordbrukarnas eget intresse. Man kan inte förelägga dessa jordbrukare att offentliggöra analysresultaten. Däremot kan jag delvis instämma beträffande synpunkten att det är viktigt att få reda på hur det förhåller sig. Såvitt jag förstår är Mörbylånga kommun, som det i huvudsak gäller, involverad i att ta reda på det.

Jag delar Lars Moquists uppfattning att man naturligtvis skall leva efter de rekommendationer som finns för nitrat- och nitrithalter i vatten, i synnerhet när det gäller spädbarn. För höga halter kan också innebära problem för djur. Dock torde det inte vara någon risk, såvitt jag förstår, att det här överförs på produkten, i det här fallet mjölken. Mjölkkonsumenterna kan känna sig fullständigt lugna.

Anf. 69 LARS MOQUIST (nyd):

Fru talman! Jag håller inte med om att vattenproverna är en sak mellan den enskilde lantbrukaren och Mjölkbedomningens Service AB, som analyserat dessa prover. Det är väl litet skillnad om det skulle ha varit en enskild lantbrukare som begärt en sådan här undersökning för sin del. Men här har det gjorts en uppföljning i ett stort antal lantbruk. Det är inte heller nödvändigt att publicera vilken gård som har viss halt av nitrit och nitrat. Resultaten borde i stället publiceras statistiskt, så att både kommunen och länsstyrelsen blir medvetna om problemet och kan åtgärda det.

När man läser de uttalanden som kommer från Mörbylånga kommun och

länsstyrelsen får man en känsla av att problemet egentligen helst sopas under mattan. Människors oro blir ju än större, om man ser att ingen vill åtgärda det och inte heller prata om det.

Prot. 1993/94:33
30 november 1993

Svar på frågor

Anf. 70 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Såvitt jag kan förstå av det som sagts och gjorts från Mörbylånga kommuns sida, som nu projekterar en utbyggnad av vattenförsörjningen för att förbättra den, i synnerhet där det är problem, visar att man inte avser att sopa problemet under mattan. Det visar i stället att man arbetar med problemet.

Samhället kan visserligen säkert vara intresserat av ett forsknings- och analysresultat. Men om enskilda jordbrukare, som för sin produktions skull tar reda på sådant här, vill lämna ut resultaten är deras sak att ta ställning till. Formellt sett, har vi från samhällets sida ingen rätt att kräva en sådan utlämning. Jag tycker också att det skulle vara roligt att få reda på resultatet, men formellt sett kan regeringen inte kräva att den typen av analyser skall offentliggöras.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på frågorna 1993/94:213 och 217 om ersättningen till hjortägare, m.m.

Anf. 71 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Ingvar Eriksson har frågat mig dels när ersättningarna med anledning av arbetet med utrotning av tuberkulos hos hjorddjur i vissa fall kan slutregleras, dels vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att lösa de problem som kan uppstå när hjortar som hålls på omställd mark drabbas av tuberkulos och bedömning skall göras om omställningen skall godkännas eller ej.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

I maj 1991 påvisades för första gången i Sverige tuberkulos i ett hjorthägn. Därefter har ytterligare några tuberkulosinfekterade hjorthägn påvisats. Bekämpningen av sjukdomen sker med stöd av epizootilagen och har skett genom att alla djur i infekterade hägn har avlivats och destruerats. Frågor om ersättning vid bekämpande av sjukdomar enligt epizootilagen prövas av Statens jordbruksverk.

Som jag redovisade i ett frågesvar i riksdagen i maj i år, har Jordbruksverket uppgett att i de delar som avser ersättning för avlivade djur, kostnader i samband med avlivning och smittrening m.m. har utbetalning skett tämligen snart efter det att ansökan om ersättning kommit in till verket. Det har dock funnits svårigheter vid bedömningen av storleken på ersättningen för produktionsbortfall, bl.a. på grund av att praxis saknas eller är tämligen ringa på området.

Som svar på frågan om när ersättningarna i det första och det andra fallet av tuberkulos hos hjort kan slutregleras kan jag meddela att när det gäller det första fallet har Jordbruksverket fattat beslut i ärendet i början av juli

1993. Beslutet har dock överklagats till kammarrätten. När det gäller det andra fallet har Jordbruksverket angett att beslut kommer att fattas inom kort.

När det gäller Ingvar Erikssons andra fråga är det länsstyrelserna som beslutar när det gäller godkännande av en omställningsåtgärd. Om det vid omställningsperiodens slut visar sig att en jordbrukare inte varaktigt har ställt om åkermark såsom avtalat, har länsstyrelsen möjlighet att sänka återbetalningskravet om man anser att det är oskäligt att återkräva hela beloppet. Det finns också möjligheter för länsstyrelsen att förlänga omställningsperioden för den enskilde så att åtgärden kan godkännas senare. Om länsstyrelsen beslutar att åkerkrav ändå skall ställas kan detta överklagas till Jordbruksverket. Om kravet ändå står fast kan jordbrukaren ansöka om ersättning enligt epizootilagen.

Mot bakgrund av detta finner jag att nuvarande regler uppfyller de krav som bör ställas.

Anf. 72 INGVAR ERIKSSON (m):

Fru talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret på mina frågor. Det är beklagligt att de skulle behöva ställas.

För det första är det djupt otillfredsställande att det skall behöva ta så lång tid, som upp till två år, innan slutreglering av ersättningar på grund av angrepp av tbc i hjorthägn kunnat ske.

För det andra har vi frågan om principerna. Det har naturligtvis varit svårt att få fram principer som är lämpliga i dessa fall. Jordbruksministern säger här att det har varit svårigheter i bedömningen av storleken på ersättningen i fråga om produktionsbortfall på grund av att det saknas praxis på området. Jag håller gärna med om att detta är beklagligt.

När det gäller det första fallet har jag fått svaret att ärendet har överklagats. Jag har förståelse för att det kan ta tid. I fråga om det andra fallet utlovas att besked skall ges inom kort. Är det en vecka, en månad eller ett halvår?

Den andra frågan gäller omställningsmarken. Frågan är föranledd av att myndigheterna i vissa fall har gjort olika bedömningar. Lantbruksnämnder och länsstyrelser har också haft delade meningar. Jag tycker att det är djupt beklagligt när man ger olika besked. Det skapar bara oro och osäkerhet. Här måste jordbruksministern se till att det skapas klarhet.

Jag är inte riktigt nöjd med svaret att de regler som finns uppfyller de krav som bör kunna ställas. Det är viktigt att ha ett övergripande ansvar. Det har av allt att döma Jordbruksverket. Är inte jordbruksministern beredd att göra något mer? Situationen är otillfredsställande.

Anf. 73 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Jag beklagar också att det tar så lång tid. Vi arbetar fortfarande med de första ärendena av denna karaktär. Vi diskuterar nu det första och det andra fallet av tuberkulos i hjorthägn. Det illustrerar det rimliga i att det inte finns någon vana eller praxis sedan tidigare.

Vidare frågar Ingvar Eriksson vad jag menar med "inom kort". Principiellt brukar jag vägra att svara på den typen av frågor. Men nu tror att jag

har tillräckligt på fötterna för att säga att det handlar om en mycket kort tid – det bör i varje fall vara kortare än en månad.

Ingvar Eriksson tar upp frågan om eventuell återbetalning. Det är många saker som är ovissa. Regeringen har, som Ingvar Eriksson väl känner till, i den övergripande frågan föreslagit en ändring, som dock riksdagens jordbruksutskott har avvisat. Debatten kommer väl i morgon. Då får vi se hur det går med den aspekten.

I dag går det egentligen inte att bedöma hur det kommer att se ut vid sluttidpunkten för omställningen, nämligen den sista juni 1996. Därför går det inte heller att säga att de bestämmelser som finns i dagens system skulle vara olämpliga.

Om en hjortägare blir tvungen att slakta ner de hjortar som skulle gå på den omställda marken, ligger ett återbetalningskrav – om det inte regleras på annat sätt – inom ramen för det produktionsbortfall som skall betalas med stöd av epizootilagen. Det finns alltså en extra ventil i det sammanhanget.

Anf. 74 INGVAR ERIKSSON (m):

Fru talman! Jag tackar för beskedet i fråga om ersättningarna. Jag hoppas att det stämmer denna gång.

Vidare har vi den andra frågan om omställningsmarken och dess status. Det gäller det sammanhanget när en mark- och hägnägare drabbas av att han tvingas slakta ut djuren. Då är det allvarligt. Han har nog med bekymmer med förhållandet att han får slakta ut djuren och att det blir ett inkomstbortfall. Det är dessutom djupt otillfredsställande när han har ett hot hängande över sig om att drabbas av återbetalningsskyldighet för denna mark som ligger i omställning.

Jag är medveten om den situation som råder i riksdagen i denna fråga. Men jag är ändå angelägen om att jordbruksministern gör något extra för att kunna medverka till att ägarna som drabbas så hårt får besked om att hänsyn kommer att tas till dessa problem vid den slutliga bedömningen. Det är orimligt att vänta ända till 1996. Oron är tillräckligt stor redan nu. Jag tycker att man bör kunna få ett bättre besked.

Anf. 75 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Grundprincipen i epizootilagen är att när en åtgärd vidtas för att en djurägare har drabbats av att en smittsam husdjurssjukdom inträffat skall han hållas skadeslös, dvs. han skall ha ersättning för både de djur som måste slaktas och den produktionsförlust som utslaktningen förorsakar.

I fallet med omställningen blir bilden naturligtvis något mer komplicerad. Jag kan ha förståelse för att man kan ha svårigheter att tolka precis vad som skall gälla. I det här fallet är faktiskt ersättningen för omställd mark en del av jordbrukarens intäkt. I det sammanhanget bör detta betraktas som just så, och därmed skall det finnas stöd i epizootilagen.

I de fall som nu finns ser jag att det är stor skillnad mellan vad som å ena sidan begärs av jordbrukarna som ersättning för produktionsbortfall och å andra sidan vad som i det första fallet har godkänts av Jordbruksverket. Jag förstår att det kommer att bli en debatt under en viss tid innan det blir klarhet i vad som skall gälla.

Anf. 76 INGVAR ERIKSSON (m):

Fru talman! Jag tackar för beskedet. Jag förstår att jordbruksministern är positivt inställd till att göra vad som är möjligt för att skapa minsta möjliga bekymmer för dem som drabbas på detta allvarliga sätt på grund av tbc i hjorthägnen. Det är också tillfredsställande att epizootilagen har inriktningen att den skadelidande inte skall drabbas hårt utan att samhället har en skyldighet att ställa upp.

Det finns en annan fråga som jag inte har hunnit med. Det gäller frågan om att det finns olika bedömningar av vilka djur som skall få finnas i ett hägn på omställningsmark. Det är otillfredsställande. Det är också en fråga som borde klarläggas. Jag anser att om en djurhållning inte bidrar till att skapa överskott skall man få godkänt för den djurhållningen. Det är viktigt att ha ett så öppet landskap som möjligt. Därför ber jag jordbruksministern att ta också denna fråga på allvar.

Anf. 77 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Min bedömning är att de regler vi har för närvarande är tillräckliga. Det hindrar inte att man under resans gång fortlöpande måste se att det hela fungerar. Än så länge ser jag inga tecken på att det inte skulle vara fallet. Jag är naturligtvis beredd att hålla ögonen öppna för alla nödvändiga förändringar under den tid vi har kvar av omställningsperioden.

Anf. 78 INGVAR ERIKSSON (m):

Fru talman! Jag tackar jordbruksministern för det beskedet. Jag lovar också att hålla ögonen öppna och följa utvecklingen på området.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1993/94:171 om näringsfriheten

Anf. 79 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Fru talman! John Andersson har, mot bakgrund av vissa bojkottåtgärder mot skogsavverkning i Vilhelmina allmänningsskog, frågat mig vilka åtgärder jag avser vidta för att garantera näringsfriheten i landet och att hålla både allmänningsdelägare och företag skadeslösa.

Rätten till enskilt ägande och friheten att starta och driva företag är sådana grundläggande fri- och rättigheter som enligt regeringens uppfattning bör ha grundlagsskydd i förhållande till det allmänna. Ett lagförslag till ett grundlagsskydd för egendomsrätten och näringsfriheten bereds för närvarande på grundval av Fri- och rättighetskommitténs betänkande "Fri- och rättighetsfrågor" (SOU 1993:40).

Vad John Andersson tycks efterlysa är emellertid ett annat och vidare skydd för en fri näringsutövning, nämligen att företag skall, genom specifikt näringspolitiska medel, fredas från ekonomiska effekter av aktioner, opinioner och bojkotter från utomstående ideella organisationer. Ett sådant näringspolitiskt skydd skulle enligt min uppfattning föra alltför långt och berör i grunden en annan grundläggande demokratisk rättighet, nämligen rätten

att fritt föra fram åsikter och bilda opinion. Inskränkningar i denna grundläggande rättighet kan endast komma i fråga i undantagsfall och under de förutsättningar som anges i regeringsformen.

Eventuella tvister mellan enskilda parter i ett särskilt fall är en fråga för de allmänna domstolarna och inte för regeringen.

Jag ser från näringspolitiska utgångspunkter ingen anledning för regeringen att vidta någon åtgärd i frågan.

Anf. 80 JOHN ANDERSSON (-):

Fru talman! Jag får först tacka för svaret på frågan.

Jag vill understryka att jag aldrig har ifrågasatt och heller inte kommer att ifrågasätta den demokratiska rättigheten att fritt föra fram åsikter och bilda opinion. Jag menar inte att det skall göras några inskränkningar därvidlag. Vad jag har pekat på är resultaten av osakliga kampanjer från vissa organisationer och sammanslutningar. Jag anser inte att det här är fråga om en tvist mellan enskilda parter.

Man har i detta fall följt alla lagar och förordningar och även gått mycket längre än vad lagen föreskriver, men man har ändå blivit utsatt för en sådan kampanj att man får svårigheter att sälja sitt virke. Det räcker inte heller med att dessa organisationer har agerat. När äganderätten hotas rusar regeringen själv till genom att utse en förhandlingsman som talar om att byta eller köpa in marken i fråga. Det kan väl inte vara någon skillnad mellan lägen där enbart enskilda ägare berörs och lägen där, som i detta fall, 900 personer kollektivt äger marken.

Detta är en viktig principfråga. Det handlar om rätten att bedriva en viss verksamhet. Det är ju tveksamt om det i det här fallet finns möjlighet att dra saken inför domstol. Då kommer vi åter in på frågan om rätten att fritt framföra sina åsikter och att bilda opinion. Några åtgärder måste väl kunna vidtas för att hålla dem som nu drabbas – trots att de har följt alla lagar och förordningar – skadeslösa.

Anf. 81 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Konsumenter eller andra har alltid möjligheter att genomföra bojkotter mot en vara som man av det ena eller andra skälet ogillar. Man har en medborgerlig rättighet att göra detta. Självfallet uppstår därmed en form av tvist, i det här fallet med den part som producerar varan, skogsallmänningen.

Jag kan inte inse att detta är något som regering eller riksdag skall ingripa mot. Det gäller vilja, känsla och opinion i frågan om köp av denna typ av produkter. Framför allt vill man att sådan här avverkning inte skall ske och att det tydliggörs vilka som köper produkterna.

Anf. 82 JOHN ANDERSSON (-):

Fru talman! Jag kan inte hålla med näringsministern. I ett fall där man har följt alla lagar och förordningar och även gått mycket längre än vad de föreskriver borde väl regeringen kunna redogöra för sakförhållandena för de utländska organisationerna. Generaldirektörerna för både Naturvårds-

Prot. 1993/94:33
30 november 1993

Svar på frågor

verket och Skogsstyrelsen har skrivit till organisationer ute i Europa och försökt förklara vad det egentligen handlar om.

I stället håller regeringen bensen på brasan genom att skicka upp en förhandlingsman till området och legitimerar de osakliga uppgifterna genom att försöka köpa eller byta in skogsområdet. Regeringen har inte varit neutral utan har ställt sig bakom kampanjen för att försöka få stopp på en fullt laglig hantering i Vilhelmina fjällområde.

Anf. 83 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Jag är fullständigt övertygad om att skogsallmänningen har följt alla de lagar och regler som gäller. Det finns många som gör det men som ändå råkar ut för olika typer av konsumentgrupper som agerar mot producentens sätt att arbeta. Jag kan förstå reaktionen inom den avverkande gruppen, att man anser sig orättvist behandlad, men det kan inte åligga regeringen att ingripa mot denna aktion och att försöka förklara läget för dem som vill genomföra konsumentbojkotten, utan den dialogen måste föras mellan parterna. Man måste där försöka förklara vad man gör.

Beträffande den förhandlingsman som har nämnts vill jag bara notera att det i riksdagen är klart fastslaget att Domän som aktiebolag bedriver kommersiell verksamhet och fattar egna, fullständigt självständiga beslut när det gäller mark som man på kommersiella grunder anser att man skall byta in.

Anf. 84 JOHN ANDERSSON (-):

Fru talman! Men det handlar nu, näringsministern inte enbart om konsumentgrupper. Det oroväckande är att regeringen hoppar in och försöker byta till sig eller köpa in marken. Man ger helt felaktiga signaler. I stället för att försvara Vilhelmina allmänning, som har följt alla lagar och förordningar, vill man förstatta eller byta in området.

Det handlar här alltså inte om konsumentgrupper utan om att självaste regeringen, som i regeringsdeklarationen angav att man skulle slå vakt om äganderätten, agerar på detta sätt.

Anf. 85 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Vi slår vakt om äganderätten, och förhandlingsmannen skall inte alls ägna sig åt några förstatta. Domän AB bedriver kommersiell verksamhet och fattar helt självständiga beslut.

Jag förutsätter oreserverat att Olof Johanssons avsikt med insättandet av förhandlingsmannen är att försöka bilägga en tvist, att lösa upp knutar och underlätta problemets lösning, inte något ställningstagande i övrigt. Därutöver är det i mycket stor utsträckning upp till skogsallmänningen själv att förklara för sina belackare vad man gör, att man följer lagar och förordningar och även tillgodoser högt ställda krav på miljöhänsyn i samband med avverkningen.

Anf. 86 JOHN ANDERSSON (-):

Fru talman! Det handlar här inte om Domän utan om skogsallmänningen. Näringsministern säger att det är upp till skogsallmänningen att försöka förklara för kampanjgruppen och andra hur det ligger till med avverkningen.

Men skogsallmanningen kräver att också få stöd av regeringen, eftersom man har följt alla lagar och förordningar. I stället finner man att regeringen försöker att byta eller köpa in detta område.

Ägarna är inte intresserade av att sälja eller byta bort denna mark. De är intresserade av att få fortsätta att bedriva en verksamhet, vilken man har hållit på med i 80 år och i vilken man hela tiden har följt alla lagar och förordningar. De är inte intresserade av en förhandlingsman från regeringens sida.

Anf. 87 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Vad först beträffar Olof Johanssons förhandlingsman är jag fullständigt förvissad om att Olof Johansson med dennes insättande har försökt att hjälpa till att lösa problem, absolut ingenting annat. Finns det inte förutsättningar för förhandlingsmannen att komma fram till något resultat, får man konstatera att sådana inte föreligger. Det är inte fråga om att försöka förstatliga, förhindra eller försvåra utan om att försöka lösa problem.

När vidare en näringsidkare, som t.ex. denna skogsallmanning, har problem med att förklara att de egna produkterna är bra, måste det vara näringsidkarens uppgift att förklara läget för dem som vill genomföra köpbojkotter, oavsett om de är konsumenter eller tillhör andra grupper.

Det är inte en uppgift för regeringen att förklara för konsumenterna att en näringsidkares produkter är bra eller att just dessa skall köpas. Den skall utfärda lagar och förordningar som skall följas, och det har skogsallmanningen också gjort. Sedan är det ett fritt val för konsumenter och näringsidkare. Det gäller här både vilka produkter som skall produceras och vilka man är beredd att köpa. Det råder yttrandefrihet för synpunkter på det ena eller det andra, även om lagar och förordningar har följts.

Anf. 88 TALMANNEN:

Jag medger ytterligare var sitt inlägg.

Anf. 89 JOHN ANDERSSON (-):

Fru talman! Jag är mycket förvånad över näringsministerns deklaration i det senaste inlägget. Jag håller inte alls med honom. Det kan icke vara enbart allmänningens uppgift att föra ut en sådan information. Det är en omöjlig uppgift. Det handlar här inte bara om allmänningen. Domänverket har slutat med hela sin verksamhet inom detta område på grund av den osakliga opinion som har drivits fram. Det handlar till syvende och sist om att en död hand läggs över inlandet. Det är väl en näringspolitisk synpunkt som näringsministern måste ta hänsyn till.

Anf. 90 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Det är fritt fram för varje skogsägare som följer lagar och förordningar att göra vad som går att göra inom ramen för dessa lagar och förordningar. Jag är övertygad om att delägare av skogsallmanningen följer dessa.

Även om man har svårigheter att sälja sina produkter på grund av att det finns reaktioner från konsumenter eller andra grupper mot att köpa de produkter man producerar har de självfallet full frihet att bedriva sådan aktion.

Man kan ha olika synpunkter på det lämpliga i detta. Men det är den debatten och den diskussionen som måste föras. Varje näringsidkare måste alltid övertyga sina konsumenter om att det är just hans produkt de skall köpa. Det gäller faktiskt även i det här fallet.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på fråga 1993/94:183 om miljömärkning och annonsering

Anf. 91 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Inga-Britt Johansson har frågat mig vilka åtgärder jag avser vidta för att förhindra att offentliga organ medverkar i annonsering för vissa produkter. Bakgrunden till frågan är den roll SIS – Standardiseringskommissionen i Sverige – har haft vid framtagningen av en annons för ett tvättmedel som är märkt med den officiella nordiska miljömärkningssymbolen, en stiliserad svan.

Konkurrensen mellan företagen måste ske på lika villkor, och det måste finnas möjligheter för nya företag att komma in på marknaden. Regeringen har beslutat eller överväger en rad åtgärder med syfte att få tydliga och fasta spelregler för aktörerna på marknaden. Jag skall i det här sammanhanget inte nämna den nya kraftfullare konkurrenslagen och den översyn av marknadsföringslagen som bereds i regeringskansliet.

Jag håller med Inga-Britt Johansson om att offentligt stöd inte bör vara konkurrenssnedvridande. Det är något som löpande måste uppmärksammas vid tillsynen av konkurrensen från det allmännas sida. Inom ramen för den gällande lagstiftningen är det en uppgift för ansvariga myndigheter att beivra överträdelse.

Men det måste också prövas om reglerna i sig är lämpliga. Jag kan nämna att Konkurrensverket nu har ett projekt som granskar de effekter på konkurrensen som visst statligt stöd kan föra med sig. Den avregleringsdelegation som på regeringens uppdrag skall ta fram ett avregleringsprogram och verka för att det genomförs lägger i begreppet avreglering även offentliga åtgärder som bidrag och subventioner.

Syftet med den nordiska miljömärkningen är att stärka företagens vilja och marknadsmässiga förmåga att utveckla och marknadsföra mindre miljöbelastande produkter. Detta bidrar till en hållbar ekonomisk och miljömässig utveckling. Staten har från nu möjligheter att styra verksamheten, dels genom det avtal man har med SIS, dels genom det regleringsbrev i vilket regeringen årligen anger villkoren för verksamheten. Konkurrensaspekterna beaktas givetvis i de nämnda sammanhangen.

Anf. 92 TALMANNEN:

Jag får meddela att Inga-Britt Johansson är sjuk.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 93 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Karin Starrin har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att riksdagens beslut om nyföretagarlån skall efterlevas. Frågan gäller möjligheten att få lån på mindre belopp än 100 000 kr.

Möjligheten att bevilja nyföretagarlån infördes i februari 1993 på grundval av riksdagens beslut i december 1992 (prop. 1992/93:82, bet. 1992/93:NU19, rskr. 1992/93:145). Näringsutskottet anförde i sitt betänkande att målgruppen bör vara personer som avser att starta företag över en viss storlek. Utskottet menade samtidigt att det bör finnas en viss flexibilitet i tillämpningen, så att lägre belopp än 100 000 kr i vissa fall skall kunna beviljas. Riksdagen gjorde dock inte något uttalande i denna fråga.

Beslut i ärenden om nyföretagarlån fattas i enlighet med förordningen (1993:31) om finansiering genom stiftelsen Industri- och nyföretagarfonden. Enligt förordningen krävs särskilda skäl för lån på lägre belopp än 100 000 kr. Ett av skälen för denna ordning är att kostnaden för att handlägga ett litet ärende blir relativt sett hög.

Enligt uppgift har Industri- och nyföretagarfonden hittills i cirka tio fall lämnat nyföretagarlån på belopp som understiger 100 000 kr. Fonden uppger att möjligheten att lämna sådana små lån har utnyttjats i högre grad under senare tid och att avsikten är att i framtiden ytterligare ta till vara denna möjlighet under förutsättning att övriga kriterier för lån är uppfyllda.

Dessutom har även de regionala utvecklingsfonderna sedan den 15 mars i år möjlighet att lämna nyföretagarlån på motsvarande villkor. För utvecklingsfonderna gäller dock ingen begränsning nedåt av beloppets storlek. Dessutom kan fonderna – i motsats till Industri- och nyföretagarfonden – lämna lån även till företag som inte bedrivs som aktiebolag. Regeringen införde dessa flexibla regler för utvecklingsfonderna för att underlätta etableringen av relativt små företag i samband med bl.a. omvandlingen av den offentliga sektorn.

Anf. 94 KARIN STARRIN (c):

Fru talman! Jag vill tacka näringsministern för svaret. Min fråga var: Vilka åtgärder är näringsministern beredd att vidta för att få i gång fler litet mindre lån?

När jag tolkar det här svaret finner jag att näringsministern egentligen inte är beredd att vidta några ytterligare åtgärder. Jag är inte nöjd med det svaret.

Jag tycker att det känns som om de riktigt små och medelstora företagen nu har fått en tilltro till den här regeringens politik, till att vi prioriterar de små och medelstora företagen och nystart av företag. Det gäller inte minst i hela diskussionen om omvandling av den offentliga sektorn. Där kommer också de kvinnliga företagarna in. Jag tycker att vi skall leva upp till detta och verkligen stimulera till att riktigt små företag startas.

Jag åker runt till många näringslivskontor ute i kommunerna, och hela tiden nås jag av signalerna att just den här möjligheten att få del av nyföretagarlånen inte finns. Är näringsministern medveten om att det är den här uppfattningen som råder ute i kommunerna, att nyföretagarlån inte får beviljas

Svar på frågor

med mindre än att det gäller 100 000 kr? Det är ganska betydande belopp, inte minst för kvinnor, som jag känner speciellt för. Jag vill gärna att kvinnor vågar starta företag. Det är ganska stora belopp för dem att låna upp, eftersom det underförstått är fråga om 30 %, alltså nivåer på 350 000 kr.

Jag vill ha ett förtydligande av om näringsministern är nöjd med nuläget.

Anf. 95 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Ja, jag är nöjd när det gäller Industri- och nyföretagarfonden. Den skall syssla med nya produkter med längre utvecklingstid. Den skall syssla med snabbväxande företag som kräver mer kapital. Det är ganska specialiserad verksamhet som får en kvalificerad bedömning.

Sedan öppnar vi möjligheten för utvecklingsfonderna att med ett mycket starkt decentraliserat kontorsnät kunna lämna den här typen av nyföretagarlån ute i länen. Där har man betydligt bättre personkännedom, kan ha enklare hantering för små lån och därmed hålla nere hanteringskostnaden. Typen snabbväxande företag eller nya produkter kräver mer teknisk kompetens och annat i en längre beredningsprocess.

Utvecklingsfonderna skall dessutom – det är det förslag som ligger i riksdagen – få slippa inleveranser till statskassan. De har därmed en mycket stark likviditet i dag och en stor möjlighet att kunna lämna nyföretagarlån även på mycket små belopp. Därmed kan de starkt bidra till nyföretagandet i landet.

Jag delar helt Karin Starrins uppfattning att det finns ett mycket stort nyföretagarbehov. Det finns starka intressen, som vi ser både hos nyföretagarcentrumen och av de starta-eget-bidrag som de som går utan arbete kan få via arbetsförmedlingarna.

Anf. 96 KARIN STARRIN (c):

Fru talman! Två förtydliganden utifrån att vi är helt överens om att vi måste få i gång ytterligare nyföretagande och även riktigt små företag, dit jag räknar dem som är enmansföretag.

Näringsministern nämnde ordet produkter. Skall jag tolka det som att de här lånen enbart beviljas till producerande företag? Jag vill absolut inte tolka riksdagens mening på det sättet. Alla småföretag och nyföretag skall kunna inberäknas i detta. Det gäller inte minst den ökande tjänstesektorn. Den kommer in i bilden nu när vi håller på att omvandla den offentliga sektorn.

Det andra förtydligandet gäller detta att prövningen av de här lånen görs regionalt. Det var klart sagt i riksdagens behandling att prövningarna skulle göras på utvecklingsfonderna i länsstyrelserna. Har jag missförstått detta?

Anf. 97 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Fru talman! När det gäller den sista frågan görs prövningen delvis lokalt och delvis centralt beroende på att det finns både en industrifond och nyföretagarfond. Industrifonden sysslar framför allt med nya tekniska produkter enligt sitt ursprungliga syfte. Själva nyföretagarfondsdelens – som är den nya delen som tillfördes – sysslar med nya företag.

Ungefär 40 % av de beviljade ansökningarna kommer från industriföretag. 30 % kommer från tjänsteföretag och 30 % från handelsföretag. Det är

med andra ord ganska stor spridning bland snabbväxande företag. Det är de större snabbväxande produkterna eller företagen som de skall jobba med.

Till de mindre företagen, enmansföretagen och företagen med några få anställda, som Karin Starrin nämner, har utvecklingsfonderna stor möjlighet att lämna mindre nyföretagarlån för att underlätta starten. De kan hjälpa till med bedömningar och snabbt vara på plats med rådgivning.

Det finns även möjligheter att göra den här beredningen via andra organ.

Anf. 98 KARIN STARRIN (c):

Fru talman! Kan jag tolka näringsministerns svar på det sättet att näringsministern också vill medverka till att vi får ut bättre information om hur dessa nyföretagarlån skall kunna användas? Pengarna skall arbeta direkt ute på marknaden. Jag tycker att det är vår uppgift att se till att det verkligen finns pengar så att vi får i gång sysselsättningar på olika sätt.

Då måste vi också få förändringar i de riktlinjer som Industri- och nyföretagarfonden nu ger ut. Jag accepterar inte att det enbart står i deras föreskrifter att lägsta lånebelopp är 100 000 kronor.

Anf. 99 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Jag tror inte att det finns något fel i instruktionerna till Industri- och nyföretagarfonden. Den skall inte syssla med de minsta lånen. De har utvecklingsfonderna stor kapacitet och större kompetens att göra. De skall syssla med de mest snabbväxande och de mer komplicerade produkterna där det behövs annan kompetens, förutom den lokala. Det är därför uppdelningen finns.

Jag delar däremot uppfattningen att utvecklingsfonderna kan göra mer när det gäller mindre nyföretagarlån till tjänsteföretag. Det är detta vi syftar till i den utvecklingsfondsproposition som har lämnats. Vi vill vassa utvecklingsfonderna. Vi har sett att alltför många av dem har sysslat med bankinlånning på sin lånefond. De har alltför litet sysslat med utlåning till nya företag, nya produkter och nystarter av olika slag.

Anf. 100 KARIN STARRIN (c):

Fru talman! Min slutsats blir att vi har ett gemensamt ansvar att se till att dessa 2,6 miljarder kan verka så effektivt som möjligt ute på marknaden. Dit räknas även de riktigt små företagen, även företag med kvinnliga initiativtagare. Där måste vi hjälpas åt, med näringsministerns goda minne, för att se till att även utvecklingsfonderna ger dessa instruktioner så att näringslivskontor etc. som fungerar som länkar verkligen får kännedom om denna möjlighet.

Anf. 101 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Jag delar uppfattningen att det finns ett gemensamt ansvar. Reformeringsen av utvecklingsfondernas syssla syftar bl.a. till detta, dels att få ett ökat företagarinflytande i utvecklingsfonderna, dels att utnyttja deras lånefond väsentligt bättre än vad som har skett. Ungefär halva lånefonden har stått på bankinlånning i stället för att vara ute och jobba i företagen.

Jag delar också uppfattningen att det behöver beviljas fler nyföretagarlån,

gärna med mindre belopp. Men då skall det också vara rätt beslut på rätt ställe. Stora beslut skall fattas centralt, där man måste ha en ökad kompetens. De mindre lånebesluten skall ligga på regional nivå så nära låntagaren som möjligt, så att det blir så enkelt som möjligt.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på fråga 1993/94:201 om registrerat partnerskap

Anf. 102 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Fru talman! Ulrica Messing har frågat mig om jag har för avsikt att lämna ett lagförslag om registrerat partnerskap till riksdagen.

Den 16 november 1993 överlämnade Partnerskapskommittén till mig ett betänkande med förslag till bl.a. en lag om partnerskap. Enligt den föreslagna lagen skall partnerskap ingås mellan två personer av samma kön. Ett partnerskap skall – med vissa undantag – ha samma rättsverkningar som ett äktenskap.

Partnerskapskommitténs betänkande skall nu remissbehandlas i sedvanlig ordning. Först därefter blir det aktuellt för regeringen att ta ställning till kommitténs förslag.

Anf. 103 ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret. För mig är detta en i allra högsta grad ideologisk fråga. Jag tycker att det handlar om synen på människor, om människors lika värde och om att alla människor skall ha samma möjligheter och villkor att leva sitt liv.

Det är därför som jag är intresserad av statsrådets fortsatta agerande. Jag reagerar mot att en del människor och organisationer i det här samhället tycker sig ha mandat att välja ut och godkänna vissa människor. De vill välja ut vilka som är tillräckligt goda och duktiga för att få vara med i gemenskapen.

Jag tycker att utredningen kring registrerat partnerskap gör en viktig markering i sitt betänkande där det handlar om alla människors lika värde. Kärlek är den man väljer att älska och leva med. Därför frågar jag statsrådet om hon avser att lämna ett lagförslag om registrerat partnerskap när remisstiden är över. Jag tycker att det är en viktig markering.

Det må vara en sak att enskilda föreningar har möjlighet att välja ut de människor som de tycker är tillräckligt bra för att få vara med. Men det är ju inte ett sådant samhälle vi vill ha. Jag tycker att vi måste ta ställning politiskt och visa detta. Frågan är om vi skall underlätta för medborgarna att leva det liv de väljer att leva eller om vi skall försvåra det. Det är därför som jag är intresserad av statsrådets fortsatta agerande.

Anf. 104 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Fru talman! Vi skall remissbehandla detta i sedvanlig ordning, som jag sade. Det vore fel av mig att på det här stadiet öppet deklarerar vilken inställning regeringen kommer att ha i frågan. Det är ju inte jag som lämnar ett

lagförslag till riksdagen. Det är regeringen som lämnar ett lagförslag till riksdagen.

Prot. 1993/94:33
30 november 1993

Anf. 105 ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Detta är en viktig politisk fråga. Det är konstigt om representeranter för regeringen inte har åsikter om huruvida det är rätt och riktigt att ha en lag om registrerat partnerskap eller inte. En del andra nordiska länder har detta, och fler kommer antagligen att få det. Nu finns det ju ett ganska konkret förslag från kommittén som skulle kunna läggas fram som ett lagförslag.

Anf. 106 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Fru talman! Jag tänker inte deklarerat någon uppfattning i den här frågan i dag. Jag kan bara hänvisa till att vi avvaktar remissbehandlingen. Sedan kommer ett ställningstagande.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Svar på fråga 1993/94:189 om Finanspolisens verksamhet

Anf. 107 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Fru talman! Karl Gustaf Sjödin har frågat mig om regeringen kommer att medverka till att undanröja uppkomna hinder för Finanspolisen att verka enligt de syften som är tänkta för dess verksamhet.

Som Karl Gustaf Sjödin påpekar har riksdagen beslutat att det vid Rikspolisstyrelsen (RPS) skall finnas en finanspolis med uppgift att uppdaga brott i samband med s.k. penningtvätt (bet. 1991/1992:JuU23). Riksdagen har också beslutat en lag (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt. I lagen föreskrivs en skyldighet för vissa företag, bl.a. banker, att till Rikspolisstyrelsen eller den polismyndighet som regeringen bestämmer lämna uppgifter om alla omständigheter som kan tyda på penningtvätt (9 §). Lagen träder i kraft den dag regeringen bestämmer. Detta avses bli samtidigt med EES-avtalets ikraftträdande.

Jag förmodar att de hinder Karl Gustaf Sjödin syftar på är ett beslut av Datainspektionen att avslå en ansökan från Rikspolisstyrelsen att få inrätta och föra ett personregister hos Finanspolisen. Inspektionen motiverade sitt beslut med bl.a. att det register av förspaningskaraktär som ansökan gäller skulle möjliggöra registrering och bearbetning av uppgifter om ett stort antal personer som på vaga grunder kopplas ihop med brottslighet. Enligt datalagen (1973:289) krävs det synnerliga skäl för att få registrera uppgift om att någon misstänks för brott. Inspektionen fann i sitt beslut att det inte förelåg synnerliga skäl. Beslutet har av Rikspolisstyrelsen överklagats till regeringen. Rikspolisstyrelsen har framhållit att Finanspolisen inte kan bedriva någon meningsfull verksamhet om Datainspektionens beslut ligger fast. Justitiedepartementet har låtit Justitiekanslern, Riksåklagaren och Finansinspektionen yttra sig i ärendet. När Rikspolisstyrelsen fått tillfälle att lämna

sina slutliga synpunkter kan regeringen fatta beslut. Jag räknar med att så skall kunna ske före årsskiftet.

Svaret på Karl Gustaf Sjödens fråga är alltså att frågan om tillstånd för ett inrättande av ett personregister för Finanspolisen för närvarande bereds i regeringskansliet och att jag inte kan föregripa regeringens ställningstagande.

Anf. 108 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Herr talman! Jag får tacka statsrådet för den information som givits. Jag har full förståelse för statsrådets argument här, dvs. att hon inte vill föregripa de förhandlingar som pågår mellan Finansinspektionen, Riksåklagaren och övriga inkopplade myndigheter.

Däremot tycker jag att det är synd att statsrådet talar om förspaningsregister. Det ger en litet felaktig klang när det gäller det egentliga innehållet. Vad man är ute efter är ju ett underrättelsesregister. Om jag inte är helt felunderbyggd finns det i dag ett liknande register inom Interpol för utbyte av information. Jag är säker på att man har tittat på det. Förspaningsregister ger trots allt en litet annorlunda uppfattning om vad för typ av register det här är fråga om.

I den interna debatten har benämningen antimaffiapolis använts. Jag tycker att den benämningen mera rättvist beskriver vad det är för typ av brottslighet som Finanspolisen skall ägna sig åt. Den utveckling som sker tenderar att resultera i att Sverige blir penningtvättarnas förlovade hemland. Därför är det, som jag ser saken, angeläget att regeringen överbryggar eventuella hinder. Det borde finnas synnerliga skäl för det, för att nu använda Datainspektionens formulering, därför att risken finns att den brottslighet som vi redan har urholkar det finansiella systemet och vårt bankväsende samt att så att säga brottsliga pengar omsätts till vita pengar inom den organiserade brottsligheten i Europa och världen i övrigt.

Därför undrar jag om statsrådet vill medverka till att eventuella motsättningar kan överbryggas via Datainspektionen och, framför allt, genom den lagstiftning som finns.

Anf. 109 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Först vill jag erinra om att det är Datainspektionen som har använt ordet förspaningsregister. Jag har bara refererat vad Datainspektionen säger i sitt beslut.

Regeringen är synnerligen angelägen om att motverka den här typen av brottslighet, vilken vi alla ju är mycket oroade över. Men sedan gäller det en avvägning mellan vad som kan göras för att motverka den här brottsligheten och frågan om den personliga integriteten. Det är ju den frågan som är uppe i det här speciella ärendet.

Datainspektionen har gjort avvägningen att den personliga integriteten överväger. Nu har man överklagat till regeringen. Det är alltså regeringen som i sista hand skall besluta hur den här avvägningen skall göras.

Anf. 110 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Herr talman! Min avslutande fråga blir då: Är regeringen beredd att ta initiativ till en förändrad lagstiftning? Alla är ju överens om att det gäller en verksamhet som vi verkligen skall värja oss emot.

Är alltså regeringen beredd att eventuellt diskutera en annan lagstiftning för att vi skall kunna komma till rätta med missförhållandena i detta sammanhang?

Anf. 111 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Datalagsutredningen har nyligen lagt fram sitt betänkande. På grundval av det betänkandet kommer vi ganska omgående att lägga fram vissa förslag. Sedan skall vi överväga vad som skall göras i fortsättningen.

Som Karl Gustaf Sjödin vet är det fråga om ett område där den tekniska utvecklingen går mycket snabbt. Det innebär att man hela tiden måste följa vad som händer och vara beredd att ingripa med lagstiftning.

Överläggningen var härmed avslutad.

19 § Svar på fråga 1993/94:210 om lärare som gör sig skyldiga till politiskt betingade brott m.m.

Anf. 112 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Håkan Holmberg har frågat mig vilka möjligheter som i dag finns för skolor, lärarhögskolor och lokala skolmyndigheter att ingripa mot lärare eller lärarstuderande som gör sig skyldiga till politiskt betingade brott eller i sin undervisning åsidosätter grundläggande demokratiska värderingar.

Frågan är svår att besvara kort. I huvuddragen förhåller det sig emellertid på följande sätt.

När det gäller lärare är det – i de exempel som Håkan Holmberg ger – väsentligen en arbetsrättslig fråga. Åsidosättande i tjänsten av bestämmelser i skollagen eller t.ex. i läroplaner kan ytterst ge saklig grund för uppsägning. Förhållanden utom tjänsten är en annan sak. Om förhållandena är mycket graverande, så att förtroendet skadas kraftigt, kan emellertid också de få konsekvenser för anställningen. Praktiskt sett torde det i första hand ankomma på rektor att, som ledare av utbildningen, uppmärksamma sådant som kan ge anledning till inskridande från arbetsgivaren.

Lärarstuderande har inte någon anställning. Deras privata förhållanden skall i princip inte påverka deras rätt att genomgå viss utbildning. Däremot kan de givetvis komma att bli underkända i utbildningsmoment, om de inte uppfyller kraven, t.ex. på uppträdande i praktikmoment. I den praktisk-pedagogiska delen av lärarutbildningarna är handledd praktik ett obligatoriskt inslag. Praktiken är avsedd att omfatta ungefär halva tiden av den praktisk-pedagogiska utbildningen.

Anf. 113 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Herr talman! Jag tackar för svaret, som jag tycker är klarläggande och i stort vad jag hade förväntat mig och hoppats på.

Prot. 1993/94:33
30 november 1993

Svar på frågor

Skolan har naturligtvis ett ansvar – i det här sammanhanget inte minst för att skydda t.ex. invandrarelever från hets och kanske direkt diskriminering e.d. från katedern. Risken att sådant inträffar är inte helt försumbar. Det finns antagligen exempel på att sådant har inträffat någon gång.

Frågan har aktualiserats genom en händelse vid lärarutbildningen i Uppsala. Som skolministern klargör ålägger skollagen alla i skolan, alltså även lärare, att verka för grundläggande demokratiska värderingar och för att främja aktningen för allas lika värde.

Jag vill dock understryka att det som skolministern säger om ”förhållanden utom tjänsten” är mycket viktigt att hålla i minnet. Man kan ju faktiskt tänka sig situationen att en person som tillhör t.ex. en nazistisk våldsgrupp på fritiden attackerar flyktingar, judar eller någon annan grupp och på arbetstid får tillfälle att undervisa samma personer eller deras barn. Så kan vi naturligtvis inte ha det. Det kan alltså mycket väl finnas förhållanden utanför tjänstetid som direkt kan göra en person olämplig att utöva läraryrket.

Det kan ju också tänkas att risken finns att missförhållanden inte rapporteras på grund av att elever eller deras föräldrar fruktar repressalier från andra medlemmar i en sådan här våldsgrupp.

I det aktuella fallet gäller det en grupp med medlemmar som varit inblandade i ganska brutala våldsdåd under de senaste åren.

Jag vill ställa en fråga till, eftersom den möjligheten finns. Det gäller utbildningen. Det uppges nämligen att den aktuella personen i Uppsala under studiebesök har uppträtt i politisk uniform, något som är förbjudet enligt svensk lag. Jag vill alltså fråga:

Anser skolministern att även den typen av uppträdande kan inräknas i vad som rimligen bör anses vara olämpligt för utövande av läraryrket?

Anf. 114 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Det är givetvis utomordentligt allvarligt om man bryter mot svensk lag vid ett studiebesök. Det är allvarligt om man bryter mot lagen över huvud taget. Man får utgå ifrån att ansvariga när sådant inträffar tar initiativ till sådant som bör hända, nämligen att det anmäls. Det är naturligtvis inte acceptabelt.

Skyldigheten när det gäller att leda lärarstuderande och när det gäller att leda en skola handlar emellertid också om mindre graverande förseelser. Våra lärare skall vara föredömen för eleverna, och jag anser det vara väldigt viktigt att skolledningarna och andra ser till att alla lever upp till de ambitioner som finns bl.a. i skollagen och i läroplanerna och som gäller den värdegrund vi arbetar med.

Jag har i det här svaret velat understryka att en lärare som flagrant åsidosätter detta har dragit på sig skäl för uppsägning. Det är svårare när det handlar om sådant som sker utanför tjänsten, men även i sådana fall finns det anledning att vara uppmärksam, och även där finns möjligheter att skilja personer från tjänsten.

Det är naturligtvis också viktigt att man inom utbildningarna informerar elever om vilka regler som gäller i de yrken som de skaffar sig en utbildning för.

Den fråga som ställdes gällde direkt hur man kan skilja någon från utbild-

ning och anställning. Jag kan då konstatera att vi i princip inte har några regler för vem som får studera vad på våra universitet och högskolor. De studerande kan emellertid i praktiska moment dra på sig sådan kritik eller uppträda på ett sådant sätt att det blir nödvändigt med åtgärder.

Prot. 1993/94:33
30 november 1993

Svar på frågor

Anf. 115 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Herr talman! Jag tror att skolministern och jag har samma grunduppfattning om var gränserna rimligtvis går för vad en person, vare sig vederbörande tjänstgör som lärare eller genomgår lärarutbildning, rimligen kan få göra och inte göra för att bedömas som lämplig för läraryrket. Jag tolkar därför svaret och skolministerns första inlägg i debatten så, att en person mycket väl kan bli underkänd redan under utbildningen ifall det vid något moment inträffar saker som måste bedömas som brott mot svensk lag, vare sig det nu gäller brott mot uniformsförbudet eller att personen i fråga deltar i våldshandlingar eller bedriver hets mot folkgrupp.

Överläggningen var härmed avslutad.

20 § Svar på fråga 1993/94:221 om skolbiblioteken

Anf. 116 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Ingegerd Sahlström har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att höja skolbibliotekens status i framtidens skola.

Skolbiblioteken hör till de få områden som fortfarande regleras i grundskoleförordningen. I 1 kap. 4 § sägs att grundskolan skall ha lämpligt fördelade bibliotek och annan utrustning som behövs för en tidsenlig utbildning.

I propositionen om ny läroplan för grundskolan framhåller regeringen att föreskriften i grundskoleförordningen bör gälla också i framtiden och garantera att det i varje kommun finns minst ett bibliotek knutet till skolan där. Skälen för regeringens förslag är flera. Framför allt handlar det om att skolbiblioteken behövs för att stimulera elevernas lärande och självständiga sökande efter kunskap. Undervisningen förutsätter, i en tid med snabb kunskapsutveckling och komplexitet, god tillgång till referenslitteratur, tidningar, tidskrifter, m.m. Väl utvecklade skolbibliotek kan dessutom utgöra en naturlig och stimulerande mötesplats för elever och lärare.

När det gäller frågan om utvecklingen av skolbiblioteken framgår av Skolverkets rapport med jämförelsetal för skolhuvudmän att mediankostnaden för bibliotek på grundskolan är 190 kr per elev och på gymnasieskolan 340 kr per elev för 1992.

Kostnaderna varierar dock starkt mellan kommunerna. Siffrorna säger emellertid ingenting om en eventuell samordning med folkbiblioteken och närheten till ett sådant bibliotek. Skolbiblioteken kan självfallet inte ses isolerade från kommunens samlade biblioteksorganisation. Av den anledningen kan man alltså inte med säkerhet säga att elevernas tillgång till bibliotek är sämre där satsningarna på just skolbibliotek är låga.

Slutligen vill jag framhålla att det är kommunerna som har det fulla ansvaret för skolans verksamhet och därmed bestämmer mål och ambitionsnivå

för skolbiblioteksverksamheten. Det kan dock rimligen inte råda något tvivel om fördelarna med att säkra undervisningens kvalitet genom satsningar på skolbiblioteken. De lokala förutsättningarna för att i skolan ordna skolbibliotek, möjligheterna till samordning av skolbibliotek och folkbibliotek m.m. är mycket olika i kommunerna. Jag utgår emellertid från att grundskoleförordningens bestämmelse och kommunernas intresse av ett effektivt resursutnyttjande tillsammans utgör en stabil grund för skolbiblioteksverksamhetens långsiktiga utveckling.

Anf. 117 INGEGERD SAHLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka skolministern för svaret. När jag lyssnade tyckte jag att det var alldeles utmärkt i början. Jag tror nämligen att vi är alldeles överens om målsättningen med skolbiblioteken. Också jag anser att skolbiblioteken är viktiga för skolverksamheten; bl.a. det är ju anledningen till att jag har ställt frågan. För mig är skolbiblioteket litet grand av ett hjärta i skolan. Här kan man mötas, man har en samlingsplats, och barn och ungdomar har tillgång till litteratur och tidskrifter av olika slag.

Jag ställde min fråga av den anledningen att jag tycker att det har kommit alarmerande rapporter på det här området på sista tiden. Det har bl.a. visat sig att utlåningen på skolbiblioteken under det senaste året har sjunkit med 30 %. Det kan ju inte vara bra, även om man kanske i vissa delar av landet också har tillgång till ett folkbibliotek.

En 30-procentig nedskärning i skolbiblioteken måste man väl som skolminister reagera på. Jag skulle vilja fråga: Hur reagerar Beatrice Ask inför de här uppgifterna? Ämnar skolministern vidta några åtgärder med anledning av den här 30-procentiga nedskärningen i utlåningen?

Anf. 118 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Jag är besvärad över min okunnighet, men jag vet inte vilken rapport som ger den här redovisningen. Det Ingegerd Sahlström säger är naturligtvis allvarligt. Om utlåningen i skolbiblioteken har sjunkit med 30 % skall man dock inte kalla det en nedskärning, eftersom det också kan handla om elevernas attityder.

Dess bättre visar den nationella utvärderingen från Skolverket att eleverna själva tycker att de på ett bra sätt klarar av att välja biblioteksbok att läsa för nöjes skull. De flesta eleverna tycker att det är mycket viktigt eller ganska viktigt att låna och läsa böcker, enligt den här nationella undersökningen. Det är visserligen så att de som läser bra tycker att det är viktigare än de som läser dåligt, men likväl finns det här ett positivt gensvar.

När man däremot studerar hur mycket skolan arbetar med detta finner man i den nationella utvärderingen att var fjärde elev i andra klass inte ens har besökt skolbiblioteket. Det tycker jag är på tok för litet.

Vi vet dessutom att eleverna genomgående har svårigheter att arbeta självständigt och lösa problem. Skall man möta det, vilket vi naturligtvis måste göra, handlar det om att ändra arbetsformerna i skolan. Väsentligt i det sammanhanget är att se till att det finns bl.a. skolbibliotek att arbeta i, eftersom det är just där man arbetar självständigt. I bl.a. de läroplansförslag

som vi har lagt fram är vi också ganska skarpa på den punkten, även om vi inte uttryckligen talar om hur detta skall vara utformat och se ut.

I Läroplanskommitténs förslag till kursplaner för svenska anges också som viktiga mål kravnivåer, dvs. vad man minst måste uppnå. För både årskurs fem och årskurs nio handlar det om att eleverna skall ha vana att använda sig av bibliotekens möjligheter.

Jag tycker därför att vi gör en hel del saker. Samtidigt tror jag att både skolan och vi som föräldrar måste jobba intensivt för läsandet i en tid när så mycket annat konkurrerar om barnens tid.

Anf. 119 INGEGERD SAHLSTRÖM (s):

Herr talman! Uppgifterna har jag fått bl.a. från Författarförbundet. Så sent som i förra veckan fattade vi ju här i riksdagen också beslut om ersättningen åt författare. I den proposition som regeringen hade skrivit kan man läsa om just att utlåningen har minskat på skolbiblioteken. Beslutet innebar också att vi – om vi uttrycker det litet kallt – sparade nästan en halv miljon i statsbudgeten. Jag tycker emellertid att det är litet synd att spara pengar på den viktiga grupp som barn och ungdomar utgör. Det är alltså helt enkelt så att man vet att utlåningen sjunker.

Jag håller med om att kommunerna här har ett mycket stort ansvar. Men det måste finnas nationella mål för såväl skolbiblioteken som övrig biblioteksverksamhet. Beatrice Ask nämner att utredningen kommit fram till att vart fjärde barn inte lånar på skolbiblioteket. Det är inget försvar för att minska utlåningen, utan tvärtom måste man göra någonting mer.

Jag anser att man än tydligare måste skriva in detta i läroplanen. Är skolministern beredd att skriva tydligt om skolbiblioteken i den kommande läroplanen?

Anf. 120 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Regeringen har nu överlämnat propositionen till riksdagen, och det är riksdagen som skall svara för själva läroplansbeslutet. Det står mycket tydligt om biblioteken i den proposition som har lämnats. Regeringen fastställer kursplanerna, och vi tittar då bl.a. på biblioteksfrågorna.

Vi skulle länge kunna diskutera – men det skall vi inte göra i dag – vilken typ av nationella mål man skall ha för skolbibliotek. Det är enligt min mening väsentligt att vi redan i grundskoleförordningen har ett bestämt krav på att skolbibliotek skall finnas.

Jag hakade upp mig litet grand vid formuleringen att man skulle spara pengar. Vad en del kommuner har gjort är antagligen skälet till att man nu ser minskande utlåningssiffror. Att spara pengar på att dra ner på skolbibliotek är ganska dumt, och det säger jag som f.d. kommunalpolitiker.

Det är få saker som innebär ett så bra och effektivt resursutnyttjande som att i ett bibliotek tillhandahålla böcker, litteratur och annat som behövs för undervisningen. Då kan det användas av elever på olika nivåer i olika ämnen och i olika sammanhang. Det är väl använda pengar.

Anf. 121 INGEGERD SAHLSTRÖM (s):

Herr talman! De åsikter som Beatrice Ask här framför kan jag i mycket stor utsträckning dela. Men det är ledsamt att man i vissa kommuner tyvärr

sparar väldigt mycket. Det har också visat sig att när man till rektorsområdena har delegerat en hel del av de pengar skolan skall få använda har det skett neddragningar på mycket av det som tidigare har kallats för kultur i skolan, där biblioteken ingår.

Det vore mycket bra om skolministern än tydligare signalerade till kommunerna betydelsen av bl.a. skolbibliotek i våra skolor.

Anf. 122 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Den decentralisering av ansvaret för skolan som har genomförts innebär att utvecklingen i kommunerna blir mycket olika. Det finns säkert kommuner som inte har insett nödvändigheten och betydelsen av skolbibliotek. Det är för att stärka dessa bibliotek som vi har skolförordningen och annat.

Mina besök runt om i kommunerna – och de besöken är många – tyder emellertid på att ganska många kommuner satsar på skolan. När de satsar på skolan är oftast biblioteket en mycket central del. Man lägger ner mycket energi för att utveckla verksamheten, och det tycker jag är bra.

Självfallet skall jag fortsätta att driva dessa frågor. Jag tycker att propositionen är bra. Själv har jag deltagit i en del debatter i tidningar och i andra sammanhang som handlat bl.a. om skolbiblioteken. Det tror jag är minst lika viktigt som besluten för att övertyga fler av de lokala beslutsfattarna om poängen med att ha denna verksamhet. Det är viktigt för barn att läsa också för glädjens och nöjets skull för att de så småningom skall få goda studieresultat.

Anf. 123 INGEGERD SAHLSTRÖM (s):

Herr talman! Det är otroligt väsentligt att läsa för nöjets skull. Men det är också mycket värdefullt att ha tillgång till skolbiblioteket som ett fackbibliotek. Därför måste vi tillsammans slå vakt om skolbiblioteken i framtiden. Man kan inte enbart lasta över denna verksamhet på kommunens bibliotek.

Jag måste till sist fråga skolministern: Anser skolministern att skolbiblioteken skall leva sitt eget liv – givetvis i gemenskap med folkbiblioteken i övrigt? Folkbiblioteket skall väl inte ta över skolbibliotekets roll?

Anf. 124 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Skolbibliotek och folkbibliotek har litet olika profil, och det är viktigt att de har det. Däremot är vi alla överens om att landet har ekonomiska problem. När kassan tryter är det positivt att man på en del håll åstadkommer ett samarbete med folkbiblioteket för att se till att det finns ett bra folkbibliotek och ett bra skolbibliotek.

En fördel med detta, som enligt min mening är pedagogisk, är att man på en del håll lyckats se till att man har en kunnig bibliotekarie som ansvarar för verksamheten. Man åstadkommer också ett bättre öppethållande än när skolan på egen hand i en sämre lokal skall försöka klara av det hela med någon timme från en lärares tjänstgöring.

Som jag påpekat i svaret är situationen mycket olika i kommunerna. Det går inte att samordna om barnen har långt till folkbiblioteket. Då fungerar inte detta. För att det skall vara bra för undervisningen måste skolans biblio-

tek ligga nära till hands och ha öppettider som passar skolans arbetsdag. Ett samarbete kan i många fall vara mycket positivt.

Prot. 1993/94:33
30 november 1993

Överläggningen var härmed avslutad.

Svar på frågor

21 § Svar på fråga 1993/94:199 om byggandet på landsbygden

Anf. 125 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Birgitta Carlsson har frågat mig om jag är beredd att ta avstånd från ett utredningsförslag som skulle innebära byråkratisering av lantbrukets byggande.

Bakgrunden till frågan är att Plan- och byggtredningen (M 1992:03) i delbetänkandet Anpassad kontroll av byggandet (SOU 1993:94) föreslagit en obligatorisk anmälningsskyldighet för uppförande, tillbyggnad och ändringar av ekonomibyggnader inom jordbruket. I dag krävs inte bygglov för sådana åtgärder, och någon anmälningsskyldighet föreligger inte heller.

Jag vill erinra om att utredningsförslaget nu är ute på en bred remiss fram till den 20 december. Därefter kommer det på sedvanligt sätt att beredas i departementet, och avsikten är att en proposition skall föreläggas riksdagen under våren 1994. Därför finns det inte anledning för mig att nu kommentera enskilda förslag i utredningen.

Jag kan dock försäkra Birgitta Carlsson att det inte är min avsikt att byråkratisera plan- och byggverksamheten. Inriktningen mot att så långt möjligt förenkla och avreglera ligger fast.

Anf. 126 BIRGITTA CARLSSON (c):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret. Anledningen till att jag ställt frågan är en artikel i tidningen Land som har rubriken "Bygglovsskyldighet" på förslag för stallar och ladugårdar. Flera personer har tagit kontakt med mig och frågat vad vi menar med att lägga fram ett sådant förslag.

I artikeln står: "Det kan bli krångligare att bygga stall, ladugårdar och andra ekonomibyggnader inom jord- och skogsbruk. Detta sedan en utredning föreslagit att något som liknar bygglovsskyldighet ska införas." Det står också i artikeln: "Det här innebär bara ökad byråkrati på ett område som hittills varit befriat från detta. Det är särskilt anmärkningsvärt med tanke på att utredningens direktiv var att avreglera och förenkla bygglovsbestämmelserna."

En man som suttit med i utredningen, Fredrik Bonde, säger enligt artikeln att det inte är någon väsentlig skillnad mellan bygglov och det nya begreppet "bygganmälan" som kommer i stället. Han säger: "Det innebär att lantbrukaren dras in i en byråkratisk process där kommunens byggnadsnämnd kopplas in och där samråds- och kontrollmöten ska hållas. Dessutom krävs ett slutgodkännande av varje byggprojekt innan byggnaden får tas i bruk."

Det människor upplevt när de läst denna artikel är att man skall krångla till det och göra det svårare för väldigt många som bor på landsbygden. Vi vill ju ha en levande landsbygd, och det är viktigt att vi inte förändrar och försämrar möjligheterna för människor att bo och bygga.

Anf. 127 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Regeringen arbetar på många olika sätt för att förenkla och förbättra möjligheterna att bo på landsbygden. Vi läser alla i tidningar, lyssnar på radio, osv. Ibland finns det en fördel i att gå till källan, dvs. utredningsmaterialet, och se vad som uttryckligen står där.

Utredningen har de facto inte i uppgift att krångla till saker och ting och öka byråkratin. Utredningsförslaget innebär att jord- och skogsbrukets ekonomibyggnader fortfarande undantas från kravet på bygglov. Den föreslagna anmälningsplikten är inte ett bygglov. Det är en feldefinition. Det är fråga om byggnader utanför detaljplanelagt område.

Jordbrukaren skall inte kunna hindras från att bygga där han vill. Däremot har ekonomibyggnader inte undantagits från kravet på anmälan. Det kommer naturligtvis att framgå av remissvaren hur man ser på detta. Skulle det framgå att en anmälningsplikt skulle krångla till det, öka byråkratiseringen och inte ha något värde alls, kommer inte ett förslag om anmälningsplikt att läggas fram i propositionen.

Jag skall uttrycka mig tydligt: Jag tar avstånd från byråkratisering inte bara av lantbrukets byggande utan också av annat byggande.

Anf. 128 BIRGITTA CARLSSON (c):

Herr talman! Statsrådets intygande att man inte kommer att medverka till att vi får ökad byråkrati på det här viktiga området känns betryggande. Hos flera människor mötte jag oron dels för ökad byråkrati, dels för de ökade kostnader det kan medföra att det t.ex. krävs anmälningsplikt. Jordbrukets ekonomiska situation är ganska ansträngd. Många blir då oroliga när det kommer påståenden i tidningen. Man kan inte tro allt. Det kändes dock viktigt för mig att ställa den här frågan och få det klagörande som jag har fått genom svaret.

Anf. 129 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Birgitta Carlsson nämnde att kostnaderna kan öka. Det är klart att det i så fall blir en ökad pålaga. Det är sådana avvägningar vi skall göra när vi går igenom remissmaterialet.

Det har inte funnits någon inriktning i direktiven om att man över huvud taget skulle öka kostnaderna för dem som vill bygga i Sverige. Frågan gällde att man skulle förenkla och göra det mera förståeligt för medborgarna. Föresatsen är att propositionen skall innebära förenkling och avbyråkratisering.

Anf. 130 BIRGITTA CARLSSON (c):

Herr talman! Då är det bara att vänta och se vad propositionen kommer att innehålla. Vi hoppas och tror att den kommer att innebära minskad byråkrati.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 131 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Agne Hansson har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att stamvägnätet också skall omfatta riksväg 31/33 sträckan Jönköping–Eksjö–Vimmerby–Västervik i linje med riksdagens beslut.

Bakgrunden till frågan är att Vägverket i sin remissutgåva av den nationella väghållningsplanen bl.a. har föreslagit att vägen Jönköping–Oskarshamn skall ersätta vägen Jönköping–Västervik som stamväg. Vägverket har även föreslagit att vägen Ronneby–Borås skall ersätta vägen Halmstad–Oskarshamn som stamväg.

Enligt vad jag har erfärut är Vägverkets motiv för att frånga det beslut som riksdagen har fattat att de nu föreslagna vägarnas roll som stamvägar förstärks eftersom de knyter samman viktig sjöfart med inlandet. Dessutom kan stamvägen Ronneby–Borås ses som en naturlig del av det Transeuropeiska vägnätet.

Redan vid tidpunkten för regeringens proposition övervägde Vägverket en sydligare dragning av stamvägarna i sydöstra Sverige. Erforderligt utredningsmaterial för ett definitivt ställningstagande förelåg emellertid inte. Regeringen anförde därför i infrastrukturpropositionen: "Stamvägarna RV25 och RV31/33 genom sydöstra Sverige kan ges en sydligare dragning om detta innebär att vägarnas roll som stamväg förstärks."

Den nationella väghållningsplanen remitteras för närvarande. Den slutliga väghållningsplanen skall redovisas för regeringen senast den 31 januari 1994. Regeringen skall därefter godkänna planen. Regeringen har även för avsikt att i en skrivelse till riksdagen särskilt redovisa innehållet i bl.a. den nationella väghållningsplanen. Om det är så att verkens planer avviker från den inriktning som riksdagen har beslutat, och regeringen finner att det föreligger skäl till en omprövning av riksdagens ställningstagande, kommer regeringen att underställa riksdagen frågan.

Anf. 132 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret. Jag noterade i och för sig att riksdagen kommer att få sista ordet i den händelse man genomför en förändring.

Riksväg 31/33 skall ingå i stamvägnätet. Det har riksdagen redan fattat beslut om. Det är logiskt och naturligt ur både trafiksäkerhetssynpunkt och regionalpolitisk synpunkt och för att främja den ekonomiska tillväxten. Det är de främsta motiven som riksdagen redan har angett.

Nu finns det naturligtvis en stor oro i bygden inför de signaler som har kommit ifrån Vägverket om en sydligare sträckning. Jag tror att kommunikationsministern på den här punkten andas en viss sådan acceptans och tveksamhet. Jag har ställt frågan för att få ett lugnande svar. Därför undrar jag om kommunikationsministern verkligen delar Vägverkets uppfattning att stamvägnätet stärks genom den här förändringen.

Jag vill också fråga på vilket sätt de tre uppsatta målen skulle förstärkas och samordnas om man tog bort sträckan Eksjö–Västervik, som går igenom det område som regeringen helt följdriktigt har förklarat utgör ett tillräckligt

stödområde. Är det inte mycket viktigt att man ser till att samordna åtgärderna inom regeringen så att man får en samlad positiv förstärkt effekt? Jag vill fråga kommunikationsministern om han delar min uppfattning i det fallet.

Anf. 133 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Agne Hansson tycker att mitt svar andas acceptans och tveksamhet. Jag kan inte alls hålla med om det. I mitt svar har jag försökt redovisa de argument för den här förändringen som Vägverket har redovisat i sitt remissmaterial. Det här materialet befinner sig ute på remiss. Det medför att jag i dag inte tänker gå in i detalj på eventuella överväganden från regeringens eller min egen sida.

Jag tycker att det hör till att processen nu får ha sin gång, att alla berörda parter får yttra sig och att i första hand Vägverket skall få det underlag som sedan skall komma in till regeringen. Därefter tror jag att både Agne Hansson och jag kommer att ha en bättre utgångspunkt för att ta ställning. Jag tror att processen tjänar på att vi låter remissomgången fullföljas så att vi får in alla relevanta synpunkter.

Anf. 134 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag kan ha förståelse för det. Om kommunikationsministern tänker lyssna på alla synpunkter innan han tar slutlig ställning är det viktigt att man inte bara tar med sjöfartsintressena i beräkningen. Vi har en lika stor dimension på sjöfarten från Västervik. Trafiken mot hamnen i Oskarshamn kommer från sydost. Kommunikationerna skall i det här fallet gå i öst–västlig riktning. Det är mycket viktigt. Man måste även ta hänsyn till befolkningsunderlaget.

Är kommunikationsministern beredd att väga in de här aspekterna liksom de regionalpolitiska aspekter jag har nämnt här? Det gäller t.ex. de turistpolitiska aspekterna. Det finns en stor turistsektor i Vimmerby och Västervik. Till skillnad från situationen i Västervik går det en järnväg mellan Nässjö och Oskarshamn. Är kommunikationsministern beredd att väga in dessa faktorer?

Anf. 135 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Som svar på den sista frågan vill jag säga att i första hand Vägverket kommer att väga in alla relevanta faktorer. Det kommer vi också att göra i regeringen innan vi fastställer planen och eventuellt redovisar vår uppfattning för riksdagen. De synpunkter som Agne Hansson för fram är intressanta. Jag förutsätter att de kommer att finnas med i det remissmaterial som flyter in. I så fall kommer de att vägas mot andra synpunkter. Till slut måste det göras en helhetsbedömning för att stamvägnätet skall bli robust och tjäna hela Sveriges intressen.

Anf. 136 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag har inte särskilt stort förtroende för att Vägverket skall kunna väga in alla dessa faktorer. På Vägverket har man sett på frågan litet ensidigt ur sjöfartspolitisk synpunkt. Men jag litar naturligtvis mera på att

kommunikationsministern skall väga in samtliga faktorer. Det är utomordentligt viktigt.

Kommunerna har framhållit just denna sträcknings utomordentligt stora betydelse för utvecklingen, tillväxten, regionalpolitiken och trafiksäkerheten i det här området. Jag utgår ifrån att kommunikationsministern nu visar den handlingskraft som är nödvändig för att man skall kunna följa upp de beslut som regeringen redan har fattat för att stärka den här regionen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1993/94:33
30 november 1993

Svar på frågor

23 § Svar på fråga 1993/94:198 om kostnadsberäkningar för Öresundsbron

Anf. 137 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Elving Andersson har frågat mig om regeringen är beredd att nu redovisa aktuella och fullständiga kostnadskalkyler för den planerade Öresundsförbindelsen till riksdagen.

I enlighet med vad riksdagen anförde i beslutet år 1991 om en fast förbindelse över Öresund har regeringen för avsikt att årligen återkomma till riksdagen med en redovisning av hur projektet framskrider.

I samband med den skrivelse till riksdagen som regeringen har för avsikt att presentera i vår om den långsiktiga investeringsplaneringen i trafikens infrastruktur planerar regeringen att återkomma med en redovisning av projektets ekonomi. Redovisningen kommer att innehålla en fullständig genomgång av vid den tidpunkten aktuella ekonomiska kalkyler för den planerade fasta förbindelsen över Öresund.

Jag erinrar också om att regeringen i en skrivelse till riksdagen nyligen informerat om handläggningen av regeringens prövning om tillstånd till en fast förbindelse över Öresund enligt naturresurslagen och vattenlagen.

Anf. 138 ELVING ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag ber först att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga. Det kunde naturligtvis ha uttryckts ännu mer kortfattat, eftersom svaret är ett blankt nej. Kommunikationsministern är inte beredd att nu lämna en sådan redovisning som jag har efterlyst.

I dag går det över Sverige och stora delar av Europa en våg av intresse för dinosaurier. Sett ur den synvinkeln kan man naturligtvis säga att bron över Öresund ligger i tiden. Men jag tycker att den mer hör hemma i fantasins Jurassic Park än i verkligheten.

Det är riktigt, som kommunikationsministern säger, att vi har fått en redovisning av den miljöprövning som pågår. Men det är lika angeläget att man på det här stadiet tittar på de ekonomiska förutsättningarna. Kommunikationsministern har för sin del i olika sammanhang uttryckt en klar ambition att bygget av Öresundsbron skall starta redan före årsskiftet. Jag undrar om det inte är lämpligt att man för riksdagen redovisar de ekonomiska kalkylerna före en sådan byggstart. Mot den bakgrunden vill jag fråga Mats Odell

Svar på frågor

varför han, och regeringen, inte är beredd att lägga fram en sådan redovisning nu.

Det råder en ganska stor osäkerhet om de ekonomiska förutsättningarna. Om man följer vad som står i tidningarna blir förvirringen inte mindre. I DN från den 20 november står det att broprojektet, enligt kommunikationsministern, kommer att gå med 200 miljoner kronor i vinst redan första året. I Göteborgs-Posten från i lördags kan man läsa att broprojektet, enligt Lunds universitet, kommer att gå med förlust under nästan 19 år.

Jag tycker att det skulle vara nyttigt att i god tid före byggstarten få ett opartiskt ekonomiskt klarläggande av alla kalkylerna för detta projekt.

Anf. 139 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Först vill jag bara göra en reflexion. Elving Andersson talar nämligen om dinosaurier. Det är möjligt att vissa av de arkitektoniska förslagen till utformning av den här bron påminner om sådana. Jag vet dock inte om Elving Andersson därmed menar att broar över huvud taget är otidsenliga. Det skulle vara intressant att höra vilka broar som är att likna vid dinosaurier och som är angelägna och vilka broar som inte är angelägna och inte liknar dinosaurier.

Nåväl, herr talman. Frågan om ekonomin är ganska väl redovisad också av konsortiet. Det är detta som vi för närvarande har att hålla oss till. Vi har i olika sammanhang redovisat också det beredningsarbete som nu pågår inom regeringskansliet. Riksdagen fattade nämligen ett beslut 1991. För närvarande är det regeringens uppgift att driva projektet framåt genom den miljöprövning som pågår och genom att konsortiet arbetar med den fysiska delen av projektet.

Kostnaderna kan diskuteras. Det som refererades från Dagens Nyheter den 20 november är dock en missuppfattning från journalistens sida av det jag sade. Jag sade nämligen att det redan från första året kommer att utbetalas i storleksordningen 200 miljoner kronor till de respektive bolagen för att täcka kostnaderna för landanläggningarna. Det har aldrig sagts att det totalt sett skulle uppstå en vinst. Undersökningen från Lunds universitet, som bl.a. är redovisad i Svenska Dagbladet den 27 november, visar att det kommer att ta ungefär 29 år innan hela investeringen, inklusive ränta, är återbetald. Det finns egentligen ingen motsättning mellan dessa uttalanden.

Anf. 140 ELVING ANDERSSON (c):

Herr talman! Det är bra att statsrådet tar avstånd från uttalandet så som det är formulerat i Dagens Nyheter. Det är alltså ett felaktigt citat eller en felaktig formulering.

Statsrådet ber mig redovisa vilka broar som jag anser kan liknas vid dinosaurier. Det kan jag väl försöka göra. Mycket storskaliga projekt som är skadliga för miljön, som är otidsenliga och som dessutom inte har en bärkraftig ekonomi bör försvinna – liksom dinosaurierna en gång gjorde. I det här fallet bör de försvinna från planeringsbordet.

När riksdagen fattade beslutet 1991 var en av de viktigaste förutsättningarna, jämte miljökraven, att projektet företagsekonomiskt skulle stå på egna ben. Det skulle alltså inte satsas några skattepengar. Men efter att ha stude-

rat denna fråga hyser jag en mycket stor farhåga för att det i slutändan kommer att kosta de danska och svenska skattebetalarna ganska mycket pengar att fullfölja detta projekt.

Prot. 1993/94:33
30 november 1993

Svar på frågor

Anf. 141 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Låt mig bara säga att de beräkningar som för närvarande finns, med de miljöoptimeringar som är gjorda – man har minskat bromsningseffekten från runt 2,5 %, vilket var det ursprungliga, till ca 0,8 % – visar på en kostnad på 12,2 miljarder kronor för kust-till-kust-förbindelsen. Kostnaderna för de svenska anslutningarna ligger på ca 2 miljarder.

Med det siffermaterial som nu finns tillgängligt kan man konstatera att hela kostnaden för förbindelsen från kust till kust och för de svenska anslutningsanläggningarna är återbetalda på 24 år, om realräntan är 5 %. Vatten-domstolen har fastlagt mycket hårda krav. I värsta fall kan detta innebära merkostnader på upp till 800 miljoner kronor. Med 5 % realränta ökar då avskrivningstiden till ungefär 27 år. Om det däremot är en realränta på 4 % klarar man även av detta på 22 år.

Anf. 142 ELVING ANDERSSON (c):

Herr talman! Kommunikationsministern hänvisar till konsortiets beräkningar. Jag har också studerat dem. Det vore dock intressant om regeringskansliet kunde göra egna beräkningar.

Det finns anledning att ifrågasätta vissa delar som ingår i konsortiets kalkyl. Det handlar t.ex. om trafikflödet över bron. Jag ser inte att det finns någon saklig grund för en skönsräkning av trafikflödet av personbilar med i storleksordningen 40 %. Det finns dessutom en mycket liten marginal för oförutsedda kostnadsökningar i det här projektet.

När det gäller den här typen av mycket storskaliga infrastrukturprojekt är det inte ovanligt att man drabbas av kostnadsökningar på 50–100 %. Man beräknar driftskostnaderna för bron bara till 0,45 % av investeringskostnaden. Normalt brukar Vägverket räkna med 1–2 %. Det finns alltså ett antal mycket allvarliga frågetecken.

Tycker inte kommunikationsministern att det är rimligt att vi får ett fullständigt klarläggande på alla dessa punkter innan det fattas ett eventuellt beslut om byggstart?

Anf. 143 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Inom regeringen, mellan berörda departement under ledning av Finansdepartementet, pågår ett sådant arbete med en fullständig genomlysning av detta projekts ekonomi. Jag tror att Elving Andersson kan känna sig helt lugn på den punkten.

Vi har en sådan ekonomisk situation i det här landet att det inte finns någon som helst anledning att starta något projekt där vi inte har grepp om hur ekonomin utvecklas. Vår erfarenhet av upphandling av stora och mindre projekt är att kostnadsutvecklingen nu för första gången på mycket länge har gjort att projekten blir billigare. I dagens läge är det inte ovanligt att kostnaderna för olika typer av infrastrukturprojekt ligger mellan 20 och 30 % under vad som är kalkylerat.

Anf. 144 ELVING ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag tackar för beskedet att ett genomlysningsarbete när det gäller ekonomin pågår inom regeringskansliet. Kan jag då tolka kommunikationsministern på det sättet att denna genomlysning skall vara färdig och offentligt redovisad innan man eventuellt fattar beslut om att starta byggprojektet?

Anf. 145 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! En beredningsprocess pågår inom regeringen. Den kommer att ligga till grund för regeringens beslut. Vilka delar av regeringens beredningsmaterial som kommer att redovisas offentligt kan jag inte svara på i dag. Men vår princip har varit att visa maximal öppenhet. Såvitt jag förstår finns inget hemligt i detta. Vi analyserar de uppgifter som har kommit in från konsortiet men också de kalkyler och förslag som har kommit in från andra intressenter. Allt detta vägs in och analyseras av arbetsgruppen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Ajournering

På förslag av förste vice talmannen beslöt kammaren kl. 16.51 att ajournera förhandlingarna till kl. 18.00.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 18.00.

24 § Svar på fråga 1993/94:167 om elallergi

Anf. 146 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Lennart Fridén har frågat mig om vilka åtgärder jag är beredd att medverka till för att problemen kring elallergi uppmärksammas och bringas närmare en lösning.

Lennart Fridén hänvisar till att forskningsresultat lär finnas som inte kommit till praktisk nytta, vilket bl.a. skulle bero på oenighet mellan vårdgivare och forskare. Den forskning som finns inom detta område har inte givit underlag för några säkra slutsatser. Forskare från Chalmers i Göteborg har i samarbete med yrkesdermatologen i Lund publicerat forskningsresultat enligt vilka man inte kunde visa på något samband mellan exponering och effekter, men inte heller utesluta att sådana kan finnas.

Arbetsmiljöinstitutet har också genomfört en studie, omfattande elva rapporter, som behandlar arbetsmiljö och hälsa. Inte heller enligt denna studie har man kunnat påvisa några samband mellan exponering och effekter. Vad man kommit fram till är att den elektriska miljön är en av många faktorer som kan påverka människors hälsa.

I en studie från USA påvisas samband mellan exponering och effekter framför allt på pupillerna. Denna studie ifrågasätts dock starkt av andra forskare inom området, framför allt därför att de personer som testats också hade andra former av överkänslighet.

Socialstyrelsen, som har ett övergripande ansvar för miljömedicinska frågor, avser att inom kort tillsätta en utredning som skall penetrera el- och magnetfältfrågan.

Utredningen skall bl.a. analysera om det finns vetenskapligt underlag för misstanken om ett samband mellan lågfrekventa magnetfält och förekomsten av maligna sjukdomar eller ett samband mellan exponering för elektriska och magnetiska fält och andra effekter, t.ex. på reproduktionsförmågan, på huden eller på nervsystemet.

Utredningen kommer också att försöka svara på frågan om hur elöverkänslighet skall kunna diagnostiseras om man finner att några sådana samband föreligger. Syftet är att utredningen skall ligga till grund för Socialstyrelsens myndighetsutövning enligt hälsoskyddslagen och hälso- och sjukvårdslagen.

Boverket har tillsammans med Arbetarskyddsstyrelsen påbörjat ett projekt med benämningen Negativa hälsoeffekter i samband med elektriska och magnetiska fält, HEEM-projektet, för att belysa problemområdet.

Inom ramen för Folkhälsoinstitutets allergiprogram har det sedan årsskiftet 1992/93 bedrivits ett särskilt arbete för att bygga upp ett nationellt allergiförebyggande arbete inom allergins olika delområden. Antalet allergiker har ökat de senaste decennierna. Generellt är orsakerna till ökningen tämligen okända. Allergiprogrammet inom Folkhälsoinstitutet har tillsatt en särskild forskningsgrupp med uppdrag att föreslå hur allergiforskningen inom olika delområden skall byggas upp. Rapporten planeras vara klar före sommaren 1994.

Det är naturligtvis viktigt att vårdpersonalen tar del av forskningsresultat på området och försöker omsätta de nya rönen i praktiskt vårdarbete. Vad gäller s.k. elallergi råder det stor osäkerhet om både samband, diagnostik och behandling. Jag har ingen anledning att tro annat än att den relevanta kunskap som kan bidra till att hjälpa de drabbade förs ut och används i vården.

Anf. 147 LENNART FRIDÉN (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Jag skall inleda min kommentar med att återge ur ett av höstens nummer av AMFO-info – Arbetsmiljöfonden informerar. Där säger forskaren och docenten Olle Johansson följande: Jag är beredd att äta upp min hatt om det visar sig att de elöverkänsliga är inbillningssjuka. Rent statistiskt är det föga troligt att så många som 2 000 organiserade patienter kan vara vrickade.

Olle Johansson är chef för enheten för experimentell dermatologi vid Karolinska institutet.

Jag håller med statsrådet om att man skall säga s.k. elallergi. Vi vet ju inte om el är en utlösande faktor, den enda orsaken eller om det fungerar som något slags katalysator för människors reaktioner.

Elallergi påminner om det som till en början olyckligtvis kom att kallas

oral galvanism. Det hade egentligen inte alls med galvanism att göra, utan är uppenbarligen någon typ av metallförgiftning relaterad till plomber.

Vi vet att de som drabbats av detta till en början betraktades som galenpannor. Ingen tog dem på allvar. Jag har själv träffat flera av dem som drabbats. Numera är det allmänt accepterat att det, vilket de själva misstänkte, finns en relation mellan besvär och plomber.

Man måste ta dessa människor på allvar. Läkare har under många perioder viftat bort kvinnors klimakterieproblem genom att kalla dem för kärringvärk och låta det vara bra med det.

I TV-programmet *Närbild Sverige* redovisades för någon månad sedan – jag tror att det var den 27 oktober – en aktuell diskussion som oroar mig litet grand. En överläkare påstod att det har förekommit oegentligheter vid redovisningen av hudprov från drabbade personer. En cheföverläkare påstår motsatsen. De är båda två relaterade till Karolinska. Ett pilotfall behandlas för närvarande i Försäkringsöverdomstolen. Man hänvisar där till att man avvaktar en Karolinska-utredning.

Anf. 148 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Det vore mig fullständigt främmande att karakterisera personer som anser sig lida av elallergi som inbillningssjuka eller vrickade, för att använda några av de ord som Lennart Fridén använde. Det finns ingenting i mitt svar som antyder en sådan inställning.

Jag har så gott jag har kunnat försökt redovisa var vetenskapen står på detta område i dag. Jag fick intrycket att Lennart Fridén delar bedömningen att det inte finns några klara belägg för dessa samband.

Det är självklart att denna grupp människor skall tas på allvar, för att åter använda Lennart Fridéns formulering. Jag redovisar i mitt svar t.ex. det faktum att Socialstyrelsen inom en mycket kort framtid kommer att sätta i gång en utredning för att penetrera hela frågan. Det är precis det vi bör göra i ett samhälle där frågan står under diskussion och där uppgift står mot uppgift. De hittillsvarande undersökningarna i vårt land och på andra håll i världen har haft svårt att belägga det samband som många människor känner sig så övertygade om.

Herr talman! Jag fann anledning att i svaret på Lennart Fridéns ursprungliga fråga ändå peka på det faktum att jag för min del inte tror att det finns några forskningsresultat tillgängliga som bevisar något intressant på området och som sedan inte kommer ut.

Anf. 149 LENNART FRIDÉN (m):

Herr talman! Det statsrådet sade sist råder det delade meningar om. Representanter för patient- och intresseföreningar och forskare som jag har träffat menar att man ofta famlar och har svårt att finna gemensamma ståndpunkter på ett nytt område som detta – medan gräset växer dör kon. De drabbade upplever sin situation som mycket svår, och man måste i alla sådana sammanhang utgå ifrån hur de upplever det.

Det faktum att de drabbade är så många tyder på att det måste ligga någonting bakom påståendena. Det nekar också den torskare jag citerade ur

AMFO-info på. Det finns all anledning att man slår sina kloka huvuden ihop i stället för att för att bara stångas med varandra.

Det som redovisades i TV-programmet från den 27 oktober oroar verkligen. Jag förstår dem som har drabbats av elallergi. Det får inte vara så att information inte används därför att forskare står emot varandra.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1993/94:33
30 november 1993

Svar på frågor

25 § Svar på fråga 1993/94:200 om lågfrekvent buller

Anf. 150 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Birgitta Hambræus har frågat mig om jag vill säkerställa att tillräckliga resurser ställs till förfogande för att undersöka det medicinska problemet med lågfrekvent buller så att behovet av att sänka gränsvärdet uppmärksammas.

Birgitta Hambræus framhåller att människor många gånger kan vara känsliga för dovt buller från större anläggningar såsom från centrala ventilationsanläggningar eller stora kompressorer. Om detta lågfrekventa buller också kan inverka medicinskt och således ge skador på människor vet vi för litet om. Vi har som Birgitta Hambræus påpekar huvudsakligen beskrivningar av enskilda fall att hålla oss till.

Problemet med inverkan från lågfrekvent buller ingår emellertid som en del i den forskning om buller som pågår. Lågfrekvent buller går många gånger hand i hand med hörbart störande buller. En minskning av bullernivån totalt sett betyder ofta att även det lågfrekventa bullret minskar.

Riksdagen uttalade hösten 1990 ett önskemål om att en samlad handlingsplan mot buller skyndsamt skulle föreläggas riksdagen. En sådan handlingsplan borde innehålla en bred analys och ett åtgärdsprogram beträffande buller i arbets-, boende- och fritidsmiljöer. I regeringsförklaringen 1991 angavs bl.a. att buller skulle ägnas ökad uppmärksamhet. I februari 1992 förordnade regeringen professor Tor Kihlman att vara särskild utredare med uppdrag att utarbeta ett förslag till en samlad handlingsplan mot buller. Utredningen lämnade sitt betänkande i somras.

I forskningspropositionen (1992/93:170), som lämnades till riksdagen i början av detta år, uttalade regeringen att den ville intensifiera insatserna mot buller i samhället och att forskning kring utveckling av tystare redskap och maskiner är angelägen. Det är bl.a. mot denna bakgrund som vissa forskar-/forskarassistenttjänster inom de naturvetenskapliga och tekniska fakulteterna prioriterades inför budgetåret 1993/94.

Under budgetåren 1987/88–1991/92 har sammanlagt närmare 106 miljoner kronor av forskningsmedel, som anslagits över statsbudgeten, kommit forskningen inom bullerområdet till godo.

Forskningen kring buller kan i stora drag delas upp i två områden, dels det tekniska området, som bedriver forskning inom teknisk akustik, dels effektområdet, där forskningen och kunskapsutvecklingen avser bullerskador hos människor.

Inom det tekniska området finns i dag professurer vid Kungl. Tekniska

högskolan i Stockholm, Lunds Tekniska högskola och vid Chalmers Tekniska högskola. Utöver dessa tjänster finns också ett antal adjungerade professurer inom området. Det bedrivs också visst tillämpat forskningsarbete inom arbetsmiljöområdet vid Högskolan i Luleå.

Inom effektområdet sker forskning och kunskapsutveckling främst i Göteborg och Linköping. Mera grundläggande forskning om bullerskador sker vid Karolinska institutet. Andra typer av forskning, som också ligger inom effektområdet, bedrivs bl.a. vid Stockholms universitet.

Avnämare för bullerforskningen är framför allt hörselvården och företagshälsovården men också myndigheter med arbetsmiljöansvar, som t.ex. Arbetsarkyddsstyrelsen och Yrkesinspektionen. Även delar av den svenska industrin är mycket intresserade av bullerforskningen.

En i dag allmänt vedertagen uppfattning är att bullernivåer omkring 85 decibel (baserad på s.k. A-vägd ljudnivå) inte innebär en tillfredsställande arbetsmiljö.

Enligt utredningen (1993:65) Handlingsprogram mot buller framhålls att expositionsivåer som inte överstiger 70–75 decibel bör eftersträvas i produktionslokaler.

EG-kommissionen beslutade i december 1992 om ett förslag till direktiv (COM/560/92) om minimikrav avseende exponering av arbetstagare för risker från bl.a. buller. I förslaget läggs högst 75 decibel fast som ett värde där hörselskaderisken anses som försumbar.

Enligt Arbetsarkyddsstyrelsens föreskrifter skall hörselskydd användas om exponeringen för buller överstiger 85 decibel. Även vid nivåerna 75–80 decibel rekommenderar styrelsen hörselskydd.

Den maximala ljudnivån som eftersträvas i bostäder bl.a. enligt Boverkets nybyggnadsregler är 30 decibel, vilket också gäller för högsta ventilationsbuller i boningsrum. Kontroller av ventilationssystem måste utföras av en sakkunnig person som fått godkännande av Boverket eller av kommunen. Boverket har utfärdat allmänna råd (1992:3) om funktionskontroll av ventilationssystem.

Socialstyrelsen har uppmärksammat bullerproblemen och arbetar för närvarande med framtagandet av Allmänna råd kring buller i arbetsmiljö. Utarbetandet sker i samråd med andra berörda myndigheter. I arbetet konsulteras också externa experter som bedriver forskning inom bullerområdet.

Anf. 151 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för ett utförligt svar på min fråga. Det är mycket bra att vi här har fått en sammanställning av allt som regeringen planerar att göra och redan har gjort för att komma till rätta med dessa allvarliga problem.

Buller är ju mycket, och jag har nu särskilt uppmärksammat det lågfrekventa bullret. Det verkar som om det är annorlunda än mycket annat. Det är egentligen inte ljudnivån utan vibrationerna som kan vara så oerhört störande.

I Läkartidningen nr 6 från 1989 rapporteras om ett antal fall. Där sägs att det inte verkar vara själva hörseln som skadas, utan det kan vara andra delar av kroppen såsom centrala nervsystemet, viscera, vilket jag faktiskt inte vet

vad det är men som är nämnt i den fackliga tidskriften. Detta buller är, såvitt jag förstår, annorlunda än annat buller.

Det är viktigt att människor som nu drabbas och som störs oerhört av detta verkligen tas på allvar, och att både läkare och hälsovårdsmyndigheter behandlar dem med aktning och förståelse för det svåra lidande som de är utsatta för. Det har visat sig att bullret orsakar en mental uttrötning som ofta leder till sjukskrivningar och allvarliga problem.

Detta är ett område som uppenbarligen faller mellan många olika stolar. Jag vet att Miljödepartementet har Tor Kihlmans utredning. Det lågfrekventa bullret är i hög grad en byggnadsteknisk fråga, dvs. hur ventilations-system men också system för datorer och kylanläggningar skall utformas. Samtidigt är det sjukvårdsministern som ändå har huvudansvaret, eftersom det är människan som drabbas.

Vill statsrådet säga något ytterligare om hur man från just hälsosynpunkt skulle kunna angripa problemet?

Anf. 152 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Som Birgitta Hambræus nämnde har jag valt att göra en relativt utförlig redovisning. Det kan alltid diskuteras om det är rätt eller inte att göra det i de enkla frågedebatterna, men jag tyckte att det väl förtjänade sin plats i detta sammanhang.

Det stämmer, som Birgitta Hambræus nämnde, att detta är en fråga som berör många departement och myndigheter, vilket kanske också framgår av svaret. Det direkta arbetet inom regeringen just nu äger rum i Miljödepartementet som går igenom remissvaren på Tor Kihlmans utredning. Beredningen görs med avsikt att kunna återkomma till riksdagen i denna fråga. I det sammanhanget kommer självfallet hälsosynpunkterna att väga tungt.

Som framgår av mitt svar är dagens vetenskap när det gäller det lågfrekventa bullret, trots all forskning som bedrivs, ganska beränsad. Vi får se vad som kan göras i samband med beredningen av propositionen. Men jag kan tala om att vi från Socialdepartementets sida kommer att vara aktivt inblandade i beredningen.

Anf. 153 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag tackar för det tillägget.

Jag har en misstanke, att själva forskningen kanske inte koncentreras så mycket på det lågfrekventa bullret. Det finns ju mer spektakulärt buller som vi alla upplever, medan det lågfrekventa bullret kan vara skadligt på ett helt annat sätt.

Jag blev litet oroad över det som stod i svaret om att avnämare för bullerforskningen framför allt är hörselvården och företagshälsovården, men också myndigheter med arbetsmiljöansvar.

Såvitt jag förstår borde i högsta grad byggnadsteknik och kanske också fastighetsförvaltning blandas in här. Det kan vara fråga om ganska enkla åtgärder – man kan komma till rätta med en krökt ventilationstrumma som åstadkommer buller osv. Det kan vara fråga om väldigt mycket teknisk forskning. Vill statsrådet särskilt uppmärksamma detta i byggnadssammanhang?

Prot. 1993/94:33
30 november 1993

Svar på frågor

Anf. 154 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag kan åtminstone utfästa mig att ta med mig denna synpunkt från den här frågedebatten, Birgitta Hambraeus.

Anf. 155 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag vill också tillägga att just 30 decibel, som skall gälla som högsta gräns för ventilationsbuller i boningsrum, verkar vara fruktansvärt högt. När man kommer hem behöver man vila sig från allt annat buller och stänga sin dörr. Att då ha detta dova buller dag och natt kan vara oerhört störande. Frågan är om inte detta gränsvärde kan sänkas. Det är fruktansvärt att tänka sig att inte kunna få vila i sitt hem. Man kan förstå vilket lidande det innebär.

Anf. 156 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag tog inte med mig decibelskalan, men om jag minns rätt uppfattar man över huvud taget inga ljud under ca 20–22 decibel. 30 decibel kan möjligen tyckas vara mer än vad det är.

Överläggningen var härmed avslutad.

26 § Svar på fråga 1993/94:207 om barnhjärtkirurgin

Anf. 157 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Chatrine Pålsson har frågat mig om jag avser att vidta några åtgärder så att rekommendationerna inom barnhjärtkirurgin följs.

Bakgrunden till frågan är att Socialstyrelsen bl.a. i Allmänna råd 1992:3 Den svenska barnhjärtkirurgins organisation rekommenderat att barnhjärtkirurgin koncentreras till två thoraxkirurgiska kliniker för att höja kvaliteten och förbättra resultaten i vården. Styrelsen uttalade i detta sammanhang att ”de bästa förutsättningarna för en förbättrad barnhjärtkirurgi finns i Lund och i Göteborg”.

Det råder enighet bland verksamhetsföreträdarna, representanter för patienterna och Socialstyrelsen om att det skulle vara av värde för patienter, verksamhet och forskning om barnhjärtkirurgin koncentrerades. Men styrelsens rekommendationer har inte hörtsammats, då det råder oenighet om var verksamheten skall förläggas.

I första hand är det en uppgift för respektive sjukvårdshuvudman att besluta om inriktningen och omfattningen av hälso- och sjukvården inom respektive sjukvårdsområde med hänsyn till lokala behov och förutsättningar. När det gäller högspecialiserad vård sker överenskommelser mellan huvudmännen inom ramen för riksavtalet. Utifrån en respekt för den kommunala självbestämmanderätten anser jag att det generellt sett är en fördel om berörda sjukvårdshuvudmän själva kan enas om var viss högspecialiserad vård skall bedrivas. Jag är också övertygad om att sådana ömsesidiga överenskommelser på sikt bäst gagnar berörda patienter och verksamheten i stort.

Hälso- och sjukvårdslagen ger möjlighet för regeringen att i fråga om landstingens och kommunernas hälso- och sjukvård meddela ytterligare

föreskrifter till skydd för enskilda eller beträffande verksamhetens bedrivande i övrigt. Regeringen får också överlåta åt Socialstyrelsen att meddela föreskrifter till skydd för enskilda.

Socialstyrelsen har under det gångna året åter gått igenom aktuella journaler ur tillsynssynpunkt och även anlitat utländsk expertis för att bedöma berörda klinikers kvalitet och säkerhet inom den barnhjärtkirurgiska verksamheten. Den slutliga rapporten bedöms föreligga före årsskiftet.

Jag utgår ifrån att berörda huvudmän tillägnar sig de resultat som Socialstyrelsen då kommer att redovisa och att de – med utgångspunkt från dessa – finner en för alla berörda parter tillfredsställande lösning på frågan om barnhjärtkirurgins lokalisering i Sverige.

Anf. 158 CHATRINE PÅLSSON (kds):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka statsrådet för svaret.

I Socialstyrelsens rapport delades öppen och sluten barnhjärtkirurgi upp, och här visade jämförelser som gjorts under flera år signifikanta skillnader vad gällde resultat och mortalitet. Göteborg och Lund kunde visa upp statistiskt signifikant bättre resultat inom framför allt den öppna och svårare barnhjärtkirurgin. Detta var, enligt Socialstyrelsen, ett tungt vägande skäl för den rekommendation som gjordes.

Föräldrar till ett svårt sjukt barn blir ju väldigt beroende av barnets läkare. Man har ganska svårt att stå på sig och kräva remiss till något annat sjukhus, om läkaren i fråga låter förstå att han eller hon inte gillar sådana remisskrav. Det psykologiska omhändertagandet är också oerhört viktigt för prognosen för barnet.

Av det skälet vill jag fråga statsrådet: Om det här resultatet, som tydligen ligger nära i tiden, skulle peka åt samma håll som tidigare, är statsrådet då beredd att vidta någon åtgärd?

Anf. 159 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Låt mig först säga om den tidigare undersökningen – som enligt Chatrine Pålssons beskrivning redovisade signifikanta skillnader, kanske framför allt i samband med den öppna hjärtkirurgin – att den också har varit föremål för debatt. Bl.a. i Läkartidningen har företrädare för olika verksamheter i landet haft olika uppfattningar om detta.

Den diskussion som uppstod om den förra rapporten har varit en orsak till att man har gjort en förnyad genomgång, med ännu större vetenskapliga insatser än förut. Det gör att jag för min del tror att den rapport som kommer är ännu bättre underbyggd än den tidigare rapporten.

I normala fall brukar jag avstå från att svara på hypotetiska frågor, av den typ som Chatrine Pålsson nu ställde, men jag kan säga att vi, om det skulle bli så att den kommande rapporten pekar på ett liknande resultat som den tidigare, får avvakta en kort tid för att se om den ger några effekter ute i landstingen. Eljest får man på nationell nivå, inklusive på min nivå, ta upp frågan till diskussion med de berörda parterna.

Anf. 160 CHATRINE PÅLSSON (kds):

Herr talman! Vi vet också att det finns lokala intressen överallt i hela vårt land. Det är ibland väldigt svårt, även för någon av den här professionen,

att acceptera att en annan klinik skall sköta den här formen av verksamhet. Därför menar jag att det ibland kan vara en hjälp om regeringen ger en signal. Det är fullt möjligt att göra det, som statsrådet har beskrivit – även om jag också naturligtvis i första hand förordar överenskommelser mellan respektive kliniker.

Överläggningen var härmed avslutad.

27 § Svar på fråga 1993/94:209 om dopning

Anf. 161 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Sten Svensson har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att komma till rätta med dopningsproblemen.

Lagen om förbud mot vissa dopningsmedel (SFS 1991:1969) trädde i kraft den 1 juli 1992. Lagen omfattar syntetiska anabola steroider, testosteron och dess derivat, tillväxthormon och kemiska substanser som ökar produktion och frigörelse av testosteron och dess derivat eller av tillväxthormon. De angivna medlen får inte annat än för medicinskt eller vetenskapligt ändamål föras in i landet, överlåtas, framställas, förvärvas i överlåtelssyfte, bjudas ut till försäljning eller innehas.

Några domstolsavgöranden från högre instans finns ännu inte. Det är därför för tidigt att dra slutsatser om hur allvarligt dopningsbrott kan komma att bedömas av domstolarna. Regeringen följer naturligtvis den frågan.

Genom Folkhälsoinstitutet följer regeringen dopningsproblemen också i andra avseenden. Bl.a. har institutet tagit initiativ till en samarbetsgrupp för informationsutbyte mellan företrädare för Polisen, Tullen, skolan, värnpliktiga och Riksidrottsförbundet. Institutet har också medverkat i en informationskampanj på flera ställen i landet och tagit fram och förmedlat skriftlig information om vad dopning är och riskerna med detta.

Folkhälsoinstitutet har också medverkat till bildandet av en telefonjour på Huddinge sjukhus dit oroliga ungdomar och anhöriga kan vända sig för rådgivning.

Riksidrottsförbundet ansvarar för dopningstesterna inom idrotten och arbetar mycket aktivt med frågorna nationellt och internationellt.

På det internationella planet arbetar vi aktivt från regeringens sida med dopningsproblematiken genom samarbetet i anslutning till Europarådets konvention mot dopning. Sverige avses leda en expertgrupp inom Europarådet med syfte att följa upp och diskutera de rättsliga och lagtekniska frågorna.

Det är således många aktiviteter på gång för att stävja bruket av anabola steroider och andra dopningsmedel. Socialutskottet har, som Sten Svensson påpekar, uttalat att en samlad översyn av omfattningen och följderna av missbruket av dopningsmedlen m.m. bör komma till stånd under parlamentarisk medverkan. Jag avser att återkomma till regeringen med förslag till direktiv till en sådan utredning under våren.

Anf. 162 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Könberg för svaret på min fråga.

Det blir alltmer vanligt med kopplingen mellan missbruk av dopningsmedel och olika våldsbrott. Vi läser dagligen i tidningarna om att dopning kan ligga bakom olika former av misshandel. Polisen säger i ett fall att anabola steroider finns med i bilden, och att preparaten i kombination med andra tabletter kan utmytna i plötsliga vredesutbrott.

Vi kan också läsa om att dopningsmedel från öst kan sprida hivsmitta. Det har nyligen riktats uppmärksamhet på ett omfattande missbruk av dopningsmedel bland kroppsbyggare. Det visar sig att en del av de preparat som cirkulerar kan innehålla hivsmitta. "Ja, det är alldeles uppenbart", säger professor Björn Beermann på Läkemedelsverket i Uppsala.

Det här är några exempel på allvarliga signaler som vi uppfattar.

Vi skrev i socialutskottet i maj enhälligt att en samlad översyn snarast bör komma till stånd under parlamentarisk medverkan, och det gör att statsrådets svar förefaller litet passivt. Han säger att ett förslag inte skall bli aktuellt förrän till våren. Då har det dröjt nästan ett helt år innan en enhällig beställning från riksdagen, om att en parlamentarisk utredning snarast skall komma till stånd, blir verkställd. Varför dröja så länge?

Anf. 163 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag beklagar om Sten Svensson tycker att det har dröjt för länge. Beställningen kom i slutet av våren, och min avsikt är att återkomma till frågan efter årsskiftet, dvs. avsevärt tidigare än i maj månad nästa år. Jag hoppas att Sten Svensson relativt snart skall få se förslaget i fråga.

Anf. 164 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! De här två exemplen – det finns många fler – pekar på att det är nödvändigt att man är synnerligen aktiv och gör någonting åt problemen.

Jag kan påpeka för statsrådet att det danska Folketinget i torsdags, den 25 november, fattade beslut om att kriminalisera användningen av anabola steroider bland idrottsmän – som alltså kan dömas till fängelse. Lagen kommer att träda i kraft vid årsskiftet. Det finns all anledning för oss att studera varför man har tagit det steget i Danmark.

Anf. 165 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! I de andra nordiska länderna förs precis samma diskussion som vi för i vårt land – av naturliga skäl. I vårt land har det lett fram till den lagstiftning som trädde i kraft den 1 juli i fjol. Nu vet vi att man är på gång på andra håll, och Sten Svensson har tydligen inhämtat att man redan har antagit en lag i Danmark. Det finns allt skäl för oss att studera hur man ser på detta i olika länder.

Dessutom finns det aktuella förslag i Nordiska rådet, som Sten Svensson känner till minst lika väl som jag. Frågan lämpar sig därför väl för ett nordiskt samarbete, och vi bör ta impulser från varandra.

Prot. 1993/94:33

30 november 1993

Svar på frågor

Anf. 166 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Jag tar naturligtvis fasta på dessa utfästelser. Jag har själv medverkat till medlemsförslaget i Nordiska rådet. Vi bör naturligtvis ha en likartad, harmoniserad lagstiftning på det här området. Jag noterar att statsrådet nu tänker sätta fart i den här frågan – jag har förstått att det är meningen bakom detta svar.

Överläggningen var härmed avslutad.

28 § Svar på fråga 1993/94:194 om militärpsykiatrisk vård för svensk FN-personal

Anf. 167 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Catarina Rönnung har med hänvisning till Sveriges FN-insatser i f.d. Jugoslavien frågat om jag avser att verka för att militärpsykiatrisk vård kommer till stånd så att riksdagens intentioner vad avser omsorg om FN-personalen till fullo uppnås.

Catarina Rönnungs fråga kan ge intrycket av att det inte har vidtagits några åtgärder i Sverige på detta område. Jag vill därför redovisa vad som har gjorts och vad som kommer att göras.

I samband med att regeringen i maj i år stärkte försäkringsskyddet för personal som tjänstgör i utlandsstyrkan diskuterades inom regeringskansliet och försvarsmakten även behovet av vissa förbättringar på försvarspsykiatriens område.

Som en följd av bl.a. dessa diskussioner har det etablerats särskilda krisstödsgrupper inom försvarsmaktens högkvarter och i våra garnisonsorter. I dessa grupper ingår bl.a. psykiatrer, psykologer och präster. I samband med detta har rutiner etablerats för att t.ex. möta och omhänderta personal som av olika anledningar avbryter sin tjänstgöring i förtid. Krisstödsgrupperna har även som uppgift att hålla kontakt med anhöriga till de drabbade personerna.

När det gäller Bosnienbataljonen har officerarna haft särskilda genomgångar beträffande psykiska reaktioner, överlevnadsmekanismer och teknik för bearbetningssamtal – s.k. debriefingteknik. Denna kunskap skall sedan förmedlas till varje soldat. I Bosnienbataljonen ingår även präst, personalvårdskonsulent och flera läkare varav chefläkaren även är psykiater. Till sammans med befäl och övriga soldater skall de bl.a. verka för att på plats bearbeta svåra upplevelser.

Militär personal som är kvalificerad i krishantering och som inte tjänstgör i Bosnienbataljonen kommer dessutom att besöka bataljonen för uppföljning.

Vid bataljonens hemkomst kommer särskild tid att avsättas för debriefing och personalen kommer att genomgå speciella test, s.k. Post Traumatic Stress-tests. Vidare kommer uppföljning av personalen att ske i minst ett år efter hemkomst genom bl.a. särskilda kontaktpersoner.

Avslutningsvis vill jag även nämna att ett forskningsprojekt nu startar vid psykiatriska kliniken vid Linköpings universitetssjukhus i syfte att finna

bättre urvalsmetoder vid uttagning till bl.a. FN-tjänst. Det gäller i synnerhet förmågan att utstå extrema psykiska påfrestningar. Deltagande i detta projekt är bl.a. läkare som nu tjänstgör i Bosnienbataljonen. I detta sammanhang är naturligtvis även de norska erfarenheterna av stort intresse.

Herr talman! Som försvarsminister avser jag att noga följa resultaten av de åtgärder som nu genomförs för att sedan bedöma om ytterligare åtgärder behöver vidtas.

Anf. 168 CATARINA RÖNNUNG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Inom Europas gränser på det forna Jugoslaviens territorium utspelas ett inbördeskrig som i fråga om grymhet knappast har överträffats i modern tid. Massaker på civilbefolkningen, organiserade massvåldtäkter och dödande av barn är inslag i krigets vardag. Somliga talar t.o.m. om att vi bevittnar ett folkmord.

Jag utgår ifrån att Anders Björck som ansvarigt statsråd tar sina förpliktelser att hjälpa hemvändande FN-soldater på mycket stort allvar. Naturligtvis uppskattar jag det som redan har åstadkommits. Men varför finns det inga vetenskapliga undersökningar om FN-soldaternas psykiska problem? Vi vet att FN-soldater har begått självmord under tjänstgöring, men vi vet alltför litet om hur de skall inlemmas i sina civila liv och hur de mår psykiskt. Att en vetenskaplig undersökning görs om urvalskriterierna för uttagning av trupp är inte till fyllest.

Några dagars observation efter hemskomsten av hur svenska soldater påverkats under sin tjänstgöring är otillräckligt. Sedan slussas soldaterna vidare, och kamratkontakter förutsätts läka de psykiska sårn. Detta är att ta alldeles för lätt på saken. Man vet att psykiska problem, missbruksproblem och en benägenhet att begå våldshandlingar kan uppträda med lång tidsförskjutning, efter fem, kanske tio år. De f.d. soldaterna borde därför stå under observation under en avsevärt längre tid, alltså mer än under ett år – ett år är i varje fall en framflyttning av positionerna.

Jag är glad över att Anders Björck håller dörren öppen för att ytterligare åtgärder kan behöva vidtas. Jag vill fråga om uppföljningstiden i framtiden kan utsträckas till att bli längre än ett år. Jag vill också fråga om statsrådet kommer att initiera några vetenskapliga undersökningar om soldaternas psykiska problem.

Anf. 169 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Jag vill först säga att jag på ort och ställe har kunnat studera förhållandena. Inte minst har jag talat med dem som deltar i den här verksamheten och som har lång erfarenhet. I den svenska Bosnienbataljonen finns ett stort antal personer som i ledande befattningar eller som vanliga FN-soldater har tjänstgjort vid andra operationer i flera fall vid ett stort antal tillfällen. Dessa personer har gemensamt förklarat att den modell som vi har valt är den bästa som man kan ha med tanke på den situation som råder. Det går inte att i förväg förutse alla de problem som kan uppstå. Men det är naturligtvis väldigt viktigt att man noga följer upp de erfarenheter som man gör av den här typen av operationer och inte tvekar att dra slutsatser av dessa

genom att t.ex. förändra den inriktning som finns. Det är exakt vad som sker just nu.

Min bestämda uppfattning är att vi ligger bra till. En del av de uppgifter som har förekommit i massmedierna om hur saker och ting har hanterats är icke korrekta. Jag kan för kammarens ledamöter påpeka att det förekom tidningsuppgifter om att en svensk FN-soldat som hade blivit skadad icke hade fått besök av någon militär person. I själva verket hade överbefälhavaren besökt honom redan när han låg på militärsjukhuset i Tuzla. På det här området förekommer en hel del tyckande. Jag är inte beredd att utan vidare ändra de rutiner som finns. Jag kan lova att vi skall följa upp det hela mycket noga. Jag är inte bunden av den uppföljningstid som nu har nämnts.

Anf. 170 CATARINA RÖNNUNG (s):

Herr talman! Jag skall inte förfalla till löst tyckande på området. Naturligtvis kan man inte förutse vilka psykiska problem som kommer att uppstå, även om man är väldigt noga med urvalskriterierna.

Vad jag efterlyser är en noggrannare uppföljning än vad man hittills har gjort, att man under längre tid än ett år observerar soldaternas psykiska hälsa.

Jag vill referera till en norsk rapport. Flera hundra personer fick psykiska problem i sina civila liv efter tjänstgöring i Libanon. Kraftigt ökad alkoholförbrukning var ett vanligt symtom. 46 personer hade begått självmord, och ytterligare 56 personer hade försökt att ta livet av sig efter FN-tjänstgöringen. Även om alla självmord som skedde efteråt i sanningens namn inte kan relateras till tjänsten, var ändå siffran alarmerande hög. Det kan ligga latent psykiska problem på lut under en lång tid.

Anf. 171 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Det är intressant att Catarina Rönnung tar upp norska erfarenheter och modeller. Vi har ju valt en annan lösning i Sverige. I Norge har man en särskild militär-psykiatrisk klinik på Akershus fästning i Oslo. I Sverige har vi valt att i betydligt större utsträckning repliera på den ordinarie civila sjukvården beräffande psykiatrisk kompetens. Det har vi gjort just för att i så stor utsträckning som möjligt slussa ut de som skall komma tillbaka till en normal tillvaro med normala rutiner.

Det som nu sker i Bosnien – och i det fallet delar jag självfallet Catarina Rönnungs uppfattning – är naturligtvis i vissa avseenden någonting nytt för svenska FN-soldater, så till vida att påfrestningarna hittills har varit större än vad de har varit vana vid. Vi skall självfallet göra en noggrann uppföljning av detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 172 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Margareta Viklund har frågat mig om regeringen, inom ramen för det internationella samarbetet, avser agera för att respekt för mänskliga rättigheter finns med som en central del vid försöken att förhandla fram avtal om eldupphör och fred i inbördeskriget i Sudan.

Jag vill inledningsvis göra en kort bakgrundsbeskrivning av läget i det sedan mer än tio år pågående inbördeskriget i Sudan. De oppositionella i söder tog till vapen 1983, huvudsakligen i protest mot den dåvarande presidenten Nimeris allt tydligare islamiseringssträvanden.

Efter statskuppen i juni 1989, då den nuvarande statschefen Omar Hassan Ahmed al-Bashir grep makten, har en allt aktivare strävan att islamisera och arabisera södra Sudan iscensatts. Detta har bidragit till att förvärra konflikten i söder.

1991 förvärrades situationen ytterligare då en bitter strid bröt ut inom SPLA (Sudan Peoples Liberation Army), en strid som resulterade i en splittring. I dag kompliceras därför försoningssträvandena och sökandet efter fred i Sudan av väpnade och många gånger blodiga sammanstötningar bland forna allierade. Detta bidrar givetvis till att öka lidandet bland civilbefolkningen och försämra läget beträffande de mänskliga rättigheterna.

En rad internationella organisationer söker på olika sätt medverka till att förbättra situationen för det stora antal människor som drabbats av inbördeskriget. FN:s hjälpsats via både Khartoum och grannstaterna i söder, Kenya och Uganda, är mycket omfattande, men dess huvudsakliga uppgift är att förhindra att svält utbryter i krigets spår.

Den allvarliga situationen vad gäller de mänskliga rättigheterna, som påvisats av Amnesty International och Africa Watch m.fl. organisationer, föranledde FN:s MR-kommission att i mars i år tillsätta en särskild rapportör för Sudan, herr Gaspar Biro. Biros observationer efter besök i Sudan redovisas direkt till FN:s generalförsamling och FN:s kommission för mänskliga rättigheter. Någon annan oberoende observatör för bevakande av mänskliga rättigheter finns för närvarande inte inne i Sudan. Det är mot denna bakgrund jag vill besvara Margareta Viklunds fråga.

De fredssamtal som förts mellan regimen och rebellerna under värdskap av Nigeria – de s.k. Abuja-samtalen – har avbrutits. Ett av huvudskälen var meningsskiljaktigheterna mellan SPLA-fraktionerna. Sedan samtalen avbröts har emellertid nya ansträngningar gjorts. Dessa har glädjande nog givit upphov till försiktig optimism bland företrädare för parterna i konflikten. Jag syftar främst på IGADD-kommitténs försoningsförsök och det s.k. Carterinitiativet.

IGADD-kommittén (Intergovernmental Authority on Drought and Development) är en helafrikansk sammanslutning under ledning av Kenyas president Daniel Arap Moi, i vilken dessutom ingår Etiopiens, Eritreas och Ugandas presidenter. Denna fyrastatskommitté bildades i syfte att söka lösa den sudanesiska konflikten utifrån grannstaternas regionala kännedom om – och förståelse av – de underliggande problemen i den sudanesiska konflik-

ten. Samtidigt har USA:s före president, Jimmy Carter, tagit ett initiativ till att söka ena de splittrade SPLA-fraktionerna, detta för att möjliggöra substantiella och meningsfulla samtal med regeringen i Khartoum som motpart.

Regeringen har till IGADD-kommittén framfört att Sverige ser positivt på dess ansträngningar. Kombinerade med Carterinitiativet torde kommitténs regionala expertis ha de bästa förutsättningarna att, i samarbete med den sudanesiska regeringen och de olika fraktionerna i söder, bidra till en fredlig och varaktig lösning. I en sådan måste självfallet mänskliga rättigheter ingå som en central del. Detta är också något som vi på olika sätt framför vid våra kontakter med parterna.

Det decennielånga inbördeskriget har medfört stora förluster i människoliv och orsakat oerhört mänskligt lidande. Viktigast för närvarande är därför att snarast möjligt uppnå en hållbar vapenvila, så att de miljontals människor som på ett eller annat sätt drabbats av konflikten kan börja återgå till ett normalt liv. När en vapenvila uppnås förbättras också den humanitära situationen omedelbart.

Sverige fortsätter därför att stödja IGADD-ansträngningarna och Carters initiativ. Förhoppningsvis kan dessa leda till fred – detta första, avgörande steg. Därefter börjar sökandet efter en hållbar och för alla parter acceptabel överenskommelse, i vilken de mänskliga rättigheterna självfallet måste spela en huvudroll.

Anf. 173 MARGARETA VIKLUND (kds):

Herr talman! Först vill jag tacka för det mycket utförliga svaret.

Sudan var en av de få stater som stödde Irak under Kuwaitkriget. Den islamiska regeringen har också knutit nära band med Iran. I 40 år, med ett tioårigt fredsuppehåll under 70- och 80-talen, har landet plågats av ett inbördeskrig. 1983 blossade inbördeskriget upp i Sudan igen, som statsrådet också framförde. Människor i landets södra del gjorde uppror mot den dåvarande regeringen. Det är den svarta, huvudsakligen kristna, befolkningen som slåss för att slippa påtvingas den muslimska arabiskättade Khartoumregimens hårda politik.

Av Sudans befolkning på ca 24 miljoner invånare är i dag ca 3 miljoner på flykt från kriget i södra Sudan. Kriget i Sudan är ett krig som med svälten som vapen har bedrivits av Khartoumregimen, vars brist på respekt för mänskliga rättigheter är ökänd. Massflykten beror på att varken regeringssidan eller det sudanesiska folkets befrielsearmé, SPLA, skonar civilbefolkningen. Gerillan, som kämpar mot den fanatiskt muslimska regimen i huvudstaden Khartoum, har splittrats. Situationen har förvärrats. Ett inbördeskrig har brutit ut, vilket också ministern pekade på.

Herr talman! Situationen i södra Sudan är mycket förvirrande. Khartoumregimen spelar än med den ena gruppen, än med den andra. De inbördes striderna har varit förödande för befolkningen. Som vanligt är det civilbefolkningen, barnen och kvinnorna, som får lida. Svälten härjar svårt. I vissa områden finns inga barn under fem år därför att alla har dött.

Finns det någon plan eller några planer för Sveriges del att gå in och mera direkt påverka så att en fredsprocess kommer till stånd? Har man t.ex. age-

rat i FN? På vad sätt hjälper Sverige? Vilka planer finns för hjälp för att inte alla barn skall dö i Sudan? Hjälper vi t.ex. genom katastrofinsatser?

Prot. 1993/94:33
30 november 1993

Svar på frågor

Anf. 174 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Margareta Viklund och jag är naturligtvis rörande överens om att det som har försiggått under så sällsamt många år i Sudan är det mest vedervärdiga som man kan tänka sig. Vi är säkert också helt överens om att detta är ett krig, en massaker, en terror som inte alls fått den uppmärksamhet i medierna som vore berättigad, om vi skall jämföra med hur andra konflikter och andra terrorhistorier lyfts fram.

Africa Watch uppskattar antalet döda som en direkt eller indirekt följd av kriget till 1,3 miljoner människor. Precis som Margareta Viklund sade var det ett svårt och eländigt krig där mellan 1956 och 1972. Det var, som jag sade i mitt svar, ett försök att påtvinga de kristna grupperingarna i söder islam. Men det är alltså inte enbart detta som utgör grunden för den oro som nu finns. Dess värre – och det sade också Margareta Viklund – är grupperna i söder nu i luven på varandra och träter om både ett och annat.

Jag kan försäkra att det görs insatser, men jag vill samtidigt stryka under att insatserna inte är lätta att göra, därför att osäkerheten är så stor och omfattande. Jag nämnde ungraren Biro, som var där som FN:s rapportör. Det skall sägas om honom att hans mission verkligen blev motarbetad på mer än ett sätt. Han kunde alltså inte uppfylla det uppdrag han hade.

Anf. 175 MARGARETA VIKLUND (kds):

Herr talman! Jag håller med ministern om att det har varit väldigt litet uppmärksamhet kring det som händer i Sudan. En av anledningarna till att jag väckt frågan är att jag önskade att kriget i Sudan uppmärksammades litet mer av massmedierna och i andra sammanhang.

Jag tycker att det är bra att Sverige engagerar sig på inte bara ett sätt utan på olika sätt. Jag hoppas verkligen att man också mera direkt skall kunna gå in i hjälparbetet för att få ett slut på kriget, för att hjälpa och lindra nöden.

Vad man, såvitt jag kan förstå, skulle önska sig där nere är fler observatörer och fler människor som kunde leva med folket på dess egen nivå, i dess egen miljö, för att kunna föra hem ett budskap om hur situationen verkligen är. Är det någonting som man skulle kunna arbeta för?

Anf. 176 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Som jag hann nämna innan min repliktid tog slut har MR-kommissionens särskilde rapportör Gaspar Biro verkligen mött motstånd och haft svårt att fullfölja sitt uppdrag. Därför har FN:s tredje utskott nu tagit fram ett resolutionsutkast. För övrigt återfinns Sverige bland förslagsställarna. I det resolutionsutkastet kritiseras Sudan skarpt för det sätt på vilket landet betedde sig och det sätt på vilket myndigheterna bemötte Biro när han gjorde besöket i Sudan. Det är således ganska komplicerat, för att inte säga omöjligt, att nu tänka sig att FN skulle kunna skicka över ytterligare observatörer.

Vad vi få sätta en viss förhoppning till är det initiativ som jag också nämnde i mitt svar, det initiativ från IGADD som innebär att länderna runt

om Sudan försöker komma till rätta med problemen och få parterna att komma till tals med varandra. Så långt har man dock ännu inte kommit.

Anf. 177 MARGARETA VIKLUND (kds):

Herr talman! Det tycker jag också är ett mycket bra förslag. Det är ett bra grepp, om man i landet själv kan reda ut den situation som har uppstått, med hjälp av grannländerna. Jag tycker att det är positivt att FN har tagit upp detta i tredje utskottet och att Sverige är en av förslagsställarna bakom resolutionen. På så sätt kanske frågan nu kan observeras mera och få en större tyngd i världssamfundet och olika länders regeringar och deras aktiviteter.

Överläggningen var härmed avslutad.

30 § Svar på fråga 1993/94:42 om åtgärder mot barnsexturismen i Thailand

Anf. 178 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Margareta Viklund har frågat mig på vilket sätt jag ämnar vidta fortsatta åtgärder inom ramen för det internationella samarbetet för att bekämpa den växande barnsexturismen.

Jag vill till Margareta Viklund först säga, att det är med tillfredsställelse jag ser tillbaka på det år som gått sedan Rädta Barnen här i Sverige inledde sin kampanj mot barnsexturismen i Sydostasien. Arbetet har bedrivits inom ramen för den internationella kampanj som den enskilda organisationen ECPAT – End Child Prostitution in Asian Tourism – med säte i Bangkok har stått för. Den nära kopplingen mellan Rädta Barnen och ECPAT har nyligen ytterligare intensifierats genom att Rädta Barnen har invalts i ECPAT:s styrelse.

Jag tror Margareta Viklund och jag är överens om att det engagemang som ägnats frågan här hemma redan har framtvingat viktiga resultat bl.a. i form av det nära samarbete som etablerats med myndigheterna i Thailand och Sri Lanka i frågan. Ännu återstår dock mycket att göra, vilket föranlett såväl Rädta Barnen som ECPAT att förlänga sina åtaganden på området med ett respektive tre år.

Ett annat betydelsefullt resultat har varit tillsättandet av en sambandsman från Rikspolisstyrelsen med mandat att exklusivt ägna sig åt denna fråga såväl på plats i Sydostasien som här hemma i Sverige. Sambandsmannen i fråga, som jag personligen fick möjlighet att samtala med under ett besök i Bangkok den 18–19 november, uttryckte tillförsikt om möjligheterna framöver att mer effektivt bryta samröret från nordiska medborgares sida i denna vämjeliga handel med barn.

Vad beträffar mitt eget engagemang i frågan vill jag framhålla att jag även fortsättningsvis avser att aktivt driva frågan såväl här hemma som i mina nordiska kontakter och med representanter för de berörda syd- och sydostasiatiska regeringarna.

FN:s barnfond Unicef arbetar också aktivt med insatser för sexuell ut-

nyttjade barn. Sverige är här en aktiv partner, såväl vad gäller det normativa arbetet som genom ett stort ekonomiskt stöd till fonden.

Avslutningsvis vill jag nämna att regeringen inlett förberedelser för en konkret biståndsinsats till stöd för de pågående ansträngningarna. Under besöket i Bangkok hade jag sålunda möjlighet att träffa ECPAT:s internationelle samordnare Ron O'Grady, tillika författare till den i Sverige uppmärksammade boken *För nöjes skull*. Jag fick då bekräftat för mig att finansieringsfrågan i samband med den beslutade treåriga förlängningen av ECPAT:s kampanj utgör ett veritabelt problem och hotar den fortsatta verksamheten. Mot den bakgrunden överlämnades en formell begäran om ett svenskt bidrag om ca 2 miljoner kronor för kalenderåret 1994. Jag meddelade Ron O'Grady att den svenska regeringen finner det angeläget att stödja denna typ av verksamhet och att SIDA inför mitt besök i Bangkok också givit ett positivt underhandsbesked om möjligheten av ett bidrag från MR/demokrati-anslaget för ändamålet.

Om vi kan hitta rätt samarbetspartner och kanaler i övrigt är det, enligt min mening, mycket angeläget att vi också fortsättningsvis har hög beredskap för stöd åt bekämpningen av barnsexturism såväl i Thailand som i andra länder.

Anf. 179 MARGARETA VIKLUND (kds):

Herr talman! Jag får tacka även för detta svar, som jag tycker var mycket positivt. Biståndsministerns besök i Thailand för cirka ett år sedan väckte stor uppmärksamhet, framför allt med tanke på att ministerns vilja och avsikt med resan var att belysa och lyfta fram barnsexturismens oerhört negativa och människoförnedrande sidor. Det var bra.

Biståndsministern, som nyligen åter har besökt Thailand, har säkert en hel del både deprimerande och också uppbyggande minnen med sig därifrån – minnen som kan omsättas i praktisk handling och resultat. Exempel har redan givits i svaret på min fråga.

Resan för ungefär ett år sedan och den debatt som ägde rum i riksdagen i november förra året gav ett mycket gott resultat, som ministern har redogjort för i sitt svar. Det är mycket bra.

Det är mycket bra att det har avsatts en polis för att bekämpa den tilltagande barnsexturismen.

Det totala antalet prostituerade barn i Bangkok och badorten Pattaya uppskattades 1989 till 1,5 miljoner. Det var framför allt under 1970- och 1980-talen som västerländska pedofiler och andra med sexuellt intresse av barn började söka sig till Thailand. De upptäckte att alla slags sexuella tjänster gick att köpa, också från små barn. Men en relativt ny kategori barnsexturister är de som nu tror att risken för att smittas av hiv är mindre om den prostituerade är ung och därför utnyttjar barn och ungdomar. Jag tycker hela denna verksamhet är oerhört vidrig. Allt vad man kan göra för att stoppa den måste göras.

En svensk man avslöjades ju i sin gärning i Thailand av bl.a. Monica Dahlström-Lannes. Hur följs hans och andra svenska mäns brott upp? Hur arbetar man mot den thailändska regeringen? Hur samarbetar man mera direkt? Statsrådet har nämnt en sambandsman från Rikspolisstyrelsen och andra så-

Prot. 1993/94:33
30 november 1993

Svar på frågor

dana aktiviteter. Är det bara genom polisen man samarbetar, eller samarbetar man också direkt mellan regeringarna?

Anf. 180 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Man får försöka hitta sådant som är uppmuntrande och något ty sig till det. Det uppmuntrande är att den thailändska regeringen har börjat reagera, för att inte säga har reagerat relativt kraftigt med lagstiftning. Jag nämnde Ron O'Grady, som är ledare för ECPAT. Han berättade att man veckan innan vi sammanträffade hade gjort fem nedslag där man hade haffat eller tagit om hand i synnerhet utländska turister som utnyttjat barn. Det ligger en förhoppning i detta. Det skapas en osäkerhet runt denna vidriga hantering – jag håller helt med Margareta Viklund om att den är vidrig – som man får se som något positivt. Vi måste stötta och haka fast vid detta och på alla sätt försöka vitalisera arbetet. Det är naturligtvis ett enormt trask att ge sig ut i också för de thailändska myndigheterna, när man nu låtit det bli så omfattande. Men, som sagt, man kan märka en viss vändning. Det tycker jag man får se som mycket positivt. Kan man hjälpa en enda liten pojke eller flicka ur denna förbannelse har man gjort en insats som är omöjlig att överskatta.

Jag hoppas att det framkom i mitt svar att det är angeläget att inte bara fördöma, haffa och sätta dit. Det är också gränslöst angeläget att se till att det finns verksamheter som tar om hand dem man kan rädda ur träsket och ger dem möjlighet att existera vidare. Där kan ECPAT och andra enskilda organisationer spela en stor roll.

Anf. 181 MARGARETA VIKLUND (kds):

Herr talman! Jag tror att vi är överens om det mesta i den här frågan när det gäller vidrigheter osv. Det handlar ju i väldigt stor utsträckning om de mänskliga rättigheterna, om människovärdet samt om rätten att få vara det barn som man är och få leva under mera gynnsamma förhållanden.

Sverige har ju i FN:s konvention för de mänskliga rättigheterna men också i FN:s generalförsamling aktivt agerat i den här frågan när det gäller att till-sätta en särskild rapportör med uppgiften att granska frågor som gäller handel med barn, barnprostitution och barnpornografi.

Kommer Sverige i fortsättningen att agera ännu kraftigare i de här frågorna och också föra upp dem ännu högre på FN-agendan, så att man kan få ett gemensamt mellan länderna fattat beslut i det här sammanhanget?

Anf. 182 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag tror att knappast någon regering agerat kraftfullare än vad denna regering har gjort. Det var kanske – om vi vågar säga det själva – när Bangkok Post på sin första sida verkligen tog upp den här frågan utifrån de utomordentligt skarpa anklagelser som vi kom med som man började fun-dera mera än som tidigare varit fallet. Så sägs i alla fall från de enskilda orga-nisationerna i Bangkok.

I många länder förekommer föreställningen att man inte skall blanda sig i andra länders "inre angelägenheter". Men jag håller helt med Margareta Viklund om att vi här har konventionen att stötta oss på. Naturligtvis kan vi

aldrig tala om MR, de mänskliga fri- och rättigheterna, utan att bry oss om de här arma pojkarna och flickorna.

Vad vi nu arbetar för och hoppas på är att vi får en internationell lagstiftning som innebär att den som begår ett brott i Thailand skall, oavsett varifrån han eller hon är, kunna dömas i sitt hemland.

Anf. 183 MARGARETA VIKLUND (kds):

Herr talman! Frågan är kanske felaktigt ställd. Men vet ministern hur man följer upp ärendet med den man som man fick tag i för några månader sedan?

Anf. 184 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Det enda jag kan säga är det som har rapporterats i svenska medier, alltså att det tydligen har dokumenterats att den thailändske pojken var minderårig. Det lär nämligen ha presenterats ett dokument, jag har inte sett det själv, som visar att pojken var minderårig. Mer vill jag inte kommentera den affären här och nu.

Överläggningen var härmed avslutad.

31 § Svar på frågorna 1993/94:156 och 190 om fältsjukhuset i Somalia

Anf. 185 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Lars Leijonborg har frågat mig om jag är beredd att medverka till att fältsjukhuset i Somalia kan drivas även efter årsskiftet.

Kristina Svensson har frågat utrikesministern om regeringen avser att säga nej till FN:s begäran om fortsatt stöd till fredsprocessen i Somalia genom det fältsjukhus som Sverige har bidragit med. Frågan har överlämnats till mig.

Jag besvarar de två frågorna i ett sammanhang.

För ett år sedan var läget i Somalia mer än katastrofalt. I dag är situationen fortfarande svår, men problemen av en annan karaktär. Den akuta hungersnöden är avhjälpt. Det har kommit regn, och i stora delar av landet har arbetet med att bygga upp allt det som raserats under kriget tagit fart. Enligt en färsk FN-rapport är situationen i Somalia nu normaliserad till 98 %. Undantaget är södra Mogadishu, där våldsamheterna fortsätter.

Utgångspunkten för vår hjälp till den somaliska befolkningen måste i fortsättningen vara att hjälpa till med freds- och försoningsprocessen. Vi måste medverka vid övergången från katastrof- till utvecklingshjälp. Det är med detta i minnet vi skall ta ställning till formen av hjälp.

Det råder ingen tvekan om att sjukvården i Somalia måste stärkas. Detta bör dock i första hand ske genom att bygga upp hälsovården i landet och i så stor utsträckning som möjligt involvera den somaliska befolkningen i arbetet. Ett exempel på den typ av insatser som jag anser att vi bör stödja är Internationella rödakorsfederationens projekt för uppbyggnaden av primärhälsovården. För kort tid sedan inkom Röda korset med en förfrågan om stöd till detta projekt, och ärendet bereds för närvarande på SIDA.

I längden kan man inte, så som har varit fallet på fältsjukhuset, ha svensk

personal för att sköta sjukhustvätten, laga personalens mat osv. Detta krävdes i inledningsskedet, men nu gäller det att finna nya former av bistånd som bättre motsvarar de behov som finns.

Det är här intressant att göra en jämförelse med en annan framgångsrik svensk insats i Somalia, nämligen Swedreliefs arbete för Unicef (Swedrelief är en civil enhet inom försvaret, organisatoriskt underställd Försvarets internationella centrum, Swedint). Denna har blivit betydligt mindre uppmärksamman än fältsjukhusets men är för det inte mindre viktig. Enligt Swedreliefs egna beräkningar räddades 50 000 barn till livet som ett resultat av dess arbete till en kostnad av 700 kr per person. På fältsjukhuset har ungefär 8 000 patienter, soldater och civila, vårdats under det första året till en kostnad av 14 500 kr per patient! Detta ger en uppfattning om kostnadsaspekterna av olika typer av insatser inom hälsosektorn.

När det gäller den konkreta frågan om huruvida Sverige skall lämna kvar sjukhusets materiel i Somalia vill jag gärna referera till samtal som statssekreterare Alf Samuelsson hade i förra veckan i New York med företrädare för FN, däribland Jan Eliasson. Vid dessa samtal framkom det att man från FN:s sida långt ifrån är säker på om det svenska sjukhuset behövs, vare sig det är fråga om att fortsätta driften som i dag eller att lämna kvar, alternativt sälja, materielen. Först när FN har bestämt sig för storleken på den fortsatta operationen vet man vilken sjukvård som är nödvändig.

I det uppkomna läget kommer således containrarna med sjukhusmateriel att finnas kvar i Somalia fram till den 15 december. Av detta följer att vi måste ha besked av FN senast detta datum.

Anf. 186 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Jag tackar Alf Svensson för svaret, som innehöll en del intressanta synpunkter. Icke desto mindre betraktar jag detta som ett olycksfall i arbetet i den här regeringens utrikespolitik.

På sätt och vis hade det kanske varit riktigare att göra som Kristina Svensson, dvs. att ställa frågan till utrikesministern. De synpunkter som framförs i svaret är kanske rimliga från en biståndsminister. Men för mig är det uppenbart att det här är allmänna utrikespolitiska synpunkter, och att det alltså är ett olycksfall i arbetet.

Det har ju varit en hörnsten i svensk utrikespolitik att mycket aktivt stödja FN. Det skall mycket till innan Sverige säger nej till framställningar från FN. Sådant kan naturligtvis förekomma i speciella fall, men vi skall ha mycket starka motiv.

I det här fallet var ju utvecklingen i Somalia mycket dramatisk under hösten 1993. FN:s generalsekreterare har gjort mycket stora ansträngningar för att förmå världssamfundet att inte överge Somalia, vilket det har funnits starka tendenser till.

Precis i det psykologiskt mycket viktiga och besvärliga läget meddelar Sverige att vi skall dra oss ur när det gäller den här insatsen, som har blivit mycket uppskattad av andra truppbidragare i Somalia.

Jag tycker att man har missat den storpolitiska dimensionen av den här frågan, och jag har en helt annan bild av FN:s önskan i denna fråga än vad som framskymtar i svaret här.

Jag måste fråga biståndsmministern hur man skall tolka det sista stycket i svaret. Är det numera på nytt en öppen fråga huruvida Sverige kan tänka sig att stanna kvar med sjukhusmaterielen?

Prot. 1993/94:33
30 november 1993

Svar på frågor

Anf. 187 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! Också jag tackar för svaret. Men jag beklagar att det inte är utrikesministern som svarar. Frågan är ju ställd till utrikesministern, och frågan inlämnades för ganska lång tid sedan. Ursprungligen var det Pierre Schori som ställde frågan, men han är i FN just nu.

Jag tycker att det är ett i många stycken oegentligt svar. Jag beklagar att man inte ser det här som en del av den fredsprocess som ändå är i gång i Somalia, där det här sjukhuset skulle kunna vara en del av den fredsprocessen och vara kvar med sin personal.

Jag tycker att biståndsmministern i svaret gör en oegentlig jämförelse när kostnaden för primärvård jämförs med kostnaden för den avancerade vård som ofta handlar om kirurgi för att bota människor med skottskador, brännskador, svåra frakturer osv. Det är självklart att sådan vård är dyrare. Man kan inte sätta dessa två vårdformer mot varandra. Naturligtvis behövs både och. De kompletterar varandra.

Jag är av uppfattningen att vårt fältsjukhus bör stanna kvar, dvs. personal plus sjukhus med utrustning. Varför? Jo, för att man gör en omvitnat mycket god insats. Det finns många bevis för det.

Detta är framför allt viktigt för FN:s anseende i Somalia. Det är verkligen inte rätt tidpunkt att dra tillbaka våra insatser när alla andra är på väg att lämna Somalia. Då finns det all anledning att detta fältsjukhus med dess goda anseende och rykte – det handlar faktiskt om FN:s rykte – skall vara kvar. Jag tycker att man i stället bör visa tålamod. Sverige har verkligen humanitära traditioner som går långt tillbaka i tiden. Jag tycker att vi borde fullfölja dem.

Anf. 188 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag hade i och för sig inte väntat mig något annat än detta litet dramatiska sätt att spela upp detta ärende. "Olycksfall i arbetet" och "svaret är ett oegentligt svar".

Precis som Kristina Svensson sade ställdes frågorna för en tid sedan. Då kan det väl vara intressant att ta till sig något av det som framgick av svaret. FN vet inte riktigt självt om enheten eller utrustningen behövs. Nu i dagarna är det en konferens i Addis Abeba där man skall bestämma sig för hur man skall agera vidare.

Nu säger ni att "Sverige drar sig ur". Ja, det kan man säga om man bara ser till sjukhuset. Men jag är tvärsäker på att både Lars Leijonborg och Kristina Svensson vet att Sverige är en av Somalias största bidragsgivare. Sverige drar sig inte ur, utan Sverige är i allra högsta grad – vilket jag också nämnde i mitt svar – med även i fortsättningen inom den humanitära sektorn och inom den sektor som mera långsiktigt måste satsas på för att skapa fred och försoning.

Jag vill starkt understryka att Sverige inte drar sig ur Somalia i egenskap av bidragsgivare. Sverige finns i allra högsta grad där, har funnits där och kommer att finnas där. Jag har inte heller menat att man skall ställa olika

vårdformer mot varandra. Jag har bara velat belysa att eftersom resurserna är begränsade måste man våga sig på att tåla och uthärda att vissa prioriteringar måste göras.

Anf. 189 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Alf Svensson hänvisar i sitt svar till muntliga uppgifter från statssekreterare Samuelsson. Jag har på regeringens uppdrag varit FN-delegat i höst. Jag har en helt annan bild av styrkan i FN:s önskan att detta fält-sjukhus skall vara kvar. Det finns också skriftligt dokumenterat. FN har först – trots att man har varit medveten om vår tidsgräns – bett oss vara kvar. När vi har sagt nej till det har FN djupt beklagat att vi drar oss ur och har vidare vädjat till oss att åtminstone vara kvar med materielen. Sveriges regering har svarat nekande även på den framställningen, vilket naturligtvis har tagits emot med stor förvåning i FN-högkvarteret i New York.

Vad innebär slutet av statsrådets svar? Finns det fortfarande en möjlighet att Sverige stannar kvar med materielen?

Anf. 190 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! Jag har inte varit FN-delegat i år. Men jag har fått andra signaler från våra FN-delegater än de som statsrådet förmedlar här. Mina kontakter säger att det finns en mycket stark önskan från FN:s sida att Sverige skall stanna kvar.

Det är väl inte så konstigt? Det handlar om en medicinsk kompetens som har byggts upp och utvecklats. Det går att genomföra en avancerad medicinsk vård på fältsjukhuset som kommer den civila befolkningen till del också. Det är ju det som är viktigt i sammanhanget.

Men, jag tycker att frågan har en annan dimension också. Det var anledningen till att frågan ställdes till utrikesministern. Det här handlar om svensk FN-politik. Jag tycker att jag återigen får bekräftat att denna regering har försvagat den svenska FN-politiken. Vi vet alla hur det t.ex. gick med Sveriges kandidatur till säkerhetsrådet.

Anf. 191 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Det hade varit tilltalande om Lars Leijonborg och Kristina Svensson något hade understrukt att Sverige förvisso finns i Somalia och gör mycket omfattande humanitära insatser. Sverige satsar nu på en långsiktig restaurering av ett samhälle som för närvarande ändå befinner sig i en bättre situation än när Sverige kom dit med fältsjukhuset.

Lars Leijonborg och Kristina Svensson är övertygade om att det som regeringen nu i stället vill satsa på inte har samma prioritet och värde för *somalierna* som detta att fältsjukhuset skall vara kvar. Eller så menar de att både och skall göras, trots att Sverige är en av Somalias största bidragsgivare.

Jag har ingen anledning att betvivla de uppgifter – även om de är muntliga – som jag har fått från statssekreterare Samuelsson. Han hade ett personligt samtal med och en personlig kontakt med Lars Eliasson.

Anf. 192 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Jag är väl medveten om Sveriges engagemang i Somalia. Jag sade faktiskt i mitt första inlägg att det svar bistandsministern gav var bra.

Jag delar uppfattningen att det på lång sikt är angeläget att vrida vår insats mer åt det rent humanitära från det militära inslag som fältsjukhuset naturligtvis representerar.

Men trots allt är utgångspunkten en prioritering som FN har gjort. Jag menar att man inte kan vifta undan den. President Clinton har skrivit brev till övriga truppbidragare, inklusive Sverige, där han vädjar att Sverige skall vara kvar med sin insats. Sjukhuset har fått en sådan betydelse att jag tror att det skadar vårt rykte att dra tillbaka det.

Anf. 193 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! Det vore intressant att diskutera vilka biståndsinsatser som behövs i ett land som går från krig till fred. Det är en stor fråga, och det är en stor diskussion. Det är många olika insatser som behövs.

Naturligtvis skall vi inte stanna kvar med ett fältsjukhus i all oändlighet i Somalia. Det är inte det detta handlar om. Det hela handlar om att det är fel tidpunkt att just nu lämna Somalia. Jag menar att vi här sviker somalierna. Sjukhuset behövs verkligen. Det behövs för att restaurera FN:s anseende i Somalia. Jag hoppas att regeringen kommer att enas kring ett beslut att sjukhuset får stanna kvar med personal och utrustning.

Anf. 194 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Man kanske skall erinra om att i slutet av oktober beslutade regeringen att skänka ytterligare 30 miljoner kronor till humanitära insatser, till stöd åt demokratiprocessen. Det var via Liv-och-Fred-organisationen. Det skedde efter det att FN kommit med en förfrågan. Då ställde Sverige upp. Vi har också engagerat oss för att återuppbygga rättsväsendet i Somalia.

"Sviker somalierna" och "fel tidpunkt". Jag sade följande till mina medarbetare när Sverige kom till Somalia med fältsjukhuset: "Kom ihåg en sak. Den dag vi skall gå ut – den kommer förr eller senare – kommer vi att få en opinion riktad mot oss. Den opinionen kommer att hävda att det är fel tidpunkt och att vi inte borde gå därifrån än."

Nu är det likväl så att 70 % av patienterna på det svenska fältsjukhuset är civila somalier. Jag menar att detta talar för att resurserna bör flyttas till de ordinarie sjukhusen, och det är vad som kommer att ske.

Anf. 195 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! Poängen är ju att den utrustning som finns på sjukhuset är avancerad. Varför skall den packas ned? Varför skall den skickas tillbaka till Sverige? Den borde verkligen få stanna på plats.

Det är vidare inte första gången som regeringen är ute vid fel tidpunkt när det gäller Somalia. Vi efterlyste från socialdemokratisk sida ett ställningstagande när FN gjorde sin vädjan om att vi över huvud taget skulle medverka i en Somaliainsats. Då drog ni detta i långbänk, och ni går även nu i mycket i andra nationers ledband, nationer som nu lämnar Somalia. Vi borde verkligen kunna visa litet civilkurage och stanna kvar.

Prot. 1993/94:33
30 november 1993

Svar på frågor

Anf. 196 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten ytterligare. Jag vill bara som slutkommentar säga att jag hoppas att regeringen drar de rätta slutsatserna av detta samtal och av de övriga opinionsyttringar som har förekommit i massmedierna och i andra sammanhang och tar fasta på den öppning som jag läser in i det sista stycket, där det förefaller som om regeringen nu, om FN återkommer med en önskan om att den här verksamheten skall drivas vidare eller i varje fall om att materielen skall vara kvar, är öppen för att ompröva sitt ställningstagande. Jag hoppas att regeringen i det läget gör så.

Anf. 197 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag har inte förväntat mig att Kristina Svensson skall tycka något annat än att regeringen är ute vid fel tidpunkt. Det kan vi uthärda.

Jag tycker inte att det ständiga talet om att vi drar oss ut ur detta är riktigt hederligt. Den som gör det påståendet har därmed påstått att den satsning som nu kommer att göras på de ordinarie sjukhusen är felaktig, dvs. att satsningen på Liv- och fredsinstitutet skulle vara felaktig.

Det handlar här om prioriteringar. Det finns inte pengar till allt. Sverige är redan Somalias kanske största bidragsgivare. Man kan önska sig allt, men pengarna räcker inte till allt.

Anf. 198 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag medger ytterligare ett inlägg från vardera.

Anf. 199 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! Det är absolut inte fel att satsa på primärvård, och det är bra att biståndsministern har tagit initiativet till de insatser som har redovisats. Men vad jag menar är att insatserna måste komplettera varandra. Sjukhuset behövs fortfarande på grund av de skador som människor har efter kriget.

Överläggningen var härmed avslutad.

32 § Svar på fråga 1993/94:196 om stöd till barn vars föräldrar avlidit i hiv/aids

Anf. 200 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Margareta Viklund har frågat mig på vilket sätt Sverige agerar för att ge stöd till projekt som syftar till att hjälpa de på grund av hiv/aids föräldralösa barnen.

Det är med smärta jag och många andra kan konstatera att allt fler barn, inte bara i Afrika utan runt om i världen, blir föräldralösa därför att deras föräldrar dör i hiv/aids eller i sjukdomar som är relaterade till hiv/aids. Det är ett allvarligt och växande bekymmer för de berörda barnen, deras omgivning, länderna och givetvis för oss som biståndsgivare.

Jag har i riksdagen svarat på många frågor som rör utsatta barns situation. Låt mig därför koncentrera mitt svar på konkreta exempel på vad vi från svensk sida gör för att stödja och hjälpa dessa föräldralösa barn.

Det första exemplet är från Uganda och det andra från Tanzania.

I Uganda ger Sverige ett direkt stöd om 5 miljoner kronor för en tvåårsperiod till ett Unicef-projekt för föräldralösa barn. Antalet föräldralösa barn ökar markant i Uganda, i stor utsträckning som följd av aidsepidemin. FN:s barnfond, Unicef, har ett program som innebär stöd till lokala frivilligorganisationer som på olika sätt försöker förbättra förhållandet för dessa barn. Arbetet syftar till att öka medvetenheten om föräldralösa barns behov och situation, medverka till ökad koordinering mellan frivilligorganisationer på distriktsnivå samt att öka regeringens förmåga att följa utvecklingen vad gäller de föräldralösa barnen.

Hur görs då detta? En viktig faktor är utbildning, dvs. kurser för distriktsansvariga så att barnen kan stanna kvar i sin hemmiljö. Sorgen och förlusten av föräldrarna är stor. Om sedan barnen tvingas lämna sin invanda miljö, byn där de hör hemma, blir bördan ännu större. Och vi vet, även om sådant är ofrånkomligt ibland, att barnhem inte är den bästa lösningen. Därför läggs stor kraft ner på kampanjer för att öka medvetenheten om föräldralösa barn, deras behov och situation. Här är arbetet på lokal nivå och genom enskilda organisationer av avgörande betydelse för att möjliggöra attitydförändringar.

En viktig del är också att bistå de ugandiska myndigheterna med att notera och analysera de föräldralösa barnens behov.

Det andra exemplet gäller Tanzania och Svenska Kyrkans Missions insatser där för föräldralösa barn. Via SIDA har vi hitintills givit ett statligt bidrag till projektet om 4 miljoner kronor. För närvarande bereds ytterligare stöd om 4 miljoner kronor för 1993–1995. Aidsepidemin är särskilt svår i de nordvästra delarna av landet, i Kageraregionen. Här arbetar sedan flera år tillbaka den lokala kyrkan, Evangelical Lutheran Church in Tanzania, med ett socialt stöd till efterlevande barn och eventuella mor- och farföräldrar. Projektet innebär bl.a. att engagera anhöriga, bybor m.fl. att organisera olika former av stöd till de drabbade barnen och familjerna.

Syftet är att se till att barnen får skolgång, hälsovård, hjälp med inköp av mat och kläder och annan social omvårdnad. Därtill är det viktigt att sörja för att barnens egendom, dvs. deras arv efter föräldrarna, bostad och andra tillhörigheter stannar i barnens ägo och inte tas över av andra byinnevånare.

Parallellt med insatser av det slag jag nyss nämnt ger Sverige stöd till bashälsovård m.m. som kommer en större grupp utsatta till godo. Dessutom deltar representanter för Sverige aktivt i det globala aidsarbetet genom en rad enskilda organisationer och FN-organisationer som WHO, Unicef, UNDP och de internationella bankerna. Det normativa arbetet är här ett särskilt viktigt inslag. Det totala svenska stödet till aidsprogram uppgår under innevarande budgetår till 100 miljoner kronor.

Anf. 201 MARGARETA VIKLUND (kds):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Det är svårt att få en uppfattning om aidssituationen. Prognoserna när det gäller antalet aidssjuka i världen år 2000 är mycket diffusa och varierande. Prognoserna varierar mellan ca 40 miljoner och ca 120 miljoner människor. Det finns över huvud taget ingen tillförlitlig statistik.

Herr talman! Under en konferens om hiv/aids som hölls under överinseende av WHO i Riga i april i år redovisades bl.a. att minst 2,5 miljoner människor över hela världen hittills dött i aids. Ett par miljoner barn har därför blivit föräldralösa.

WHO har beräknat att antalet föräldralösa barn i Afrika kommer att vara ca 9 miljoner år 2000. Aidsepidemiens verkningar, som innebär att delar av den produktiva befolkningen dör, samt rädsla och okunnighet om hur aids smittar gör att många barn i de värst drabbade områdena helt eller nästan helt är utan tillsyn redan i dag. Värre kommer situationen således att bli. Det handlar om ett mycket stort antal barn, och det gäller att ha planer och framförhållning i detta sammanhang, så att man kan hjälpa de stora skaror av barn som kommer att drabbas.

Allt fler rapporterar nu om barnens situation i det aidsdrabbade Afrika. Det är bra att man lägger fram sådana rapporter. Det handlar om barn som vårdar aidssjuka föräldrar och sedan, som ytterligare börda i sorgen efter de döda, tar hand om småsyskonen. Och det finns tragiska, men tyvärr sanna, berättelser om gamla och orkeslösa som lämnas med ända upp till 15 barnbarn då söner och svärdöttrar avlidit i aids. Det är barnen som är de stora förlorarna i en av de värsta epidemier som drabbat framför allt Afrika, där dessutom det traditionella skyddsnätet, storfamiljen, börjat glesna.

Anf. 202 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Margareta Viklund och jag är överens om hur fasansfull denna epidemi är. Man skulle naturligtvis inget högre önska än att det fanns ett botemedel, som dessutom vore tillgängligt för befolkningarna i u-länderna. Vi vet ju att det, som Margareta Viklund också sade, är i u-länderna i Afrika som hiv/aids går fram som något av en prairiebrand.

Det har ju varit och är väl allom bekant att det har varit svårt att få en hel del regimer, både i Afrika och i Asien, att tillstå att man har hiv/aids inom sina nationsgränser. Det finns naturligtvis också anledning att understryka att en hel del länder inte är så måna om och engagerade för sin fattiga landsbygdsbefolkning, inklusive de kvinnor och barn som bor där, och därför inte med något påvisbart aktivt intresse går ut för att informera om vilka risker man kan utsätta sig för på det ena eller andra viset.

Vi får heller inte glömma att de här länderna har en så eländig, fattig och erbarmligt svår situation när det gäller att kontrollera blodprodukter och ett som annat att smittan kan överföras på väldigt många sätt. Detta innebär inte, herr talman, att vi på något sätt får slå oss till ro. Det är klart att allt måste göras. Det är tänkbart att våra insatser borde vara större, mer omfattande och bredare än de för närvarande är.

Anf. 203 MARGARETA VIKLUND (kds):

Herr talman! Det senaste håller jag verkligen med om. Jag tycker också att insatserna borde vara större och bredare.

Redan för två år sedan när jag var i FN, och även när jag var där nyligen under en period, tog jag upp den här frågan med flera av FN:s hjälporgan. Men av de som jag tycker ganska svävande svar som jag fick framgick att man inte var tillräckligt uppmärksam och åtgärdande när det gäller den här

frågan, som jag anser står för ett mycket stort och viktigt problem. Det enda projekt i FN:s regi som Alf Svensson presenterar är det som pågår i Uganda. Det omfattar 5 miljoner. Det tycker jag inte är så förskräckligt mycket egentligen med tanke på allt det som FN skulle kunna göra.

Jag tycker att frågan om de föräldralösa barnen är en oerhört stor fråga. Jag tycker att den också skall ges större tyngd på FN:s dagordning, så att man verkligen för upp den och sätter den i fokus, för den är oerhört viktig och angelägen.

Anf. 204 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Låt mig bara säga att vi är överens om detta. Sedan måste naturligtvis regimerna och länderna själva ta sitt huvudsakliga ansvar, för man har det ansvaret. De kan inte förvänta sig att FN eller att man multilateralt först skall gå in och tala om att de har fel när de påstår att det inte finns hiv-smittade och aidsjuka och att det är mycket oklokt av dem att försöka dölja detta. Var ärliga i stället! Det börjar infinna sig ett större mått av ärlighet. Det skall i anständighetens namn sägas.

Jag kan inte heller låta bli att påvisa, herr talman, att i morgon, den 1 december 1993, äger aidsdagen rum – World Aids Day. Det är Världshälsoorganisationen som står för den. Vi får hoppas och vi får arbeta för att större upplysning och kraftfullare resurser riktas mot denna vedervärdiga farsot.

Anf. 205 MARGARETA VIKLUND (kds):

Herr talman! Jag hade inte aidsdagen i åtanke när jag skrev den här frågan. Det var roligt att den kom så rätt i tiden.

Som jag sade förut tycker jag att den här frågan är oerhört stor. Den handlar i alla fall om barnen och deras situation. Skall vi kunna få någon bättre värld, någon bättre ordning på världens problem, måste vi satsa på barnen, vare sig de bor här hemma eller nere i Afrika. Det handlar om 9 miljoner barn år 2000. Det är en oerhört stor skara.

Jag vet att man i WHO-kretsar är oerhört ängslig för den här situationen och anser att det måste planeras för hur vi tillsammans skall kunna hjälpa de här barnen. Naturligtvis har de enskilda länderna ett stort ansvar, men det har också alla vi andra som känner till situationen.

Överläggningen var härmed avslutad.

33 § Svar på frågorna 1993/94:204 och 215 om bistånd till Makedonien

Anf. 206 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Lennart Rohdin har frågat mig om Sverige kan ge bistånd till republiken Makedonien för att medverka till att landet kan fortsätta vara ett element av stabilitet på Balkan.

Lennart Rohdin har vidare frågat utrikesministern vad Sverige gör bilateralt och multilateralt för att republiken Makedonien skall kompenseras för

effekterna av FN-sanktionerna mot Serbien–Montenegro. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Jag besvarar de två frågorna i ett sammanhang.

Den förra jugoslaviska republiken Makedoniens ekonomiska situation har allvarligt försämrats. Detta beror delvis på sanktionerna mot Serbien och Montenegro, men har också andra förklaringar, som landets delning. Även dessförinnan var dock ekonomin svag, och republiken utgjorde en av de fattigaste i f.d. Jugoslavien. För år 1993 beräknar IMF att BNP per capita kommer att uppgå till ca 800 dollar.

För att komma i åtnjutande av krediter från de internationella kreditinstitutioner krävs att åtminstone två huvudelement är avklarade – en reglering av de gamla ärvda skulderna till Världsbanken m.fl. internationella kreditinstitutioner och ett av Internationella valutafonden godkänt ekonomiskt reformprogram. Regeringen i Skopje har redan undertecknat en överenskommelse om ett ekonomiskt reformprogram med Internationella valutafonden. Frågan om de utestående skulderna återstår. Nederländerna har bildat en internationell stödgrupp för att kunna reglera de gamla skulderna till Världsbanken m.fl. – ett initiativ som Sverige välkomnar. Gruppen sammanträder denna vecka i Paris. Vi kommer självfallet att delta i detta möte. Inom Utrikesdepartementet diskuteras nu hur Sverige skall kunna bidra till stödgruppen.

På svensk sida anser vi det ytterst angeläget att sanktionerna efterlevs och att de drabbade länderna får fortsatt möjlighet att följa säkerhetsrådets resolutioner om sanktionerna mot Serbien.

Sverige välkomnar och stödjer Bretton-Wood-institutionernas arbete med att utforma ett ekonomiskt reformprogram för republiken. Om den makedonska ekonomin kunde stärkas skulle detta på ett positivt sätt bidra till stabiliteten på Balkan.

Jag vill här nämna att det sedan ett par veckor tillbaka finns ett svenskt honorärskonsulat i Skopje med uppgift att främja de bilaterala förbindelserna bl.a. beträffande handel.

Anf. 207 LENNART ROHDIN (fp):

Herr talman! Jag tackar för svaret på mina frågor. Egentligen var det bara svar på frågan till biståndsministern. Jag utgår emellertid från att man på Utrikesdepartementet även förstår min fråga till utrikesministern. Uteblivet svar på den frågan får väl tolkas som att regeringen inte har så mycket att redovisa.

Biståndsministerns svar målar upp samma bild av förhållandena i Makedonien som jag själv har gjort i mina frågor. Informationen som biståndsministern lämnar om skuldsaneringen gentemot Världsbanken och reformprogrammet som utarbetas av IMF var värdefull information, som jag tackar för. Samtidigt som jag själv besökte Skopje för ett par veckor sedan och talade med bl.a. utrikesministern och andra ministrar pågick fortfarande förhandlingarna med IMF, så det går framåt.

Jag tycker att det är positivt att biståndsministern i svaret välkomnar det initiativ som tydligen har tagits av Nederländerna för att de gamla skulderna till Världsbanken skall kunna regleras.

Det är naturligtvis bra att det diskuteras på Utrikesdepartementet hur Sverige skall kunna bidra till stödgruppen. Jag tycker nog att vi här skulle kunna få en klar viljeyttring från biståndsministern om att Sverige avser att medverka till det här skuldsaneringsprogrammet, som naturligtvis är en oerhört viktig förutsättning för att Makedonien skall kunna komma vidare med den ekonomiska verksamheten.

Men jag ställer mig som sagt fortfarande frågan vad Sverige gör i övrigt i internationella organ: ESK, där vi fram till i dag har innehaft ordförandeposten, och FN, där det finns en sanktionskommitté som är tillsatt för att se över möjligheterna att kompensera länder som drabbas av FN-sanktionerna. Om detta fanns ingenting i det svar som biståndsministern lämnade på min fråga till utrikesministern.

Anf. 208 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Först tycker jag att man i det sammanhanget bör säga att regeringen i Skopje under våren och sommaren ingalunda följde sanktionerna. Det tror jag är allom bekant, och det tror jag naturligtvis att även Lennart Rohdin är väl underkunnig om.

Landet blev faktiskt för en tid säte för en omfattande transithandel till Serbien och Montenegro. I egenskap av ESK-ordförande tog utrikesministern en rad initiativ till att få regeringen i Skopje att följa FN:s sanktioner. Det var också andra länder och organisationer som tog sådana initiativ. Det ledde till resultat. I september i år ändrade regeringen i Skopje politik och följer numera sanktionerna. Det har bl.a. bidragit till att sanktionerna börjar bita på allvar i den federala republiken Jugoslavien, alltså i Serbien och Montenegro.

Det är naturligtvis oerhört angeläget att Makedonien kan fortsätta att upprätthålla sanktionerna. Skulle Makedonien börja svikta här finns det risk för att andra länder runt om gör sammaledes.

Låt mig sedan säga att Sverige m.fl. länder försöker få till stånd en konferens inom ESK:s sanktionsgrupp. Dit skulle man inbjuda representanter för de internationella finansieringsinstituten i syfte att just prioritera projekt som är avsedda att mildra effekterna på Serbiens grannländer av sanktionerna. Vi är alltså inte utrikespolitiskt passiva i det avseendet.

Anf. 209 LENNART ROHDIN (fp):

Herr talman! Vid mina samtal i Skopje för ett par veckor sedan beskrev ansvariga ministrar själva de problem som har förevarit när det gäller att upprätthålla sanktionerna.

Jag tycker att det är märkligt hur biståndsministern lägger tonvikten i den här diskussionen. Som jag redovisat i min fråga har ju Makedonien varit exemplariskt jämfört med andra delar av det forna Jugoslavien när det gäller både att uppnå sin självständighet och att skapa garantier och möjligheter för de nationella minoriteterna att leva under respekt för de rättigheter som de kan kräva. Trots detta har Makedonien, till skillnad från alla andra länder, drabbats av att Grekland utövade utpressning mot EG så att man inte erkände republiken Makedonien. Här traskade Sverige patrull och efter till dess att det internationella samfundet hade ändrat sig.

Detta har drabbat Makedonien mycket hårt. Det har isolerat Makedonien från utrikeshandel. Det har gjort att de inte har kommit i kontakt med de internationella hjälporganen tidigare. Vi har i själva verket medverkat till den försämrade situation som Makedonien har råkat ut för.

Anf. 210 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag är inte säker på att jag vill hålla med om den beskrivningen riktigt. Frågan om kompensation har kört fast i FN. På ESK-mötet i Rom försökte Sverige, som jag nämnde, få till stånd en konferens inom ESK:s sanktionsgrupp för att hjälpa till med kompensationen för det som Makedonien drabbas av på grund av att man ställer upp på sanktionerna.

Jag skall också svara på den fråga som Lennart Rohdin ställde i sitt första anförande. Det är min avsikt att vara med och stötta på ett positivt sätt när vi vet litet mer efter det möte som hålls i veckan i Paris.

Anf. 211 LENNART ROHDIN (fp):

Herr talman! Som biståndsministern mycket väl vet fördröjdes samtalen med IMF och Världsbanken av det faktum att Makedonien inte erkändes, vare sig av andra länder eller av Sverige. Vi följde EG:s förhållningspolitik i den frågan. Detta har försenat arbetet när det gäller en rekonstruktion av Makedoniens ekonomi.

ESK, där vi själva har varit ordförande, har i dag ännu inte släppt in Makedonien som fullvärdig medlem, trots att det säkerligen ytterligare skulle ha bidragit till att stabilisera situationen i denna del av Balkan. Där står ju egentligen Makedonien självt för det enda stabiliserande elementet i den konflikt som råder. Som vi har sett de senaste veckorna är det ju inte en ofarlig situation som Makedonien befinner sig i.

När det gäller nationella minoriteter har man, både historiskt och i dag, mycket explosivt stoff som kan explodera om den ekonomiska situationen urartar fullständigt. Då kan det bli väl så jobbigt för Sverige när det gäller våra FN-styrkor och vår framtida flyktingpolitik gentemot det forna Jugoslavien.

Överläggningen var härmed avslutad.

34 § Svar på fråga 1993/94:164 om arbetslösheten bland byggnadsarbetare i Värmland

Anf. 212 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Lisbeth Staaf-Igelström har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta för att minska arbetslösheten bland byggnadsarbetarna i Värmland. Hon påpekar att byggarbetslösheten i dag är 25 % och att den beräknas öka under vintern.

Vad vi upplever nu är till stor del en effekt av inflationspolitikens och spekulationsbyggandets tid. Denna sorglösa och ansvarslösa tid har också lämnat förfärande spår i form av finanskrisen som till sin huvuddel har sina röt-

ter i bygg- och fastighetsbranschen. Många arbetare lockades då över från exportindustrin till byggbranschen och arbetskåren blev för stor.

Nu befinner vi oss emellertid i en situation där hela branschen skakas. Byggarbetslösheten i oktober låg på 24,5 % i hela riket och i flera län var siffrorna högre än i Värmland. Värst var situationen i Jämtlands län där den översteg 38 %. Prognoserna framöver tyder, som Lisbeth Staaf-Igelström påpekar, på ytterligare ökningar av arbetslösheten under vintern. En mycket stor del av de arbetslösa är unga människor. Vi riskerar att bristen på yrkesarbetare kan bli en inflationsdrivande flaskhals när byggandet om någon tid tar fart igen.

Det är alltså angeläget att vi minskar byggarbetskåren i förhållande till rekordåren och försöker motivera arbetare att söka sig till andra branscher. Men det är också angeläget att åtgärder görs för att skydda branschen från en alltför kraftig åderlåtning.

En viktig insats i denna strävan var det ROT-program som presenterades i våras. I detta program ingick ett stöd till kommunala ROT-insatser. Över 40 miljoner kronor av dessa kom Värmland till del. Dessutom har beslut tagits vid ett flertal tillfällen under senare år med inriktning på att stödja byggverksamheten. Jag tänker på satsningar på kulturminnesvård, icke-statliga kulturlokaler, samlingslokaler, tidigareläggning av affärsverksinvesteringar samt ca 3 miljarder kronor till statliga bygginvesteringar. Till dessa insatser kommer återkommande extra insatser på investeringar i infrastruktur som också är av stor betydelse för byggbranschen.

Ett beredningsarbete pågår nu inom regeringskansliet med anledning av en framställning från AMS styrelse om ROT-insatser.

Anf. 213 LISBETH STAAF-IGELSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret. Jag är inte helt nöjd med det.

Jag känner till att Värmland inte har den högsta arbetslösheten bland byggjobbarna. Jag vill påpeka att det är svårt för alla som är arbetslösa. Det hjälper inte Värmlands byggnadsarbetare att det är högre arbetslöshet i andra län.

Jag kan också vara överens med arbetsmarknadsministern om att byggsektorn måste minskas. Men det måste ske när arbetsmarknaden blir bättre. Det måste ske under socialt acceptabla former. Jag anser att vi i dag skall sysselsätta de lediga byggresurser som vi har. Det innebär en samhällsekonomisk fördel.

Byggnads avdelning 29 i Värmland betalar ut över 700 000 kr per dag till sina arbetslösa. Från den 1 januari i år fram till den 26 november har man betalat ut över 171 miljoner kronor.

Vi har nu gjort en kartläggning i Värmland av olika byggprojekt. I den här kartläggningen har vi kommit fram till att det finns ett stort behov, bl.a. när det gäller upprustning av kommunala byggnader, skolor m.m. Det finns också ett behov av upprustning av bostäder. Det finns alltså ett behov av ett ROT-program.

De 40 miljoner som arbetsmarknadsministern talar om i sitt svar är redan inteknade för Värmlands del.

Prot. 1993/94:33
30 november 1993

Svar på frågor

Vi har också andra projekt på gång, bl.a. en ny länsflygplats och ett nytt länsmuseum.

Jag vill fråga arbetsmarknadsministern om han är beredd att satsa på ett ROT-program. Kan jag tolka den sista meningen som står i svaret som att AMS framställan kommer att behandlas positivt? Är arbetsmarknadsministern beredd att positivt behandla frågan om pengar till länsflygplats och museum i Värmland?

Anf. 214 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Det pågår även en diskussion om de här frågorna i riksdagen i dessa dagar. Den bör också avvaktas. Jag kan naturligtvis inte hålla på med budgetprövningsarbete i talarstolen.

Jag kommer såvitt jag förstår att informeras om den värmländska flygplatsen av landshövdingen m.fl. på måndag när jag befinner mig i Kristinehamn. Jag känner också till museet.

Det börjar nu kännas som om ett större antal företag börjar återfå sin investeringslusta. Det är mycket av det vi behöver. Detta är naturligtvis också en fråga som vi får diskutera i budgetarbetet för 1994/95.

Anf. 215 LISBETH STAAF-IGELSTRÖM (s):

Herr talman! Jag känner också till att arbetsmarknadsministern kommer att träffa företrädare för Värmland för att diskutera de aktuella projekten. Men jag vill återigen betona att jag hoppas att bemötandet då blir positivt. Det är nämligen mycket viktigt för just länets byggarbetskraft att få i gång sådana här projekt. Som jag tidigare sade kommer arbetslösheten i vinter att bli över 40 %. Det finns risk att ung och välutbildad arbetskraft kommer att lämna byggbranschen, vilket senare kommer att innebära stora flaskhalsproblem, precis som arbetsmarknadsministern påpekat i sitt svar. Jag hoppas alltså på en positiv behandling av dessa frågor.

Överläggningen var härmed avslutad.

35 § Svar på fråga 1993/94:208 om stödområdesplacering av Vetlanda kommun

Anf. 216 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Catarina Rönnung har frågat mig om jag är beredd att ompröva beslutet att inte inplacera Vetlanda kommun i tillfälligt stödområde.

Regeringen har under de senaste åren vid några tillfällen fattat beslut om att inplacera ett antal kommuner i tillfälligt stödområde. Dessa beslut har föregåtts av en noggrann genomgång av situationen i utsatta kommuner och regioner. Sådana analyser görs fortlöpande inom regeringskansliet. Jag kan inte i dag kommentera behovet av att inplacera viss kommun i tillfälligt stödområde.

Anf. 217 CATARINA RÖNNUNG (s):

Herr talman! Tack för svaret! Det var inte många veckor sedan som arbetsmarknadsministern och jag möttes i en frågeduell angående etablerings-

stöd till Marknads- & Media Akademien. Att få starthjälp till denna skulle vara ett led i att utveckla ett mer differentierat näringsliv i Vetlanda kommun. Jag är fortfarande hoppfull i detta ärende.

Situationen i Vetlanda kommun har förvärrats sedan dess genom att två företag ytterligare gått i konkurs. Det ena företaget, AB Boro-Hus, hade vid konkurstillfället 94 personer anställda. Det föreligger redan i dag en ansökan på departementet från kommunen och länsstyrelsen om att Vetlanda kommun skall inplaceras i tillfälligt stödområde, i första hand under två år.

Med anledning av det förvärrade läget har kommunen avgivit en förnyad ansökan, med det viktiga tillägget att man vill ha ärendet fortast möjligt behandlat.

Jag och de övriga kommuninvånarna har därför redan i dag förväntat oss en förhoppningsfull signal, en signal som antyder att statsrådet ser lika allvarligt på situationen som vi gör och att statsrådet är beredd att agera och inte bara hänvisa till någon allmän praxis för behandling av stödområdesfrågor över huvud taget.

Trähusbranschen i Sverige hotar att förblöda. Vetlanda som varande centrum för denna bransch har drabbats hårt. Kommunen fick förra året känna på en befolkningsminskning med 232 personer. De senaste arbetslöshetssiffrorna är alarmerande. 1 150 personer är öppet arbetslösa, 870 personer finns i arbetsmarknadsåtgärder. Arbetslösheten är 12,1 % och ligger långt över genomsnittet. Arbetsmarknadsläget har ytterligare försämrats i trähusbranschen.

Vid årsskiftet 1991/92 arbetade 1 230 personer i denna. Med det dystra läget för dagen återstår, enligt beräkningar vid årsskiftet 1993/94, drygt 200 personer. Dessa siffror talar sitt eget tydliga språk. Vetlanda kommun är i behov av snabb och akut hjälp.

Kommer statsrådet att agera inom kort för att avhjälpa den situation som Vetlanda kommun befinner sig i?

Anf. 218 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Jag kan för dagen inte säga mer än vad jag redan sagt. Inom regeringskansliet pågår det för närvarande en total genomlysning av landets alla kommuner, såsom en förberedelse för ett nytt regionalpolitiskt beslut i denna riksdag. En proposition om det kommer att läggas på riksdagens bord i februari.

Därjämte kan en bedömning göras redan nu om det är lämpligt att aktualisera någon speciell kommun för ett inplacering i tillfälligt stödområde. Men det sker för närvarande en genomlysning av alla kommuner.

Anf. 219 CATARINA RÖNNUNG (s):

Herr talman! Jag hoppas att en sådan genomlysning inte dröjer alltför länge, eftersom Vetlanda kommun är i behov av en snabb och akut hjälp. En arbetslöshet på 12,1 % är ytterligt alarmerande. Hela näringslivsstrukturen i Vetlanda kommun håller på att utplånas genom trähusbranschens oerhört snabba tillbakagång.

Prot. 1993/94:33
30 november 1993

Svar på frågor

Ett snabbt och beslutsamt agerande från arbetsmarknadsministrarnas sida är därför, som jag ser det, en absolut nödvändighet.

Överläggningen var härmed avslutad.

36 § Svar på fråga 1993/94:212 om servicen i glesbygden

Anf. 220 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Hans Stenberg har frågat mig om jag anser att avregleringen av posten, flyget och elmarknaden får positiva effekter för servicen i glesbygden.

Hans Stenberg hänför sin fråga till en frågestund här i kammaren den 16 november då jag konstaterade att "avregleringsfrågorna är viktiga i ett regionalpolitiskt perspektiv":

Avregleringen syftar till att genom ökad konkurrens få till stånd ökad produktivitet. För att uppnå detta krävs det att flera företag är intresserade av att verka på den aktuella lokala marknaden. För glesbygdsregioner med ett litet befolkningsunderlag är marknaden sällan tillräckligt stor för att konkurrens skall uppstå. Dessa regioner riskerar därför att inte få del av de direkta produktivetsökningarna.

Trots detta kan avregleringarna ha indirekta positiva effekter i glesbygden. Dessa uppstår till följd av att det gamla monopolföretaget genom hårdare konkurrens i tätbefolkade regioner kan tvingas till organisationsförändringar som i praktiken innebär förbättrad service i glesbygd.

Låt mig upprepa också annat jag vid det tidigare frågetillfället sade om avregleringsarbetet, nämligen att det skall genomföras så att viktiga samhällsintressen beaktas. Ett viktigt sådant är att bevara eller skapa förutsättningar för utveckling i alla regioner. Detta gäller inte minst våra glesbefolkade områden.

Anf. 221 HANS STENBERG (s):

Herr talman! Jag börjar med att tacka för svaret på frågan, även om jag inte blev värst mycket klokare vad gäller vad arbetsmarknadsministern menar.

Det är många som i dag är oroliga över vilka konsekvenser avregleringar, bolagiseringar och utförsäljningar av våra naturtillgångar kommer att få för samhällsservicen utanför de stora tätorterna.

Vad händer när flyget, posten, elmarknaden och telekommunikationen avregleras? Om de här verksamheterna fortsättningsvis skall bära sina egna kostnader på varje ort, utan att man ser till den totala samhällsnyttan, riskerar vi att få enorma skillnader i serviceutbud i olika delar av landet.

Generellt sett får avregleringar nästan alltid negativa konsekvenser i glesbygden, t.ex. i Norrlands inland. Befolkningsunderlaget är ofta alldeles för litet för att man, sett ut ur en rent företagsekonomisk synvinkel, skall kunna göra investeringar i infrastruktur lönsamma. Det hindrar naturligtvis inte att samma slags investeringar sett ur ett samhällsekonomiskt perspektiv många gånger kan vara väldigt lönsamma.

Likadant är det exempelvis med upprätthållandet av postservice på mindre orter och i glesbygd. Det är ju rent företagsekonomiskt ingen lönsam affär.

Det är inte bara vi socialdemokrater som är djupt oroadе över vilka effekter avregleringarna kommer att få. Flera av arbetsmarknadsministerns partivänner har också uttryckt sin oro över t.ex. bolagiseringen av Posten och talet om en framtida privatisering. Jag vill därför fråga arbetsmarknadsministern: På vilket vis kommer den här förändringen att innebära positiva effekter för glesbygden? Hur kommer exempelvis postservicen i glesbyggen att förbättras i framtiden genom att Posten bolagiseras?

Anf. 222 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Oavsett om Posten är ett bolag eller ett statligt verk har man i princip samma skyldighet att försöka vara effektiv.

I förslaget till postlag, som riksdagen har att behandla, står det skrivet att postservicen skall vara rikstäckande och innebära att alla människor, oavsett adressort, kan nås av brev och paket. Det står också att kassaservicen skall vara rikstäckande och att Poststyrelsen skall bevaka att post- och kassaservicen motsvarar samhällets behov.

Det finns också en avregleringsdelegation, som har att speciellt redovisa de regionalpolitiska delarna av detta skeende, enligt direktiv från regering och riksdag.

När det gäller televerksamheten har nya Telia ålagts att stå för både data- och telefaxservice över hela vårt land. Dessutom går den tekniska utvecklingen väldigt snabbt på det området, och det kommer fram nya metoder som innebär förbättringar för de glesbefolkade delarna.

Det finns också bl.a. rätt många västerbottningar som tycker att det är ganska bra att flygpriset har sjunkit med så där 50 %. Men man måste ändå ha en viss aktsamhet och vidta en del åtgärder för vissa utsatta orter. Det är då viktigt att det goda inte slår ut någonting, utan att det finns litet resurser så att vi kan klara av att hjälpa speciellt utsatta delar.

Anf. 223 HANS STENBERG (s):

Herr talman! Det är just den framförhållningen med resurserna från samhällets sida som vi saknar.

När det t.ex. gäller Posten har ansvaret ensidigt lagts på en aktör på marknaden, och samtidigt konkurrensutsätter man verksamheten. Man behöver inte vara speciellt pessimistisk för att kunna tänka sig att Postens ekonomi i framtiden kommer att kunna bli pressad, att Posten kommer att pressas av den konkurrens man är utsatt för. Det blir ju då inte heller en konkurrens på lika villkor. I ett sådant läge är det mycket lätt att tänka sig en situation då Posten inte längre anser sig ha ekonomiska möjligheter att upprätthålla enhetstaxan och inte heller anser sig kunna ta något regionalpolitiskt ansvar.

Anser inte arbetsmarknadsministern att det är regeringens och riksdagens skyldighet att lägga fast spelregler som kan gälla även i oförutsedda situationer i framtiden?

Anf. 224 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Jag har sagt att det här noga måste följas. Jag har sagt att Näringsdepartementet, nu när man där jobbar med elmarknadens avreglering, noga måste analysera eventuella regionalpolitiska bekymmer som kan uppstå.

Posten, som Hans Stenberg tog upp som ett speciellt fall, har ett mycket mycket stort försteg framför alla andra, eftersom man har en rikstäckande organisation och alltså kan förmedla över hela landet. Posten har ju också en stabil ekonomisk situation, och jag är därför för min del inte bekymrad. Men självfallet måste man vara uppmärksam på om Posten börjar göra saker och ting som inte är bra för mer glesbefolkade delar.

Nu läggs postverksamheten oftast in i t.ex. befintlig lanthandel. Man stärker på det sättet lanthandeln, och servicen bibehålls nära människorna.

Anf. 225 HANS STENBERG (s):

Herr talman! Jag är inte riktigt lika optimistisk som arbetsmarknadsministern när det gäller Posten. I en avlägsen framtid ser jag att det kan bli bekymmer, och då blir det väldigt svårt att ta tillbaka de utfästelser som har gjorts mot de privata företagarna. Man kan inte gärna lägga på ett monopol sedan man har släppt in andra aktörer på marknaden.

Jag skulle vilja ta upp elmarknaden, som arbetsmarknadsministern själv tog upp. Det rimliga vore enligt min uppfattning att se över konsekvenserna först, innan man beslutar om en avreglering. Därför har vi också här i riksdagen föreslagit att man borde tillsätta en parlamentarisk utredning för att utreda konsekvenserna av en avreglering innan man genomför en sådan. Vi ser en stor risk i det här för glesbygdens del. Kostnaderna kommer nämligen att öka kraftigt för små konsumenter i glesbygd.

Anf. 226 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Elmarknaden är ju avreglerad i det socialdemokratiskt styrda Norge, och i stort sett har det där inneburit en prispress. Regeringen tar inte slutlig ställning till avregleringen förrän ett förslag har framarbetats, ett förslag kring vilket det måste råda enighet. Jag för min del vill också känna att de mer glesbefolkade delarna i landet beaktas på rätt sätt i ett sådant förslag.

Anf. 227 HANS STENBERG (s):

Herr talman! Erfarenheterna i Norge är inte enbart goda.

Jag var så sent som i förrgår i kontakt med en liten elproducent, som nu ser sina möjligheter att fortsätta att bedriva verksamheten i liten skala och att i framtiden kunna göra investeringar som i stort sett obefintliga. Det här innebär att verksamhet i glesbygd slås undan till förmån för de stora producenterna.

Den andra risken med det hela är att man genom den här avregleringen får en så pass varierad prisbild och en sådan instabilitet i prisbilden att det kommer att drabba våra elintensiva industrier. Vi vet allihop att de finns i

de glesbefolkade delarna av landet. De finns i Norrlands inland och i andra glesbefolkade delar av landet.

Prot. 1993/94:33
30 november 1993

Överläggningen var härmed avslutad.

Svar på frågor

37 § Svar på fråga 1993/94:218 om stödet till kommuner som tidigare lägger underhållsarbeten

Anf. 228 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Lars Björkman har frågat mig vad jag har tänkt vidta för åtgärder för att förhindra missbruk vid användandet av beredskapsarbeten. Lars Björkman hänvisar till uppgifter som förekommer om att enskilda kommuner vid entreprenadupphandling av byggobjekt bryter ur en delentreprenad för att låta utföra denna med stöd av arbetsmarknadsersättning. Anbudsgivare/arbetsgivare har då tvingats permittera anställd personal, som sedan fått utföra arbetet som bidragsberättigat objekt.

Beredskapsarbeten skall avse arbeten som ökar antalet anställda utöver vad som ryms inom anordnarens ordinarie budget. Det innebär att anordnaren inte själv helt kan finansiera arbetet vid det aktuella tillfället. Samtidigt kan det vara angeläget att just då skapa arbetstillfällen för arbetslösa.

Detta skall naturligtvis inte tillämpas så att entreprenören måste säga upp personal för att sedan utföra samma arbete med beredskapsarbetare. Det skulle bara innebära att en arbetslös tränger ut en redan anställd. Det blir då endast ett nollsummespel. Detta är inte syftet med de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. De skall inte konkurrera ut reguljära arbeten.

Frågan om undanträngningseffekter är utomordentligt viktig, särskilt nu när vi ser en vändning i ekonomin. Jag vill här peka på de uppföljningar som har gjorts av ungdomspraktiken och arbetslivsutvecklingen. Dessa uppföljningar visar att undanträngning sker i endast ringa omfattning.

Jag följer problemen med undanträngningseffekterna kontinuerligt. Jag är synnerligen angelägen om att åtgärderna får avsedd effekt, dvs. att skapa nya öppningar för de arbetslösa utan att störa den reguljära arbetsmarknaden.

Slutligen vill jag säga att det är viktigt att man håller på de spelregler som man kommit överens om. Konstlade upphandlingsformer, som den Lars Björkman tagit upp, väcker inte respekt.

Anf. 229 LARS BJÖRKMAN (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för det här svaret. Jag tolkar svaret som att min fråga ändå är berättigad, eftersom de här problemen uppenbarligen är kända sedan tidigare.

Jag är inte ute efter att på något sätt brännmärka kommuner eller plocka fram enskilda objekt för att tala om att det här missbruket förekommer här och där, utan jag är egentligen intresserad av principerna, och dem har arbetsmarknadsministern delvis uttalat sig om.

Vad som gäller i det fall som jag har refererat till är alltså att en totalentreprenad bröts sönder i ett antal delentreprenader, och några av de entrepre-

nörer som ingick i totalentreprenaden fick då finna sig i att anbudet bröts ned. En av de anställda som tvingades permitteras fick som en del i arbetsmarknadspolitiska åtgärder arbetet i stället för att han i regelrätt entreprenad skulle ha fått utföra arbetet åt sin ordinarie arbetsgivare.

Det här är naturligtvis beklagligt men inte särskilt ovanligt, enligt uppgifter som jag har fått från hantverksföreningar. Det förekommer här och var i våra kommuner.

Detta är speciellt känsligt för småföretagen under vinterperioden. Vi vet att den är mörk inte bara utomhus utan också i den bemärkelsen att antalet arbeten med underhållsobjekt är begränsat. Därför blir dessa arbetsuppgifter oerhört viktiga för företagarna för att de skall kunna överleva med den ringa arbetstillgång som finns.

Nu svarar arbetsmarknadsministern här att man har ögonen på missbruket. Jag kan se i svaret att han konstaterar att det har förekommit missbruk. Min fråga blir då: Vilka åtgärder kommer regeringen att vidta för att stävja missbruket, komma åt dem som missbrukar systemet och samtidigt se till att det inte upprepas?

Anf. 230 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Som Lars Björkman vet kan jag inte diskutera enskilda fall. Jag känner heller inte till detta fall. Men rent principiellt är det inte korrekt om man vid ett bygge bryter ut en del. Det kan knappast kallas tidigareläggning att man gör just den delen till ett beredskapsarbete.

Det jag generellt kan göra är att jag vid mina regelbundna träffar med AMS-ledningen eller ibland med AMS-ledningen och länsarbetsnämndsdirektörer ihop – där vi brukar ta upp och diskutera saker som jag upplever inte fungerar riktigt bra och som jag får frågor om – kan ta upp detta för att på det sättet praktiskt rätta till saker och ting. Oftast är det en enskild handläggares sätt att arbeta som gör att ett aktuellt fall uppstår.

Anf. 231 LARS BJÖRKMAN (m):

Herr talman! Jag är tacksam för den uppmärksamhet som arbetsmarknadsministern visar dessa frågor. Trots det vet jag att man i åtskilliga kommunkanslier funderar över möjligheten att förbilliga sina driftskostnader genom att sätta in arbetskraft med stöd av arbetsmarknadsåtgärder.

Jag känner också till exempel på att man i mycket akuta fall har hänvisat till att man fått vattenskador och andra typer av skador på fastigheter och frågat: Kan vi få stöd från Arbetsmarknadsverket för att sätta in arbetskraft i den här typen av åtgärder?

Av svaret framgår att detta är en form av missbruk och att statsrådet följer det med uppmärksamhet. Trots det sker missbruk. Det leder till att det redan relativt begränsade utbudet för småföretagen glesas ut ytterligare. Det är därför av yttersta vikt att ta itu med problemen och inte bara konstatera att missbruk förekommer. Man måste statuera exempel och tala om att det är ett missbruk.

Vi måste på något sätt komma till rätta med detta. Kommunerna borde

inte bara få betala tillbaka de stödpengar de fått, utan man måste också konstatera att förfarandet är otillåtet och vidta åtgärder.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1993/94:33
30 november 1993

Svar på frågor

38 § Svar på fråga 1993/94:174 om rätten att utfärda magisterexamen

Anf. 232 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Marianne Jönsson har frågat mig vilka åtgärder som vidtas för att utvärdering för magisterexamen skall komma till stånd för alla universitet och högskolor.

Den nya examensordning som riksdag och regering beslutat om gäller från den 1 juli 1993. Vilka examina som får finnas och vilka universitet och högskolor som för närvarande har rätt att utfärda dessa examina framgår av högskoleförordningen. Universiteten, Karolinska institutet i Stockholm, Kungliga tekniska högskolan, Chalmers tekniska högskola samt Högskolan i Luleå har generella magisterrättigheter.

Vissa högskolor har, efter prövning, givits rätten att utfärda magisterexamen i vissa ämnen, nämligen högskolorna i Karlstad, Växjö och Örebro, Mithögskolan samt Högskolan för lärarutbildning i Stockholm.

Jag vill med anledning av fru Jönssons fråga redogöra för hur prövning för nya examensrätter går till.

Universitet och högskolor skall ansöka hos Utbildningsdepartementet om rätten att utfärda examen. Regeringen överlämnar ansökningen till Kanslersämbetet för prövning. Kanslern gör en helhetsbedömning av universitetets eller högskolans möjligheter att upprätthålla kvaliteten i den aktuella utbildningen. Regeringen fattar beslut om examensrätt efter Kanslersämbetets rekommendation och lägger utomordentlig vikt vid denna. Gången är densamma för statliga och enskilda utbildningsanordnare.

Ansökningar från högskolorna i Gävle-Sandviken, Halmstad, Jönköping, Kalmar och Skövde om rätt att utfärda magisterexamen är för närvarande föremål för Kanslersämbetets prövning. Jag har erfarit att Kanslern inom kort skall lämna sina rekommendationer till regeringen.

Svaret på fru Jönssons konkreta fråga är således att det inte ankommer på regeringen att ta initiativ för att en prövning om examensrätt skall komma till stånd, utan på den som önskar examensrätten.

Anf. 233 MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! Tack för svaret, utbildningsministern.

Rätten att utfärda magisterexamen är en mycket viktig fråga inom högskolevärlden. Det är därför jag har ställt frågan. Jag är själv verksam i en högskolestyrelse, och just denna fråga är mycket angelägen för oss.

Vi fick genom svaret nu en upplysning om hur det går till att få nya examensrätter. Utbildningsministern säger att det inte ankommer på regeringen att ta initiativ, utan det är den enskilda högskolan som skall ansöka.

När riksdagen i våras beslutade om en ny högskolelag hade vi i utskottet tidigare diskuterat frågan. Prövningsarbetet skulle ske i rask takt, som vi ut-

tryckte det. Det sades särskilt att det var viktigt för att de mindre och medelstora högskolorna inte skulle förlora i konkurrenskraft i förhållande till de större universiteten och högskolorna.

Jag vill ställa en fråga till utbildningsministern: Hur skall regeringen – som inte sägs ha initiativet i den här frågan – kunna åstadkomma det som riksdagen uttryckligen uttalat, dvs. att provningen skall gå i rask takt för att uppmuntra och skynda på högskolorna?

Anf. 234 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Jag håller med fru Jönsson om att provningen skall gå så fort det bara är möjligt. Det finns för min del egentligen bara en enda motvägande restriktion, nämligen att det inte skall gå fortare än att arbetet sköts väl. Det är numera genom examensrätten som staten legitimerar högskolor. Man skall ha rätt att fullt ut lita på den bedömning som staten så småningom gör genom Kanslersämbetet och regeringen.

Herr talman! Som ett litet bevis på att regeringen har varit angelägen om att skynda på så fort det har varit möjligt kan nämnas att regeringen faktiskt lät några av de medelstora högskolorna som tidigare erbjöd utbildning på 80-poängsnivå utvärderas innan riksdagen fattade sitt slutgiltiga beslut för att de inte i onödan skulle förlora en examensrätt som de i någon mening kunde anses ha.

Jag gör vad jag kan för att nu få fram de nya ansökningarna till beslut så fort som möjligt. Jag kan lova fru Jönsson att regeringen inte kommer att ligga på dessa ärenden när väl Kanslern har avlämnat dem till oss. Som jag sade i mitt svar väntar jag ett svar från Kanslern mycket snart.

Anf. 235 MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! Det låter bra, och det inger mig lugn. Jag vill när vi diskuterar dessa frågor ställa ytterligare en fråga till utbildningsministern. Vad gäller för de högskolor och universitet som fått generell magisterrättighet? I svaret uppräknas en rad sådana högskolor och universitet.

När denna fråga behandlades i våras sade riksdagen att även dessa skulle kunna omfattas av utvärderingssekretariatets provning. Deras rätt att meddela examen skall kunna bli föremål för provning om en sådan utvärdering ger skäl till det.

Anf. 236 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Det är precis som fru Jönsson säger. Om en högskola som har generell rätt att utfärda magisterexamen – eller för den delen en mindre högskola som har fått en speciell rätt – vid de kontinuerliga utvärderingar som universitetskanslern är skyldig att utföra befinnes icke hålla måttet, kan en examensrätt tas ifrån denna högskola som ett uttryck för att staten inte längre är nöjd med den kvalitativa nivå som högskolan uppvisar. I detta hänseende är de små och stora högskolorna alldeles jämställda, dvs. examensrätten provas kontinuerligt vid den utvärdering som Kanslern har uppdraget att göra.

Herr talman! Min förhoppning är att vi aldrig någonsin i det svenska uni-

versitetsväsendet skall hamna i en situation där vi tvingas ta examensrätt från en högskola. Det skulle i så fall kännas som ett kvalitativt misslyckande.

Prot. 1993/94:33
30 november 1993

Svar på frågor

Anf. 237 MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! Det är riktigt. Vi hoppas att det inte skall hända i Sverige.

Utbildningsministern säger att staten legitimerar högskolorna. Vi förde också en diskussion om knytningen av forskningsresurser till detta med magisterbehörighet. Min fråga till utbildningsministern är: Är detta någonting vi kan återkomma till när det blir mer allmänt med legitimering på grund av magisterexamensrättighet, så att vi kan diskutera tilldelning av forskningsresurser i anslutning därtill?

Anf. 238 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Det finns ett av riksdagen fastställt program för hur de mindre och medelstora högskolorna skall komma i åtnjutande av forskningsresurser. Det handlar om nätverk tillsammans med större universitet och samarbete med på orten befintlig industri. Därutöver har riksdagen förstärkt anslagen för s.k. forskningsstödjande åtgärder.

Jag finner det naturligt att högskolor som uppvisar stora framgångar, bl.a. i form av magisterbehörighet, har särskilt goda möjligheter att ingå i den typ av nätverk som även berättigar till extra forskningsresurser.

Anf. 239 MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! Jag ber då att få tacka för svaret. Jag är nöjd med det.

Överläggningen var härmed avslutad.

39 § Svar på fråga 1993/94:178 om vårdhögskolorna i Vänersborg och Uddevalla

Anf. 240 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Marianne Andersson har frågat mig om det är möjligt att ändra reglerna så att vårdhögskolorna i Vänersborg och Uddevalla kan beredas bättre möjligheter att samarbeta.

Vårdhögskolorna vid dessa två orter har inlett ett samarbete med anledning av det reformarbete som regeringen initierat inom den högre utbildningen och forskningen. De ökade kvalitativa kraven har av dessa vårdhögskolor uppfattats positivt och är drivkraften bakom samarbetet.

Inom ramen för den nuvarande lagstiftningen (kommunallagen) kan visserligen vårdhögskolor samverka t.ex. inom ramen för ett kommunalförbund. Denna lösning har dock bedömts som otillfredsställande av de två berörda landstingen. De vill i stället att de två vårdhögskolorna går samman under en gemensam professionell styrelse, men med avtalsreglerade garantier om verksamhet på båda orterna. Denna modell för samverkan i direkt landstingsregi torde dock inte vara möjlig i dagsläget.

Jag har speciellt uppmärksammat detta problem i det beredningsarbete

93

som inleddes på Utbildningsdepartementet med anledning av Anita Bråkenhielms utredning Vårdhögskolor – kvalitet, utveckling, huvudmannaskap.

Jag har för avsikt att speciellt undersöka förutsättningarna för att kunna inrätta professionella styrelser vid vårdhögskolorna i likhet med vad som gäller vid de statliga lärosätena. För närvarande kan jag dock inte bedöma huruvida detta föranleder förändringar i lagstiftningen eller om andra åtgärder behövs vidtas.

Regeringen kommer dock att redovisa resultatet av detta arbete i den proposition om bl.a. vårdhögskolor som kommer att läggas på riksdagens bord i mars 1994.

Anf. 241 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag vill tacka utbildningsministern för svaret. Precis som utbildningsministern säger är det viktigt med professionella högskolestyrelser även för de landstingskommunala högskolorna. Det ställs också ökade krav på kvalitativ utveckling.

Sedan länge har det funnits tankar på samverkan mellan vårdhögskolorna i Vänersborg och Uddevalla. Man gjorde en utredning, lade fram förslag och kom överens om ett samgående, som bl.a. innebär ett gemensamt högskoleråd under första halvåret 1994. Syftet är att upprätta en gemensam professionell högskolestyrelse från den 1 juli 1994.

Fyrstadsområdet utgör ett naturligt samarbetsområde. Ett allt intensivare samarbete växer fram underifrån i Västsverige. Oavsett hur det går med den västsvenska regionen är det oerhört väsentligt att det här samarbetet finns. Det kan inte vara rimligt att administrativa hinder sätter käppar i hjulen för en effektiv utveckling som växer fram naturligt – även om landstingsgränsen skulle gå mitt i högskolan.

Jag har självfallet respekt för det beredningsarbete som pågår. Jag vill ändå ställa en fråga till utbildningsministern. Ministern måste väl ändå ha en mening om värdet av samarbetet. Jag vill gärna höra den. Dessutom undrar jag om inte utbildningsministern anser att det är viktigt att högskolorna verkligen skall få en professionell styrelse.

Anf. 242 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! När det gäller den allmänna frågan vill jag säga att den utredning som Anita Bråkenhielm för något år sedan var ansvarig för tillsammans med mycket annat har lett till ett mycket konstruktivt utvecklingsarbete inom vårdhögskolorna. Det är ofta så att det inte bara är riksdagsbeslut som spelar en roll. Själva förberedelseprocessen spelar roll, eftersom den entusiasmerar människor att pröva sin verksamhet och att finna nya vägar till framgång.

Inte minst konstruktivt är att de små högskolorna som har bekymmer med att upprätthålla tillräcklig bredd och kvalitet har börjat se sig om efter samarbetsvillkor. Jag ser utomordentligt positivt på att denna typ av utveckling nu har börjat inom vårdhögskolorna.

Jag delar Marianne Anderssons uppfattning om betydelsen av professionella styrelser. Inom de vanliga högskolorna – om jag får kalla den statliga delen av högskoleväsendet så – är detta sedan länge en självklarhet. Jag

tycker att det är riktigt att även de landstingskommunala högskolorna på ett eller annat sätt närmar sig de ideal som har fungerat så väl på det statliga området.

Prot. 1993/94:33
30 november 1993

Svar på frågor

Anf. 243 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Det är riktigt att den här utredningen faktiskt har satt i gång processen på allvar i det här området. Jag tycker att det är mycket positivt. Ministern svarade inte riktigt på vad som kommer att kunna hända. Han berörde bara inriktningen.

Om man kan effektivisera leder det till besparingar. I dessa tider är det viktigt att man får ut mesta möjliga resultat av sina resurser. Det vore mycket olyckligt om det inte skulle hända något mera efter det att man har inrättat högskoleråd. Det måste komma en positiv signal om att man kan gå vidare i det här samarbetet. Om det hela stannar av kan det leda till splittring mellan landstingen och kanske till en förnyad strid. Det vore i så fall mycket olyckligt och tråkigt. Jag skulle vilja få en positiv signal.

Anf. 244 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Jag kan i alla fall ge Marianne Andersson och högskolorna i Vänersborg och Uddevalla följande positiva signal. När det reformarbete som jag har pekat på i mitt svar går in i sitt mera aktiva skede förutsätter jag att det kommer att bli aktuellt att bokstavligen föra konstruktiva dialoger med varje högskoleenhet. Jag kan lova att jag i det hänseendet mycket konstruktivt kommer att nappa på alla goda idéer som syftar att främja samverkan och därigenom en ökad kvalitet.

Anf. 245 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Svaret var positivt, utan att ändock vara ett svar. Jag förstår att jag kanske inte kan komma så mycket längre nu. Det är bra med dialoger och samverkan. Hindren kvarstår dock. Jag kan inte påstå att jag är riktigt nöjd med svaret. Jag hoppas att en positiv signal kommer under våren. Jag förutsätter att man inte kommer att lägga hinder i vägen för en utveckling som är så positiv.

Överläggningen var härmed avslutad.

40 § Svar på fråga 1993/94:214 om ökad forskning

Anf. 246 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Lennart Fridén har frågat om jag är beredd att medverka till att pröva ett system med adjungerade professorer.

Jag delar Lennart Fridéns inställning beträffande vikten av att pröva olika metoder att stärka kontakterna mellan högskola och näringsliv. I den senaste forskningspropositionen och i andra sammanhang har jag tagit ett flertal initiativ i denna fråga.

Ett system med adjungerade professorer har funnits sedan 1970-talet. Verksamheten inleddes som försöksverksamhet. Innehavaren av en tjänst

som adjungerad professor skulle tjänstgöra minst en femtedel av professors heltidstjänstgöring. Tjänsterna tillsattes inledningsvis av regeringen, men på ett relativt tidigt stadium övergick ansvaret till respektive universitet och högskola. Tjänsterna tillsätts numera efter förslag av berörd fakultetsnämnd. Det rör sig om en arvodestjänst för vilken förordnande skall meddelas tills vidare för högst tre år men som kan förnyas.

Systemet med adjungerade professorer har varit framgångsrikt och har medverkat till att stärka kontakterna mellan universitet, högskola och näringsliv. Universitetet eller högskolan har dragit nytta av den kompetens som de adjungerade professorerna för med sig.

Vad jag nu har sagt innebär inte att systemet inte skulle kunna utvidgas. Eftersom universitet och högskolor själva beslutar om tjänsterna och de hittills inte har ingått i någon statistisk redovisning eller sammanställning, har universitet och högskolor ombetts att redovisa omfattningen av dessa tjänster i den kommande årsredovisningen. På basis härav finns det skäl att bedöma vilka eventuella förändringar som kan behöva vidtas för att förstärka den personella växelverkan mellan universiteten, högskolorna och företagen.

Låt mig understryka att jag fäster största vikt vid frågan om att förstärka kunskapsflödet båda vägarna mellan den akademiska vetenskapen och företagen.

Anf. 247 LENNART FRIDÉN (m):

Herr talman! Det är som kvällspassets alfa och omega jag får tacka utbildningsministern för svaret. Jag hade nämligen också den första frågan efter kl. 18.00.

Hela svaret är i och för sig positivt. Min fråga avsåg dock närmast den typ av oavlönade adjungerade professorer som bl.a. förekommer i en del andra länder. Jag får skylla mig själv, eftersom jag uppenbarligen ställde frågan litet slarvigt.

I slutet av statsrådets svar säger han: "Vad jag nu har sagt innebär inte att systemet inte skulle kunna utvidgas."

Detta system är attraktivt både för näringsliv och högskolor. Det innebär att man för in industriellt relevanta faktorer i högskolan. Det skulle kunna skapas fler sådana här poster om det fanns möjlighet att finansiera dem på ett annorlunda sätt. Detta säger de som sitter inne med mer kunskaper än jag om det här. Det som bl.a. har låst utvecklingen på en del ställen är att man har velat vara absolut säker på att man har full uppbackning från den offentliga sektorn när det gäller finansieringen.

En av dem som jag har diskuterat denna fråga ganska ingående med bor numera i Sverige men har flyttat hit från ett annat land. Han har själv vandrat mellan en av våra högskolor, ett stort svenskt flygprojekt och en egen konsultverksamhet. Han har upplevt svårigheterna med att gå mellan dessa olika funktioner. Plötsligt är det stopp därför att man absolut vill se slantarna innan man inrättar tjänsten. Om dessa tjänster fanns inrättade och det fanns möjlighet att besätta dem just med de duktiga forskare som framför allt har varit verksamma inom näringslivet skulle det kunna medföra en oerhörd kompetenshöjning för våra universitet.

Herr talman! I slutet av mitt svar underströk jag att vi nu håller på att skaffa oss en bättre överblick över hur systemet med adjungerade professorer enligt den gängse finansieringsformen har utvecklats. Detta gör vi bl.a. för att få ett underlag för att bedöma om de åtgärder som Lennart Fridén är ute efter skulle vara gagneliga.

Om jag rent personligen får spekulera om detta tror jag att det är så. Det gör jag av det enkla skälet att jag tror att det är gagneligt för alla universitet att man tar bort så många hinder som över huvud taget är möjligt för ett personellt flöde mellan universitetet å ena sidan och samhället och framför allt företagen å den andra.

Ett av de stora problem som regering och riksdag definierar är just att det flödar för litet. Kulturerna är för skilda. Vad vi kan göra är att plocka bort hinder så att kulturerna kan utväxlas i en växelverkan med varandra. Om detta skulle vara en metod för att åstadkomma denna växelverkan är jag den förste att bli en tillskyndare till den.

Herr talman! Jag understryker bara att jag först vill veta vilka erfarenheterna har varit. Om erfarenheterna är dem som Lennart Fridén pekar på ser jag inga skäl till varför vi inte skulle kunna gå vidare i den riktningen.

Anf. 249 LENNART FRIDÉN (m):

Herr talman! Jag ser fram emot en positiv utvärdering av detta. Jag tror nämligen att den kommer att bli positiv.

Jag känner till personer som har varit rädda för sådana här annorlunda vägar för att utöka forskningskapaciteten vid våra högskolor. Dem kan jag lugna med att det självfallet är fråga om människor som har kompetensförklarats. De kontrolleras innan de väl får en sådan här befattning. Detta har jag också skrivit i frågan. Dessutom skall det självfallet ske en regelrätt förhandling mellan berört företag och berörd högskola innan man gör detta tjänsteutbyte.

Jag ser fram emot att det kommer att bli ett sådant här system framöver. Det behöver vi i Sverige för att få ytterligare fart på hjulen.

Överläggningen var härmed avslutad.

41 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades

Motion

1993/94:So30 till socialutskottet

42 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställts

den 29 november

1993/94:68 av *Lennart Fridén* (m) till justitieministern om rätten till genmäle i massmedia:

I vårt demokratiska samhälle är fria massmedier ett omistligt inslag. Såväl tryckta medier som radio och TV har ett stort ansvar både när det gäller att informera, granska och kritisera. För väljarnas/allmänhetens ställningstagande har våra massmedier ett mycket stort ansvar både med avseende på allmän information och redovisning av opinioner. De har däremot inte mandat att från egna utgångspunkter skapa och driva opinioner. Dess värre sker det allt som oftast, vilket skapar misstro mot medier hos den mera kritiskt lagde, samtidigt som okritiska personer kan bli vilseförda. Genom en god konkurrens mellan olika medieföretag kan en del av dessa missförhållanden korrigeras.

Ett annat område där det är svårare att få felaktigheter tillrättalagda är där, genom slarv, eller i medvetet oriktiga uppgifter i t.ex. en dagstidning, en människa omskrivs i ord som kan upplevas som kränkande eller är ägnat att på ett eller annat sätt skapa ringaktning. Ledande myndighetspersoner och politiker måste finna sig i ibland ganska omild granskning, men varken de eller andra skall behöva utsättas för ogrundade personangrepp. När sådant har skett måste rättelse omgående införas.

Emellertid befinner sig den omskrivne/omtalade i ett rejält underläge i förhållande till det felande medieföretaget. Det är tidningen (motsvarande) som själv avgör hur – om ens över huvud taget – en rättelse skall införas. Mediet avgör om det sker i oförkortad eller omarbetad form, om det bifogas en kommentar, eller om korrigeringen får tala för sig själv. Man avgör även tidpunkten för korrigerings etc.

Visserligen finns möjligheten att vända sig till PO eller t.o.m. till domstol, men det tar tid och liksom korrigerings i konkurrerande organ når sådana rättelser oftast en annan publik och dessutom i fel sammanhang, tidsmässigt och i andra avseenden. Under tiden kan den förfördelade liksom dennes familj få utstå mycken spott och spe från dem som trott på det publicerade. Att vädja t.ex. till PK:s publiceringsregler i samtal med medieföreträdare brukar leda till ett överseende leende.

Trots att de flesta tvingas svälja förtretet och hoppas på snabb glömska, så har ändå anmälningarna till PO ökat snabbt på senare år. Det är uppenbart att utvecklingen måste vändas.

Vilka åtgärder kan statsrådet vidta för att motverka övertramp från massmedias sida och samtidigt ge personer som genom dålig journalistik råkat illa ut bättre möjligheter till rättelse utan att detta inkräktar på pressfriheten?

Anledningen till att jag ställer denna interpellation till statsminister Carl Bildt är att det är oklart vilket statsråd som har ansvar för bygg- och bostadssektorn.

Den djupa byggkrisen förvärras. En katastrofal situation fortsätter att försämrast. Allt fler blir arbetslösa, investeringarna inom nästan alla byggsektorer sjunker mer än man tidigare befarat. En hel generation byggnadsarbetare försvinner. Byggkapacitet slås ut, resursbrist väntas när konjunkturen vänder. Byggandet är i vissa avseenden nere på 1930-talsnivå.

Regeringens satsningar på infrastruktursatsningar, ombyggnad, underhåll m.m. är långt ifrån tillräckliga. Tvärtom vad som är önskvärt bidrar regeringens förslag till att fördjupa krisen, t.ex. beslutet om ytterligare neddragning av bostadssubventionerna.

Nedgången i byggsektorn påverkar den samlade svenska ekonomin negativt. Enbart raset i bostadsbyggandet motsvarar ett BNP-bortfall på 1,5 % i år och 2 % 1994.

Litet fakta:

Nyproduktion bostäder

	1990	1994 (prognos)
Flerbostadshus	41 000	9 000
Egnahem	28 000	3 000

Ombyggnad av bostäder faller – jämfört med föregående år

Utfall 1992	1993 (prognos)	1994 (prognos)
+ 18 %	– 10 %	– 35 %

Landets samlade bygginvesteringar faller kraftigt

Utfall 1992	1993 (prognos)	1994 (prognos)
– 8 %	– 17 %	– 22 %

Totala summan av underhållsarbeten beräknas för 1993 och 1994 ligga på oförändrad nivå.

Källor: SCB, BE, Byggnadsarbetareförbundet

Sammanfattningsvis kan man konstatera att mindre ökning av byggandet inom industrin och väg- och anläggningssektorn inte på något sätt kan kompensera fallet inom de andra sektorerna. Särskilt allvarligt är fallet inom bostadssektorn – både nyproduktion och ROT-verksamhet ligger på mycket lägre nivå än man tidigare befarat.

Investeringarna i infrastruktur var tänkta att motverka fallet i bygginvesteringar. Dessa investeringar kommer dock inte att få full effekt förrän konjunkturen vänt.

Arbetslöshet och framtida kapacitetsproblem

Sysselsättningen i byggbranschen beräknas gå ner med 40 % från 1991 till 1994 – dessutom väntas en fortsatt minskning efter 1994. I september 1993 var 24 % av byggnadsarbetarna arbetslösa, 24 % av arkitekterna, 16 % av elektrikerna, osv.

70 % av gymnasieleverna på bygglinjerna har inte kunnat erbjudas praktikplatser. Bland dem som blev av med sina byggjobb var 2 av 3 under 30 år. Antal yngre i byggarbete sjönk med mer än 50 % på tre år.

En så omfattande utslagning av en hel yrkeskår riskerar att bli ett allvarligt problem när konjunkturen vänder. I en framtida högkonjunktur försvåras utvecklingen när byggnadsarbetarkåren är dels för liten, dels till stor del är äldre.

Vänsterpartiets förslag

Ett riktigt ROT-program måste till. Riksdagens beslut om skattereduktion för reparation av bostäder räcker inte. Av de anvisade 800 miljoner kronorna till underhåll av kommunala byggnader har redan 690 miljoner förbrukats. Anslagna medel till andra stödformer såsom bidrag till ombyggnad av äldre bostäder, RBF-stöd har förbrukats i början av 1994.

Byggnadsarbetareförbundet, byggentreprenörer m.fl. har skissat på ett ROT-program av en annan dimension. Staten skulle exempelvis gå in med ett 25-procentigt investeringsstöd till renovering av bostäder. Det skulle vara aktuellt för ca 100 000 lägenheter. Investeringar för 25 miljarder skulle göras. Statens utgift skulle bli ca 4,4 miljarder. Ökade intäkter och uteblivna utgifter för samhället skulle uppgå till 15,7 miljarder. Sammanlagt skapas en vinst för samhället på 11,3 miljarder, 58 000 nya jobb och 100 000 nyrenoverade lägenheter.

Riksdagen bör snarast fatta beslut om ett ROT-program i denna storlek. Viktigt ur fördelnings- och segregeringssynpunkt är också att stödet riktas till miljonprogramområden och andra områden där segregeringen ökar.

Andra åtgärder som riksdagen – när nu regeringen inte har kontroll – snarast bör ta beslut om är att inte försämra bostadsubventionerna mer, att få bostadskreditmarknaden att fungera tillfredsställande, att påskynda investeringar i infrastruktur som kan ingå i det framtida kretsloppssamhället (tele- och datakommunikation, järnväg, annan kollektivtrafik, nya miljöanpassade VA-system etc.).

Riksdagen bör fatta beslut om en långsiktig bostadspolitik som motverkar raset i nyproduktionen av bostäder. De kraftiga svängningar som sker i bostadsproduktionen är ekonomiskt djupt skadliga och bäddar bl.a. för nya bostadslöshetskriser i slutet av 90-talet. De upprepade försämringarna av villkoren för nyproducerade bostäder har förlamat marknaden.

Jag vill med anledning av ovanstående fråga statsministern:

1. Vilka ytterligare åtgärder avser regeringen att presentera för att motverka den fördjupade byggkrisen eftersom åtgärderna hittills varit otillräckliga?
2. Anser regeringen att ytterligare försämringarna av bostadsubventionerna är ett steg i rätt riktning för att lösa byggkrisen?
3. Har regeringen några andra förslag för att motverka den depression som byggsektorn hamnat i?

Anmälades att följande frågor framställdes

den 29 november

1993/94:224 av *Berith Eriksson* (v) till justitieministern om rasistiska demonstrationer:

Brottsbalken 16 kap. 8 § lyder: "Den som i uttalande eller i annat meddelande som sprids hotar eller uttrycker missaktning för folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung eller trosbekännelse, döms för hets mot folkgrupp till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter."

Det finns också lagstiftning med förbud mot bärande av politiska uniformer, armbindlar och liknande. I pressen rapporterades från den nynazistiska demonstrationen i Göteborg den 21 november att demonstranterna var likadant klädda i svart med svartpolerade marschkängor, svarta byxor, svarta bomberjackor, svarta mössor med politiska emblem, svarta rånarluvor och politiska symboler på ärmarna. "Judesvin" och liknande slagord hördes från demonstrationen. Polisen som var närvarande ingrep inte vare sig med stöd av brottsbestämmelsen om hets mot folkgrupp eller lagen om förbud mot politiska uniformer.

Jag vill därför fråga justitieministern:

Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att polis och åklagare skall ägna ökad uppmärksamhet åt denna typ av brottslighet?

1993/94:225 av *Chatrine Pålsson* (kds) till justitieministern om barns rätt till umgänge med far- och morföräldrar:

Bland de 120 000 barn i Sverige med bristande faderskontakt följer det sig minst lika många farföräldrar eller andra närstående som kan förvägras träffa sina barnbarn.

Barns intresse av att träffa och umgås med mor- och farföräldrar är inte till fullo tillgodosett i den nuvarande lagstiftningen. Socialnämnden har endast i tre fall fört mor- och farföräldrars talan, enligt föräldrabalken 6 kap. 15 §. Denna paragraf slår fast att om barnets vårdnadshavare motsätter sig det umgänge som begärs av någon annan än en förälder, skall rätten besluta, på talan av socialnämnden, om umgänge efter vad som är bäst för barnet.

Eftersom det kan finnas en konflikt mellan barnets vårdnadshavare och andra närstående till barnet utsätts barn i fall där barnet förvägras att träffa sina mor- eller farföräldrar för en nedbrytande lojalitetskonflikt. Den nuvarande lagstiftningen måste anses som otillräcklig för att reglera intressen till förmån för barnets bästa.

Avser statsrådet vidta åtgärder för att komma till rätta med problemet?

1993/94:226 av *Chatrine Pålsson* (kds) till socialministern om stöd till hiv-drabbade familjer:

Behovet av en samlad strategi över de sociala konsekvenserna för familjer där någon drabbats av hiv blir allt större. En studie i Stockholm bland 144 barn till hiv-smittade föräldrar visar att 74 % av barnen riskerar att bli föräldralösa inom en snar framtid.

Hitintills har samhällets insatser i frågan inriktats på den medicinska vården. Men det finns ett stort behov av att snarast utverka en plan för hur vi möter andra behov inom sjukvården, socialtjänsten och skolan.

Nyligen bildades ett europeiskt forum för att möta särskilda behov för barn och familjer som drabbats av hiv. Ett samarbete med detta forum och en egen uppbyggnad av en övergripande verksamhet för de hiv-drabbade är viktig.

Avser statsrådet vidta åtgärder för att möta de sociala behov som uppstår för hiv-drabbade familjer?

1993/94:227 av *Bertil Måbrink* (v) till utrikesministern om offentlighet rörande vissa utvisade diplomaters aktiviteter:

Tre iranska diplomater utvisades från Sverige den 15 november. Utvisningen motiverades med att de tre bl.a. bedrivit spionverksamhet riktad mot iranska flyktingar i Sverige.

Efter utvisningen har iranska organisationer i Sverige uttryckt stark oro över detta och krävt att dessa diplomaters aktiviteter klarläggs och offentliggörs. Om inte detta meddelas kan heller inte de iranska flyktingarna veta hur de skall skydda sig mot fortsatta aktiviteter från den iranska regimens sida riktade mot flyktingarna.

Mot bakgrund av detta vill jag fråga utrikesministern:

Ämnar regeringen verka för att de iranska organisationerna i Sverige meddelas vilka slags aktiviteter de utvisade diplomaterna bedrivit gentemot iranska flyktingar i landet?

1993/94:228 av *Eva Zetterberg* (v) till utbildningsministern om en samvetsklausul inom utbildningen:

Regeringen har ensidigt tillsatt en utredning med syfte att införa en s.k. samvetsklausul. Enligt direktiven skall inriktningen vara att ge studenter som av etiska, religiösa eller andra skäl vill avstå från ett visst utbildningsmoment möjlighet att göra detta. Främst skulle detta gälla vårdyrkeslinjer.

Eftersom Vänsterpartiet tycker att en samvetsklausul är en felaktig begränsning av utbildningen vill jag fråga utbildningsministern:

Kommer regeringen att införa en samvetsklausul enligt de intentioner som finns i kommittédirektiven?

Enligt tidningsuppgifter på måndagen kommer vissa läkare, som av lands-
tinget i Stockholm betecknas som olämpliga, att ingå i husläkarsystemet.

Från sjukvårdshuvudmannen kommer oroväckande uttalanden, men hus-
läkarlagen anses tillstå även olämpliga läkare att etablera sig som husläkare.

Om uppgifterna är riktiga finns skäl att ingripa.

Vilka åtgärder avser sjukvårdsministern vidta för att ge möjlighet att
hindra läkare, som gjort sig skyldiga till dokumenterad felaktig behandling
eller på annat sätt agerat klandervärt att etablera sig som husläkare?

44 § Kammaren åtskildes kl. 20.34.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 17 § anf. 107 (delvis),

av förste vice talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 16.51,

av andre vice talmannen därefter t.o.m. 36 § anf. 222 (delvis) och

av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

LENA JÖNSSON

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

Tisdagen den 30 november

1 § Meddelande om muntliga frågor till regeringen den 2 december Talmannen	1
2 § Justering av protokoll	1
3 § Meddelande om ändring i kammarens sammanträdesplan, m.m. Talmannen	1
4 § Meddelande om svar på interpellation	2
5 § Svar på fråga 1993/94:191 om byggbranschen Statsrådet Bo Lundgren (m) Hans Gustafsson (s)	2
6 § Svar på fråga 1993/94:205 om momsen och EU Statsrådet Bo Lundgren (m) Carl Fredrik Graf (m)	7
7 § Svar på fråga 1993/94:206 om beskattningen av föräldrakooperativ barnomsorg Statsrådet Bo Lundgren (m) Lennart Hedquist (m)	9
8 § Svar på fråga 1993/94:211 om Landshypotek Statsrådet Bo Lundgren (m) Roland Lében (kds)	11
9 § Svar på fråga 1993/94:220 om färgmärkningen av diesellojla Statsrådet Bo Lundgren (m) Tage Pålsson (c)	14
10 § Svar på fråga 1993/94:193 om Östersjöfisk som födoämne Jordbruksminister Karl Erik Olsson (c) Kaj Larsson (s)	17
11 § Svar på fråga 1993/94:195 om fiskberedningsindustrins arbetssituation Jordbruksminister Karl Erik Olsson (c) Kaj Larsson (s)	20
12 § Svar på frågorna 1993/94:202 och 203 om vattenkvaliteten och djurhållningen på Öland Jordbruksminister Karl Erik Olsson (c) Lars Moquist (nyd)	21
13 § Svar på frågorna 1993/94:213 och 217 om ersättningen till hjortägare, m.m. Jordbruksminister Karl Erik Olsson (c) Ingvar Eriksson (m)	25
14 § Svar på fråga 1993/94:171 om näringsfriheten Näringsminister Per Westerberg (m)	28

John Andersson (-)	
Talmannen (om ytterligare inlägg)	
15 § Svar på frågorna 1993/94:183 om miljömärkning och annonse- ring	32
Näringsminister Per Westerberg (m)	
Talmannen (meddelande)	
16 § Svar på fråga 1993/94:219 om nyföretagarlånen	33
Näringsminister Per Westerberg (m)	
Karin Starrin (c)	
17 § Svar på fråga 1993/94:201 om registrerat partnerskap	36
Statsrådet Reidunn Laurén (-)	
Ulrica Messing (s)	
18 § Svar på fråga 1993/94:189 om Finanspolisens verksamhet	37
Statsrådet Reidunn Laurén (-)	
Karl Gustaf Sjödin (nyd)	
19 § Svar på fråga 1993/94:210 om lärare som gör sig skyldiga till poli- tiskt betingade brott m.m.	39
Statsrådet Beatrice Ask (m)	
Håkan Holmberg (fp)	
20 § Svar på fråga 1993/94:221 om skolbiblioteken	41
Statsrådet Beatrice Ask (m)	
Ingegerd Sahlström (s)	
21 § Svar på fråga 1993/94:199 om byggandet på landsbygden	45
Statsrådet Görel Thurdin (c)	
Birgitta Carlsson (c)	
22 § Svar på fråga 1993/94:197 om riksväg 31/33	47
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)	
Agne Hansson (c)	
23 § Svar på fråga 1993/94:198 om kostnadsberäkningar för Öre- sundsbron	49
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)	
Elving Andersson (c)	
Ajournering	52
Återupptagna förhandlingar	52
24 § Svar på fråga 1993/94:167 om elallergi	52
Statsrådet Bo Könberg (fp)	
Lennart Fridén (m)	
25 § Svar på fråga 1993/94:200 om lågfrekvent buller	55
Statsrådet Bo Könberg (fp)	
Birgitta Hambræus (c)	
26 § Svar på fråga 1993/94:207 om barnhjärtkirurgin	58
Statsrådet Bo Könberg (fp)	
Chatrine Pålsson (kds)	
27 § Svar på fråga 1993/94:209 om dopning	60
Statsrådet Bo Könberg (fp)	
Sten Svensson (m)	

28 §	Svar på fråga 1993/94:194 om militärpsykiatrisk vård för svensk FN-personal	62
	Försvarsminister Anders Björck (m)	
	Catarina Rönnung (s)	
29 §	Svar på fråga 1993/94:40 om Sudan och de mänskliga rättigheterna	65
	Statsrådet Alf Svensson (kds)	
	Margareta Viklund (kds)	
30 §	Svar på fråga 1993/94:42 om åtgärder mot barnsexturismen i Thailand	68
	Statsrådet Alf Svensson (kds)	
	Margareta Viklund (kds)	
31 §	Svar på frågorna 1993/94:156 och 190 om fältsjukhuset i Somalia	71
	Statsrådet Alf Svensson (kds)	
	Lars Leijonborg (fp)	
	Kristina Svensson (s)	
	Andre vice talmannen (om ytterligare inlägg)	
32 §	Svar på fråga 1993/94:196 om stöd till barn vars föräldrar avlidit i hiv/aids	76
	Statsrådet Alf Svensson (kds)	
	Margareta Viklund (kds)	
33 §	Svar på frågorna 1993/94:204 och 215 om bistånd till Makedonien	79
	Statsrådet Alf Svensson (kds)	
	Lennart Rohdin (fp)	
34 §	Svar på fråga 1993/94:164 om arbetslösheten bland byggnadsarbetare i Värmland	82
	Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c)	
	Lisbeth Staaf-Igelström (s)	
35 §	Svar på fråga 1993/94:208 om stödområdesplacering av Vetlanda kommun	84
	Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c)	
	Catarina Rönnung (s)	
36 §	Svar på fråga 1993/94:212 om servicen i glesbygden	86
	Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c)	
	Hans Stenberg (s)	
37 §	Svar på fråga 1993/94:218 om stödet till kommuner som tidigare-lägger underhållsarbeten	89
	Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c)	
	Lars Björkman (m)	
38 §	Svar på fråga 1993/94:174 om rätten att utfärda magisterexamen	91
	Utbildningsminister Per Unckel (m)	
	Marianne Jönsson (c)	
39 §	Svar på fråga 1993/94:178 om vårdhögskolorna i Vänersborg och Uddevalla	93
	Utbildningsminister Per Unckel (m)	
	Marianne Andersson (c)	

40 § Svar på fråga 1993/94:214 om ökad forskning	95	Prot. 1993/94:33 30 november 1993
Utbildningsminister Per Unckel (m)		
Lennart Fridén (m)		
41 § Hänvisning av ärende till utskott	97	
42 § Anmälan om interpellationer		
1993/94:68 av Lennart Fridén (m) om rätten till genmäle i mass- media	98	
1993/94:69 av Lars Werner (v) om byggkrisen	99	
43 § Anmälan om frågor		
1993/94:224 av Berith Eriksson (v) om rasistiska demonstratio- ner	100	
1993/94:225 av Chatrine Pålsson (kds) om barns rätt till um- gänge med far- och morföräldrar	101	
1993/94:226 av Chatrine Pålsson (kds) om stöd till hiv-drab- bade familjer	102	
1993/94:227 av Bertil Måbrink (v) om offentlighet rörande vissa utvisade diplomaters aktiviteter	102	
1993/94:228 av Eva Zetterberg (v) om en samvetsklausul inom utbildningen	102	
1993/94:229 av Göthe Knutson (m) om husläkare	103	

